

PRITARTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2004 m. kovo 24 d. nutarimu Nr. 312

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS
2003 METŲ VEIKLOS
ATASKAITA**

TURINYS

MINISTRO PIRMININKO ĮŽANGINIS ŽODIS	3
I. DARBAS IR SOCIALINĖ APSAUGA	5
II. ŠVIETIMAS IR MOKSLAS	13
III. INFORMACINĖS IR ŽINIŲ VISUOMENĖS PLĖTRA	17
IV. KULTŪRA	20
V. SVEIKATOS APSAUGA	23
VI. FINANSŲ POLITIKA	27
VII. ŪKIO POLITIKA	32
VIII. TRANSPORTO SISTEMA	45
IX. ŽEMĖS ŪKIS IR KAIMO PLĖTRA	51
X. APLINKOS APSAUGA IR URBANISTINĖ PLĖTRA	54
XI. TEISĖSAUGA IR TEISĖTVARKA	62
XII. VALSTYBĖS VALDYMAS	65
XIII. NACIONALINIS SAUGUMAS IR KRAŠTO APSAUGA	67
XIV. UŽSIENIO POLITIKA	72

MINISTRO PIRMININKO ĮŽANGINIS ŽODIS

2003 metai Lietuvai buvo vieni sėkmingiausių per visą nepriklausomybės istoriją. Vyriausybė ir toliau intensyviai dirbo įgyvendindama pirmąjį prioritetą – pasiekti, kad Lietuva taptų Europos Sąjungos ir NATO nare. Buvo atliekami darbai užtikrinsiantys sėkmingą Lietuvos integraciją. 2003 metais Lietuva dalyvavo daugelyje tarptautinių operacijų ir pelnė patikimos partnerės, aktyviai prisidedančios prie taikos palaikymo, vardą. Europos Sąjungos teikiama materialinė parama Lietuvai tapus jos nare turėtų gerokai padidėti, tačiau ne mažiau svarbi ir kita, nemateriali narystės Europos Sąjungoje nauda. Europos Sąjungos narės – tai valstybės, atitinkančios aukštus demokratijos, žmogaus teisių apsaugos, rinkos ekonomikos, viešojo administravimo, socialinės apsaugos ir kitus kriterijus. Narystė minėtose organizacijose tolygi šalies vizitinei kortelei, sąlygojančiai kitų šalių elgesį su mumis. Ji darys teigiamą poveikį Lietuvai, kaip valstybei, įvaizdžiui ir vystymuisi ne vieną dešimtmetį.

Džiugina ir Lietuvos ūkio plėtra. 2003 metais Lietuvos bendrojo vidaus produkto didėjimas, išankstiniu Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertinimu, siekė 8,9 procento ir buvo vienas didžiausių ne tik Europoje, bet ir pasaulyje. Vyriausybė, įgyvendindama savo prioritetą užtikrinti tolesnį verslo plėtros sąlygų gerinimą, nemažai prisidėjo prie šio rezultato. Ateityje būtina išlaikyti šitas teigiamas tendencijas, nes tik taip galima įgyvendinti Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje iškeltus tikslus ir per kuo trumpesnę laikotarpį priartėti prie Europos Sąjungos valstybių senbuvio gyvenimo lygio vidurkio.

Siekdama mažinti nedarbą ir skurdą, Vyriausybė keletą kartų didino neapmokestinamąjį minimumą, sukūrė mechanizmą, įgalinantį susigrąžinti dalį sumokėtų mokesčių. Padidinta ir minimalioji mėnesinė alga. Toliau buvo plėtojama socialinė apsauga. Padidintos pensijos, pradėta pensijų reforma, kuri ateityje turėtų pagerinti pensininkų būklę. Aktyvus žmonių dalyvavimas šioje reformoje rodo, kad pasirinkta teisinga kryptis. Sumažėjo nedarbo lygis – nuo 12,1 procento 2003 metų pradžioje iki 9,8 procento 2003 metų pabaigoje.

Gerų rezultatų pasiekta plėtojant informacinę ir žinių visuomenę. 2002 metų pabaigoje 100 moksleivių mokyklose teko 3,2 kompiuterio, 2003 metais – jau 5,1 kompiuterio. Internetu 2003 metų III ketvirtį naudojosi daugiau kaip ketvirtadalis (27 procentai) visų 15–74 metų šalies gyventojų. Išankstiniais duomenimis, 2003 metų pabaigoje judriojo telefono ryšio paslaugomis naudojosi apie 2,1 mln. (60,9 procento) šalies gyventojų.

Gerų rezultatų pasiekta įgyvendinant ir kitus Vyriausybės prioritetus.

Pagal Vyriausybės programos nuostatas reikėjo parengti daug naujų teisės aktų projektų arba pakeisti galiojančius teisės aktus, todėl Vyriausybė 2003 metais labai intensyviai dirbo teisės aktų leidybos srityje. Naudodamasi įstatymų leidybos iniciatyvos teise, Vyriausybė parengė ir pateikė Seimui 384 įstatymų projektus bei 18 Seimo nutarimų projektų, Seimo prašymu išnagrinėjo ir pateikė savo išvadas dėl 84 įstatymų projektų. Per metus priimta 1717 Vyriausybės nutarimų, kuriais daugiausia buvo įgyvendinami Seimo priimti įstatymai.

Vyriausybės pavedimu dalis Vyriausybės programos nuostatų buvo įgyvendintos ministerijų ir kitų viešojo administravimo institucijų sprendimais arba vykdant konkrečius projektus.

Tai, kaip buvo realizuojami minėtieji prioritetai ir Vyriausybės programos nuostatos, atsispindi teikiamoje Vyriausybės 2003 metų veiklos ataskaitoje. Šios ataskaitos struktūra atitinka Vyriausybės programos struktūrą – joje Vyriausybės veikla 2003 metais apibūdinama pagal 14 valstybės valdymo sričių. Vyriausybė įpareigojo ministerijas ir Vyriausybės įstaigas paskelbti savo interneto tinklalapiuose 2003 metų ataskaitas, taigi išsamesnė informacija apie jų veiklą bus prieinama ne tik Seimo nariams, bet ir plačiajai visuomenei. Vyriausybės tinklalapyje <http://www.lrv.lt> galima rasti nuorodas į visų ministerijų bei Vyriausybės įstaigų tinklalapius.

Išsami palyginamoji ekonominės ir socialinės būklės analizė pateikta Ūkio ministerijos parengtoje Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2003 metais apžvalgoje (ją galima rasti Ūkio ministerijos tinklalapyje <http://www.ekm.lt/index.php/lt/Ukioapzvalga>).

Artimiausiu laikotarpiu Vyriausybė ir toliau itin daug dėmesio skirs Europos Sąjungos ir NATO reikalams. Atsižvelgdama į pasikeitusią situaciją, 2003 metų kovo mėnesį Vyriausybė patikslino savo prioritetus ir mano, kad Europos integracijos srityje svarbiausia stiprinti Lietuvos įtaką formuojant Europos Sąjungos ekonominę politiką ir sprendimus šaliai aktualiais klausimais. Esamų Europos Sąjungos valstybių narių patirtis rodo, kad ir mažos valstybės gali daryti įtaką Europos Sąjungos institucijų sprendimams, jeigu tik jos deda reikiamas pastangas. Vyriausybė jau ėmėsi priemonių, kad suderintų savo sprendimų priėmimo procesą su Europos Sąjungos sprendimų priėmimo procesu.

Integruodamasi į NATO, Lietuva turi plėtoti krašto apsaugą, kaip NATO kolektyvinės saugumo ir gynybos sistemos dalį. Tik tokia politika įgalins mažiausiomis sąnaudomis užtikrinti Lietuvos, kaip valstybės, saugumą. Narystė NATO ne tik užtikrins Lietuvos žmonių saugumą. Ji turėtų teigiamai paveikti ir ūkio plėtrą. Juk kiekvienas investuotojas nori investuoti saugioje, patikimoje valstybėje.

Artimiausioje ateityje labai aktualūs išliks ir kiti Vyriausybės patvirtinti prioritetai, susiję su verslo, informacinės ir žinių visuomenės, viešosios transporto infrastruktūros plėtra, tolesniu nedarbo ir skurdo mažinimu, visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimu.

Ministras Pirmininkas

Algirdas Brazauskas

I. DARBAS IR SOCIALINĖ APSAUGA

Darbo politika

Situacija darbo rinkoje. Ataskaitiniais metais sėkmingai buvo įgyvendinama Užimtumo didinimo 2001–2004 metų programa, pagal kurią toliau buvo remiama ekonomikos plėtra, skatinamos investicijos, didinama parama verslui, sprendžiamos bedarbių integravimo į darbo rinką problemos. Teigiamos ekonomikos augimo tendencijos turėjo įtakos gyventojų užimtumo didėjimui, nedarbo mažinimui. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau vadinama – Statistikos departamentas) duomenimis, per 2003 metų devynis mėnesius užimtų gyventojų pagausėjo daugiau kaip 70 tūkstančių, daugiausia jų – statyboje (21 procentas). Gyventojų užimtumas per 2003 metų devynis mėnesius, palyginti su 2002 metų tuo pačiu laikotarpiu, padidėjo daugiau kaip 1 procentu ir siekė 61 procentą.

Registruotų bedarbių 2003 metų pabaigoje buvo 158,8 tūkstančio, t.y. 32,3 tūkstančio mažiau negu 2003 metų pradžioje. Vidutinis metinis nedarbo lygis 2003 metais, palyginti su 2002 metais, sumažėjo 1 procentu (nuo 11,3 procento iki 10,3 procento). 2003 metų pabaigoje registruotas nedarbo lygis siekė 9,8 procento.

Per 2003 metus sušvelninti teritoriniai nedarbo skirtumai. Lietuvoje 2003 metų pradžioje buvo 7 savivaldybės, kuriose nedarbo lygis viršijo 20 procentų. Metų pabaigoje tokių teritorijų buvo tik dvi: Druskininkų (22,2 procento) ir Mažeikių rajono (20,3 procento) savivaldybės. Per metus registruotas nedarbas sumažėjo visose šalies savivaldybėse, septyniose iš jų – daugiau kaip 5 procentais.

Darbo rinkos politikos priemonės. Aktyvios darbo rinkos politikos programose praėjusiais metais dalyvavo daugiau kaip 146 tūkstančiai ieškančių darbo asmenų, arba 15 procentų daugiau negu 2002 metais. Per 2003 metus įdarbinta 130,6 tūkstančio asmenų, iš jų 98 tūkstančiai – pagal neterminuotas sutartis. Apie 50,6 tūkstančio asmenų dirbo viešuosius darbus, 4,4 tūkstančio – dalyvavo remiamų darbų programose.

Sėkmingai įgyvendinami vietinių užimtumo iniciatyvų projektai, finansuojami Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir Užimtumo fondo lėšomis. 2003 metais įgyvendinti 86 projektai, sukurta 791 nauja darbo vieta.

13 tūkstančių bedarbių, kuriems iki senatvės pensijos amžiaus liko ne daugiau kaip 2 metai, pagal Bedarbių rėmimo įstatymą 2003 metais paskirtos priešpensinės bedarbio pašalpos. Lietuvos darbo biržoje pradėta įgyvendinti Vyresniojo amžiaus bedarbių užimtumo rėmimo programa, kuria siekiama didinti jų užimtumą ir galimybes kuo ilgiau išsilaikyti darbo rinkoje.

Kad ilgalaikiai bedarbiai sparčiau integruotųsi į darbo rinką, buvo įgyvendinamos jiems skirtos programos. Darbo rinkos mokymo tarnybos šiems asmenims pasiūlė 14 pažintinių ir 13 profesinių žinių bei praktinių įgūdžių atnaujinimo programų, pagal kurias mokėsi 8,5 tūkstančio ilgalaikių bedarbių. Iš viso per 2003 metus Darbo rinkos mokymo tarnyba padėjo integruotis į darbo rinką 99 tūkstančiams žmonių. Lietuvos darbo biržos įgyvendinamos laikino užimtumo priemonės 2003 metais leido sumažinti galimą nedarbo lygį šalyje vidutiniškai 1,7 procento, o ilgalaikių bedarbių skaičių – 29 procentais.

Siekiant pasirengti valdyti ir naudoti Europos socialinio fondo (ESF) lėšas žmogiškųjų išteklių plėtrai, parengta ESF paramos administravimo struktūra, sukurtos atitinkamos institucijos, didinami administraciniai gebėjimai.

Rengiamasi įgyvendinti Europos Bendrijos iniciatyvos EQUAL programą, skirtą diskriminacijai ir nelygybei darbo rinkoje panaikinti; pradėti parengiamieji darbai: Vyriausybės nutarimu patvirtintas pasirengimo administruoti iniciatyvą EQUAL veiksmų planas, pritarta Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL bendrojo programavimo dokumento projektui.

Kad moterys ir vyrai turėtų lygias galimybes įgyti išsimokslinimą, tobulintis, gauti darbą, aukštesnes pareigas, vienodą darbo užmokestį, vienodomis sąlygomis galėtų veikti visose politinio ir visuomeninio darbo, prestižinės veiklos srityse, eiti vadovaujančiasias pareigas valstybės valdymo institucijose, patvirtinta Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių programa. Parengtos rekomendacijos darbdaviams ir darbuotojams dėl lanksčių darbo formų taikymo. Jos suteikė didesnes gyventojų užimtumo galimybes ir palankesnes sąlygas derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus, studijų, poilsio ir darbo laiką.

Buvo siekiama sureguliuoti socialinių išmokų skyrimą ir mokėjimą asmenims, kurie iš vienos valstybės persikelia gyventi ar dirbti į kitą valstybę. 2003 metais įsigaliojo Lietuvos Respublikos ir JAV vyriausybių susitarimas dėl socialinio draudimo pensijų mokėjimo (perkėlimo) į užsienį, ratifikuota Lietuvos Respublikos ir Nyderlandų Karalystės sutartis dėl socialinės apsaugos išmokų mokėjimo užsienyje, parengtas galutinis Lietuvos Respublikos ir Kanados sutarties dėl socialinės apsaugos projektas.

Buvo plėtojamas legalus Lietuvos Respublikos piliečių įsidarbinimas užsienyje pagal dvišalius susitarimus ir tarpininkaujant privačioms įsidarbinimo tarpininkavimo tarnyboms (įmonėms). Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2003 metais išdavė 44 licencijas privačioms įmonėms teikti įdarbinimo tarpininkavimo paslaugas užsienyje. Jos padėjo įsidarbinti daugiau kaip 1,4 tūkstančio Lietuvos Respublikos piliečių ir nuolat Lietuvoje gyvenančių asmenų.

Įsigaliojus Darbo kodeksui, buvo priimti nauji bei papildyti galiojantys teisės aktai, būtini jo nuostatomis įgyvendinti. Vyriausybė pritarė Europos darbų tarybų įstatymo projektui, kuriuo siekiama sudaryti sąlygas darbuotojų informavimui ir konsultavimui Europos Sąjungos mastu veikiančiose įmonėse, taip pat Darbo tarybų įstatymui, kuriuo reglamentuojama darbo tarybų statusas, jų sudarymo tvarka, veikla, šių tarybų narių teisės, pareigos ir garantijos.

Ataskaitiniais metais parengta ir atitinkamoms Europos Sąjungos institucijoms pateikta pirmoji ataskaita apie Europos socialinės chartijos (pataisytos) nuostatų įgyvendinimą mūsų šalyje. Ratifikuotos 3 tarptautinės darbo konvencijos: 1964 metų Konvencija dėl užimtumo politikos, 1999 metų Konvencija dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo ir neatidėliotinių veiksmų tokiam darbui panaikinti, 2000 metų Konvencija dėl Motinystės apsaugos konvencijos pakeitimo, Dokumentas dėl Tarptautinės darbo organizacijos Konstitucijos pakeitimo, taip pat parengtos ir Tarptautiniam darbo biurui pateiktos ataskaitos apie 10-ies ratifikuotų Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų nuostatų taikymą.

Priimti sprendimai dėl minimaliosios mėnesinės algos ir bazinės algos didinimo. Nuo 2003 m. rugsėjo 1 d. minimalioji mėnesinė alga padidinta iki 450 litų, minimalusis valandinis atlygis – iki 2,67 lito. Žemės ūkio veiklos subjektų darbuotojams ir ūkininkų samdomiems

darbuotojams nustatyta 430 litų minimalioji mėnesinė alga bei 2,53 lito minimalusis valandinis atlygis. 430 litų minimaliosios mėnesinės algos dydis taikomas ir skaičiuojant valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų bei valstybės tarnautojų darbo užmokestį. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. bazinė mėnesinė alga bus padidinta nuo 105 iki 115 litų, dėl to biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokestis didės maždaug 9,5 procento.

Siekiant užtikrinti darbuotojams saugias ir sveikas darbo sąlygas, mažinti jų gamybinių traumatizmą ir sergamumą profesinėmis ligomis, toliau buvo vykdoma Valstybinė darbo saugos ir sveikatos 2002–2003 metų programa. Patikslinta profesinės rizikos vertinimo įmonėse tvarka, nustatyti rizikos veiksnių tyrimo įstaigų kompetencijos reikalavimai, parengta rizikos veiksnių tyrimo įstaigų atestavimo tvarka, išanalizuotas profesinės rizikos vertinimo įstaigų ir darbo aplinkos tyrimo laboratorijų poreikis Lietuvos įmonėms. Sustiprinta 4 darbo aplinkos tyrimo laboratorijų, siekiančių akreditacijos, materialinė techninė bazė. Parengtos konkrečios priemonės, kad mažėtų nelaimingų atsitikimų ir sergamumas profesinėmis ligomis autotransporto ir statybos įmonėse. Nustatyti profesinių ligų ir nelaimingų atsitikimų darbe ekonominiai ir socialiniai padariniai Lietuvos ūkyje, parengtos prevencinės priemonės ir rekomendacijos ekonominės veiklos sričių įmonėms ir darbams.

Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – Valstybinė darbo inspekcija) 2003 metais vykdė nelaimingų atsitikimų darbe, susirgimų profesinėmis ligomis ir nelegalaus darbo prevenciją. 2003 metais atlikta daugiau kaip 18 tūkstančių patikrinimų 13,5 tūkstančio įmonių ir jų struktūrinių padalinių. Nustatyta beveik 49 tūkstančiai darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimų, 25 tūkstančiai darbo teisės aktų pažeidimų. Valstybinė darbo inspekcija kartu su Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba), Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau vadinama – Finansinių nusikaltimų tyrimo taryba), Valstybine mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos (toliau vadinama – Valstybinė mokesčių inspekcija) ir Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau vadinama – Policijos departamentas) nustatė 8108 neteisėtai dirbusius asmenis.

Siekdama plėtoti trišalį bendradarbiavimą ir socialinę partnerystę, Vyriausybė patvirtino Vyriausybės, profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų socialinės partnerystės plėtros 2003–2004 metų priemonių planą. Trišalės tarybos posėdžiuose socialiniai partneriai apsvaustė 57 socialinius ir ekonominius klausimus.

2003 metais savo veiklą sėkmingai vykdė Garantinis fondas. Daugiau kaip 20,5 tūkstančio darbuotojų iš 668 bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių buvo paskirta iš šio fondo lėšų 24,7 mln. litų, iš jų 3,1 mln. litų buvo išmokėta likviduotų įmonių buvusiems darbuotojams (vidutinė išmoka vienam darbuotojui – 1290 litų).

Papildžius Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir susirgimų profesine liga įstatymo nuostatas, buvo numatytas žalos atlyginimo mokėjimas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto nukentėjusiesiems, kurie susižalojo darbe ar susirgo profesine liga dirbdami buvusiose sovietinėse respublikose. Patikslinus Žalos atlyginimo nukentėjusiesiems dėl sveikatos sužalojimo ar susirgimo profesine liga, kai ši prievolė pereina valstybei, tvarką, buvo numatyta,

jog ši tvarka taikoma ir žalos atlyginimui dėl sveikatos sužalojimo nesant darbo santykių, kai prievolė atlyginti žalą pereina valstybei.

Socialinis draudimas ir pensijos

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetas 2003 metais gavo 4841 mln. litų, arba 172 mln. litų daugiau nei planuota. Didesnes biudžeto pajamas sąlygojo apdraustųjų visomis draudimo rūšimis asmenų skaičiaus ir apdraustųjų darbo užmokesčio didėjimas. Biudžeto perteklius buvo skirtas Valstybinio socialinio draudimo fondo paimtų paskolų sumoms mažinti ir pensijų mokėjimo tvarkai nuo 2003 m. lapkričio 1 d. suvienodinti: nedirbantiems pensininkams, kurie pensijas gaudavo už praėjusį mėnesį, jos pradėtos mokėti už einamąjį mėnesį. Valstybinio socialinio draudimo fondas 2003 metus baigė su 28 mln. litų pertekliumi.

2003 metais buvo siekiama toliau gerinti pensininkų materialinę būklę. Nuo 2003 m. gegužės 1 d. bazinė pensija padidinta nuo 147 iki 152 litų. Nuo 2003 m. liepos pradėtas taikyti patvirtintas 901 lito draudžiamųjų pajamų dydis. Šis draudžiamųjų pajamų padidinimas palietė maždaug 844 tūkstančius valstybinio socialinio draudimo pensijų gavėjų, bazinės pensijos didinimas – maždaug 52 tūkstančius šalpos pensijų ir šalpos kompensacijų gavėjų.

Nuo 2003 m. sausio 1 d. buvo padidintos mažesnės kaip 325 litai (arba kai visų asmens gaunamų pensijų suma yra mažesnė kaip 325 litai) socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijos šių pensijų gavėjams, turintiems pakankamą darbo stažą. Mažų pensijų didinimas palietė trečdalį visų senatvės ir invalidumo pensijų gavėjų. Vidutiniškai šios pensijos padidėjo 8 litais.

Nuo ataskaitinių metų pradžios neįgaliesiems, išdirbusiems po invalidumo pensijos paskyrimo 3 metus, buvo suteikta teisė į invalidumo pensijos paskyrimą iš naujo pagal naujus stažo ir uždarbio duomenis. Našlėms (našliams), auginančioms (auginantiesiems) mirusiojo vaikus, kurie mokosi bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose, buvo pratęstas socialinio draudimo našlių pensijų mokėjimo laikas, iki vaikai baigs šias mokyklas, bet ne ilgiau kaip iki jiems sukaks 19 metų. Suteikta teisė gauti našlių pensijas rūpintojams, auginantiesiems mirusiojo asmens vaikus iki 18 metų.

Siekiant suformuoti finansiškai stabilią ir patikimą draudimo nuo nedarbo sistemą, kuri užtikrintų apdraustiems šia nedarbo rūšimi asmenims pakankamas pajamas pragyvenimui netekus darbo ir ieškant naujo darbo, 2003 metų pabaigoje priimtas Nedarbo socialinio draudimo įstatymas.

Didinant savarankiškai dirbančių asmenų socialines garantijas, numatyta, kad nuo 2004 m. sausio 1 d. bazinei pensijai ir papildomai pensijos daliai gauti draudžiami asmenys, kurie verčiasi individualia veikla pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymą (išskyrus asmenis, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimą).

Nuo 2004 m. sausio 1 d. įsigaliojęs naujos redakcijos Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas papildytas draudiminių įvykių sąrašų, be to, jame tiksliau apibrėžta, kurie nelaimingi atsitikimai darbe ir susirgimai profesine liga gali būti pripažinti draudiminiais įvykiais ir kurie nepripažintini. Skatinant darbdavius labiau rūpintis

darbuotojų darbo sąlygomis, nuo 2005 metų numatytas diferencijuotas nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokų tarifas – atsižvelgiama į įvykusių nelaimingų atsitikimų skaičių ir jų sunkumo laipsnį. Taip pat numatyta nuo 2004 metų iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto skirti lėšų nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų prevencijai.

Siekiant sumažinti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos administravimo išlaidas ir išvengti Valstybinio socialinio draudimo fondo įstaigų bei Valstybinės mokesčių inspekcijos pasikartojančio tikrinimo, nuo 2004 metų pradžios kai kurios Valstybinio socialinio draudimo fondo įstaigų funkcijos perduotos Valstybinei mokesčių inspekcijai.

2003 metais vyko pirmasis pensijų kaupimo sutarčių pasirašymo etapas, kurio metu sutartis su 10 pensijų kaupimo paslaugas teikiančių bendrovių pasirašė apie 441 tūkstantis Lietuvos gyventojų, t.y. apie 36,6 procento valstybiniu socialiniu draudimu apdraustų šalies darbuotojų. Nuo 2004 metų pradžios pensijų kaupimui skiriama 2,5 procento mokamo bendro socialinio draudimo įmokos tarifo. Ši įmoka bus didinama kasmet po 1 procentą – iki 5,5 procento 2007 metais.

Skurdo mažinimas

2003 metais buvo toliau įgyvendinama Skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo 2002–2004 metų programa, vykdomos aktyvios ir pasyvios skurdo mažinimo priemonės. Ekonomikos plėtra, užimtumo, darbo užmokesčio, minimalios mėnesinės algos, valstybinių socialinio draudimo pensijų, šalpos išmokų didinimas ir kitos priemonės buvo skirtos skurdui mažinti.

Lietuva dalyvauja Europos Sąjungos socialinės aprėpties procese naudodamasi atvirojo koordinavimo metodu. 2003 m. gruodžio 18 d. Briuselyje pasirašytas Bendrasis aprėpties dokumentas, kurio prioritetai ir priemonės sukuria pagrindą parengti nacionalinį kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planą.

Socialinė parama

Tobulinant socialinės paramos sistemą, 2003 metais priimtas Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas. Nuo 2004 m. balandžio 1 d. įsigaliojus šiam įstatymui, socialinė parama, garantuojanti minimalias lėšas maistui bei būtiniausioms komunalinėms paslaugoms apmokėti, bus teikiama jos reikalingiausioms šeimoms (asmenims), kurių pajamos dėl objektyvių priežasčių mažos, o jų turimas turtas neviršija įstatyme nustatyto turto vertės normatyvo.

Parengta Išmokų vaikams įstatymo koncepcija – numatoma reformuoti esamą valstybinių pašalpų šeimoms sistemą. Šeimos bus skatinamos auginti ir išlaikyti savo vaikus, bus siekiama remti kiekvieną vaiką iki pilnametystės, tobulinti paramos sistemą be tėvų globos likusiems vaikams, užtikrinti išmokų panaudojimą vaikų poreikiams, teikti socialines paslaugas šeimoms, organizuoti prevencinį darbą socialinės rizikos šeimose, garantuoti bendrą visų išmokų administravimą savivaldybėse.

2003 metais buvo parengtas ir Seimui pateiktas Šalpos (socialinių) pensijų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Įgyvendinant šį įstatymą, numatoma: diferencijuoti šalpos pensijas, mokamas neįgaliems vaikams pagal jų negalios laipsnį; padidinti šalpos pensijas asmenims, pripažintiems invalidais iki 24 metų; suteikti teisę gauti šalpos našlaičių pensijas tiems vaikams našlaičiams, kurie negauna valstybinio socialinio draudimo našlaičių pensijos dėl to, kad jų mirę tėvai ar vienas iš tėvų nebuvo įgiję reikalaujamo pensijų draudimo stažo.

2003 metais buvo vykdoma socialinių paslaugų teikimo reforma: atliktas valstybinių socialinės globos įstaigų įvertinimas, patvirtinti nestacionarių socialinių paslaugų įstaigų reikalavimai, reglamentuojantys dienos centrų, krizių centrų, nakvynės namų veiklą, socialinės ir psichologinės reabilitacijos įstaigų, teikiančių paslaugas asmenims, turintiems priklausomybę nuo narkotinių medžiagų, reikalavimai.

Socialinių paslaugų kokybė gerėjo keliant socialinių darbuotojų kvalifikaciją, tobulinant socialinių paslaugų planavimą, administravimą ir teikimą. Vyriausioji socialinių darbuotojų atestavimo komisija ir apskričių socialinių darbuotojų atestavimo komisijos socialiniams darbuotojams praktikams 2003 metais suteikė 3464 kvalifikacines kategorijas.

Vykdamas Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros programą, 2003 metais 26 savivaldybėse buvo įgyvendinti 35 socialinių paslaugų projektai, iš jų 11 skirta neįgaliesiems, 9 – socialinės rizikos šeimoms ir vaikams, 1 – socialinės rizikos suaugusiems asmenims ir 14 – mišrių socialinių paslaugų plėtrai. Vyriausybė 2003 metais patvirtino Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros 2004–2006 metų programą.

Neįgaliųjų integracija

Siekdama užtikrinti neįgaliųjų lygias teises ir galimybes visuomenėje, Vyriausybė pritarė Invalidų socialinės integracijos įstatymo, kuris turėtų įsigalioti nuo 2005 m. liepos 1 d., pakeitimo įstatymo projektui. Priėmus šį įstatymą, būtų teisiškai įtvirtintos neįgaliųjų teisės, užtikrinama apsauga nuo diskriminacijos, numatomos neįgaliųjų socialinės integracijos sąlygos, keičiamas invalidumo nustatymo modelis: atskiriamas specialiųjų poreikių ir darbingumo laipsnio nustatymas, asmenims iki 18 metų nustatomas trijų laipsnių neįgalumas.

Įgyvendinant Vyriausybės patvirtintą Nacionalinę žmonių su negalia socialinės integracijos 2003–2012 metų programą ir Seimui paskelbus 2003 metus Neįgaliųjų metais Lietuvoje, 2003 metais Vyriausybė patvirtino Neįgaliųjų metų Lietuvoje veiksmų planą, kuriam įgyvendinti buvo skirta 3 mln. litų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Įgyvendinant šį veiksmų planą, buvo tobulinami galiojantys ir rengiami nauji teisės aktai, gerinamas visuomenės švietimas ir informacijos prieinamumas, fizinė aplinka mokymo, ugdymo ir socialinių paslaugų įstaigose pritaikoma specialiesiems neįgaliųjų poreikiams, didinamos neįgaliųjų galimybės mokytis, būti ugdomiems ir savarankiškiems. Neįgaliųjų specialiesiems poreikiams buvo pritaikyta 3 ugdymo centrų, 12 dienos užimtumo centrų, 8 socialinių paslaugų įstaigų aplinka. Įvykdytų šio veiksmų plano priemonių rezultatais iš viso pasinaudojo apie 15 tūkstančių neįgaliųjų. Gerinant medicininę, profesinę ir socialinę invalidų reabilitaciją, jų medicininių,

socialinį ir techninį aptarnavimą, buvo organizuojamas ir tobulinamas gyventojų aprūpinimas ortopedijos technikos ir kompensacinės technikos priemonėmis.

Šeimos, vaikų ir jaunimo rėmimas

Rūpinantis demografinė situacija Lietuvoje, kartu su mokslininkais parengtas Demografinės (gyventojų) politikos strategijos projektas, kuriame išanalizuota dabartinė demografinė šalies situacija, suformuluoti svarbiausių gyventojų politikos dalių – šeimos gerovės, visuomenės sveikatos, pagyvenusių ir senų žmonių gerovės, gyventojų migracijos – strateginiai tikslai ir veiksmų kryptys.

Kad valstybės globoje užaugę vaikai būtų savarankiški ir visaverčiai visuomenės nariai, 2003 metais toliau buvo tobulinama vaiko teisių apsauga ir įstatymų bazė, reglamentuojanti vaikų globą šeimose ir institucijose.

2003-ieji buvo pirmi metai, kai savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos perėmė vykdyti valstybės perduotą savivaldybėms vaiko teisių apsaugos funkciją. Šiai funkcijai vykdyti savivaldybėms buvo skirta 6,7 mln. litų tikslinė dotacija iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto. Tai, be kita ko, leido įsteigti papildomai 25 naujus etatus savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybose. 2003 metais patvirtinta Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programa, kuri skirta šių tarnybų žmogiškųjų išteklių didinimui, profesinės kompetencijos tobulinimui, materialinės bazės stiprinimui.

Kovai su smurtu prieš vaikus buvo vykdomas socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintas neatidėliotinių veiksmų kovai su smurtu prieš vaikus priemonių planas, kuriame daug dėmesio skiriama visuomenės švietimui ir įvairių sričių specialistų informavimui apie pareigą laiku pastebėti smurtą patiriančius vaikus, suteikti jiems reikiamą pagalbą.

2003 metais toliau buvo įgyvendinama Nacionalinė programa prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą. Daugiau kaip 1000-iui specialistų, susijusių su vaiko teisių apsauga, buvo organizuotas mokymas.

Toliau buvo įgyvendinama Nacionalinė nevyriausybinių organizacijų vaikų dienos centrų 2002–2004 metų programa, kurios tikslas – spręsti priešmokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikų, augančių probleminėse šeimose, socialines problemas, organizuoti jų ugdymą, užimtumą po pamokų, dirbti socialinį darbą su tėvais, sudaryti sąlygas vaikui grįžti į šeimą. 2003 metais įvairios paslaugos nevyriausybinių organizacijų vaikų dienos centruose buvo suteiktos 2152 vaikams.

Jaunimo politikai įgyvendinti savivaldybės gavo 1,17 mln. litų tikslinę dotaciją iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto. Jos lėšos skirtos jaunimo politikos koordinatorių pareigybėms savivaldybėse steigti.

2003 metais parengta Nuteistųjų ir asmenų, paleistų iš laisvės atėmimo vietų, socialinės adaptacijos 2004–2007 metų programa, kurios tikslas – tobulinti nuteistųjų ir asmenų, paleistų iš laisvės atėmimo vietų, adaptacijos ir reabilitacijos, kurių metu jie integruojami į visuomenę ir jiems sudaromos galimybės gyventi savarankiškai, sistemą. Įgyvendinant Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programą, buvo paremta 10

nevyriausybinių organizacijų projektų, skirtų priverstinės prostitucijos aukų socialinei pagalbai ir reintegracijai į visuomenę: prostitucijos, prekybos žmonėmis ar smurto aukoms suteikta psichologinė, medicininė, teisinė pagalba, konsultuota įdarbinimo klausimais.

Įgyvendinant Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 1999–2003 metų programos priemones, buvo paremti 24 projektai, skirti naujoms narkomanų reabilitacijos bendruomenėms bei centrams steigti ir esamų bendruomenių bei centrų teikiamų paslaugų kokybei gerinti.

Išlaidų darbo ir socialinės apsaugos sričiai 2003 metais, palyginti su 2002 metais, patirta daugiau: didėjo Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto išlaidos gyventojų užimtumui didinti, socialinių paslaugų teikimui gerinti nevyriausybinių organizacijų vaikų dienos centruose. Padidinus bazinę pensiją, kartu didėjo šalpos pensijos ir slaugos pašalpos.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Užimtumo didinimas ir darbo vietų kokybės gerinimas. Įgyvendinti Užimtumo didinimo 2001–2004 metų programą, Profesinės saugos ir sveikatos 2004–2006 metų programą (pastaroji dar rengiama), Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių programą, vykdyti Vyriausybės, profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų socialinės partnerystės plėtros 2003–2004 metų priemonių planą, panaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos lėšas įgyvendinant Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento ir Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL bendrojo programavimo dokumento nuostatas, įgyvendinti Darbo kodeksą, Europos darbo tarybų įstatymą ir Darbo tarybų įstatymą, vykdyti nelegalaus darbo prevenciją ir kontrolę, rengti nacionalinio užimtumo veiksmų planą, įgyvendinti Socialinių įmonių įstatymo nuostatas.

Socialinio draudimo teikiamų garantijų plėtra. Tobulinti socialinio draudimo ir pensijų sistemą, toliau įgyvendinti pensijų sistemos reformą, pradėti įgyvendinti Nedarbo socialinio draudimo įstatymą, didinti mažas pensijas.

Skurdo ir socialinės atskirties mažinimas. Vykdyti šalpos pensijų sistemos ir valstybinių pašalpų šeimoms, auginančioms vaikus, reformas, invalidumo nustatymo ir socialinės apsaugos priemonių neįgaliesiems tvarkos reformą, socialinių paslaugų reformą, pinigines socialinės paramos reformą, Skurdo mažinimo Lietuvoje strategijos įgyvendinimo 2002–2004 metais programos priemones, parengti Nacionalinį kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planą, įgyvendinti Demografinės (gyventojų) politikos strategiją, Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros 2004–2006 metų programą, Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programą, Nacionalinę nevyriausybinių organizacijų vaikų dienos centrų 2002–2004 metų programą, Nuteistųjų ir asmenų, paleistų iš laisvės atėmimo vietų, socialinės adaptacijos 2004–2007 metų programą, vykdyti Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos priemones ir Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programos priemones.

II. ŠVIETIMAS IR MOKSLAS

Bendrasis ugdymas ir profesinis rengimas

2003 metais Seimas patvirtino naujus ilgalaikius strateginius dokumentus: naujos redakcijos Švietimo įstatymą ir Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatas. Rudenį parengtas šių nuostatų įgyvendinimo programos projektas. Lietuvoje švietimui kasmet skiriama didesnė bendrojo vidaus produkto dalis, nei vidutiniškai skiria Europos Sąjungos valstybės, ir tai sudaro palankias sąlygas siekti numatytų strateginių tikslų.

Kad vaikai turėtų sąlygas pasirengti mokyklai, buvo vykdomos Visuotinio priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimo programos priemonės. Priešmokykliniam ugdymui finansuoti iš dalies pritaikytas krepšelio principas. Šia galimybe jau naudojasi 64 procentai šešiamečių Lietuvos vaikų.

Paspartinus asmens kodų suteikimą visiems vaikams iki 16 metų, išryškėjo duomenų apie mokyklos lankymą spragos. Jas ketinama ištaisyti artimiausiu metu. Tai įgalins pasirinkti kiekvieno konkretaus vaiko mokymosi sąlygomis. Čia daug darbo laukia socialinių pedagogų, kurių Lietuvos mokyklose dirba jau 480.

Kas trečias mokinys mokykloje nemokamai maitinamas. Vaikams vežti į mokyklas 2003 metais nupirkti 53 autobusai (iš viso per 4 metus nupirkti 162 įvairios talpos autobusai). Išleistos mokinių vežimo organizavimo metodinės rekomendacijos ir elgesio patarimai vežamiems mokiniams. Specialiųjų poreikių asmenų mokymosi sąlygas padės tobulinti jas nustatantys norminiai aktai. Decentralizuotai aprūpinama bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais. Skirta papildomų lėšų vadovėliams įsigyti (po 16 litų kiekvienam socialinę paramą gaunančios šeimos vaikui, po 40 litų – specialiųjų poreikių asmenims). Siekiant didesnių prieinamo vidurinio išsilavinimo finansinių garantijų, patikslinta Moksleivių krepšelio ir sutartinių moksleivių apskaičiavimo metodika, krepšelis praturtėjo 17,1 lito. Parengtos etatinio mokytojų darbo apmokėjimo nuostatos. Baigtos renovuoti 22 mokyklos (30 mokyklų – nuo Mokyklų tobulinimo programos įgyvendinimo pradžios).

2003 metais išleistos atnaujintos priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ugdymo bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Patikslinti bendrieji ugdymo planai, sugriežtinti mokinių mokymosi krūvio reguliavimo mokykloje reikalavimai. Patvirtinta Moksleivių mokymosi pasiekimų įteisinimo laikinoji tvarka. 70-yje mokyklų įgyvendinama Mokyklų tobulinimo programa, leidžianti sukurti virtualią mokymosi aplinką ir mokyklos intranetą toje programoje dalyvaujančioms mokykloms, įsigyti modernių mokymo priemonių, o pagrindinių mokyklų pedagogams teikianti galimybę patobulinti kvalifikaciją.

Reaguojant į demografinius, urbanizacijos, darbo rinkos ir kitus pokyčius, reikia nuolat rūpintis švietimo institucijų tinklu. 2002 metais priėmus sprendimą suteikti daugiau įgaliojimų savivaldybėms tvarkyti mokyklų tinklą, 2003 metais jau išleistas mokyklų tinklo pertvarkos metodinių rekomendacijų savivaldybėms projektas. Buvo toliau konsoliduojamos (stambinamos) ir profesinės mokyklos, 5 iš jų pertvarkytos į viešąsias įstaigas.

Gerinant profesinio mokymo kokybę, parengta 18 profesinio rengimo standartų ir sudarytos dar 32 standartų rengimo darbo grupės. Atnaujinti 7 profesinio rengimo centrai. Parengtas Profesinio mokymo įstatymo pakeitimo koncepcijos projektas. Patvirtinta Pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodika, kuri nuo 2004 m. sausio 1 d. jau įgyvendinama. Kuriama profesinio rengimo kokybės vertinimo sistema.

Vykdomi visi 12 numatytų valstybinių brandos egzaminų. Priimtos Aukštojo mokslo įstatymo straipsnio, reglamentuojančio studentų priėmimą į valstybines aukštąsias mokyklas, pataisos, nustatyta studentų priėmimo sąlygų ir taisyklių derinimo tvarka.

Naujos nuostatos dėl mokinių sveikatos priežiūros įrašytos į naujos redakcijos Švietimo įstatymą. Daug dėmesio skiriama įvairiems žalingų įpročių prevencijos projektams ir programoms, apėmusiems 88 tūkst. vaikų. Išleista 11 leidinių mokiniams, mokytojams ir tėvams, finansuoti 64 narkomanijos prevencijos projektai. 2003 metais finansuota 480 socialinių pedagogų, kurie privalo daug dėmesio skirti pirminei narkomanijos prevencijai.

2003 metais užmokyklinių renginių programose dalyvavo maždaug 35 tūkstančiai vaikų, beveik 73 tūkstančiams vaikų organizuotas vasaros poilsis, apie 107 tūkstančiai jų dalyvavo Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos programoje. Surengtos 25 nacionalinės olimpiados ir konkursai gabiems mokiniams, sėkmingai dalyvauta 10 tarptautinių renginių. Mūsų mokiniai iš jų parvežė 7 sidabro ir bronzos medalius, 4 pagyrimo raštus, 3 diplomus ir 1 specialųjį prizą.

Daugelį projektų su mokyklinio amžiaus vaikais ir pedagogais vykdo Vyriausybės remiamos nevyriausybinės organizacijos – Pilietinių iniciatyvų centras, Mokyklų tobulinimo centras, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija ir kitos. Palaikomi nuolatiniai ryšiai su Moksleivių parlamentu ir vykdomi bendri projektai.

Įgyvendinamos tautinių mažumų švietimo nuostatos. Tautinių mažumų mokyklose ir mokyklose lietuvių mokomąją kalbą, kuriose mokosi tautinių mažumų mokiniai, valstybė dengia ugdymo plano įgyvendinimo išlaidų skirtumus, susijusius su šių mažumų švietimo poreikių tenkinimu. Visų tautybių vaikai turi vienodas brandos egzaminų sąlygas. Parengtas lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose 2004–2009 metų strategijos projektas, kuriame numatyta suartinti lietuvių gimtosios kalbos ir valstybinės kalbos bendrąsias programas ir suvienodinti standartus, parengti vieną lietuvių kalbos brandos egzamino programą ir kalbėjimo įskaitos reikalavimus visų Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų abiturientams.

2003 metais 5–12 klasėse 18 mokinių teko 1 kompiuteris, o 9–12 klasėse – 7. Vienu prie interneto prijungtu kompiuteriu 9–12 klasėse naudojosi 12 mokinių. 40 procentų mokyklų kompiuterių greitaveikėmis linijomis prijungti prie interneto. 2003 metais patvirtintas Moksleivių visuotinio kompiuterinio raštingumo standartas, pradėta rengtis mokinių kompiuterinio raštingumo įskaitai. 89 procentai 9–12 klasių mokytojų įgijo pradinio kompiuterinio raštingumo žinių.

2003 metais Švietimo ir mokslo ministerija finansavo kvalifikacijos tobulinimo programas, kuriose dalyvavo per 33,7 tūkstančio pedagogų (iš viso bendrojo lavinimo srityje dirba mažiau negu 50 tūkstančių mokytojų). 786 pedagogams buvo finansuotos papildomos kvalifikacijos įgijimo studijos.

Mokslas ir studijos

Parengtas aukštojo mokslo plėtros 2003–2007 metų plano projektas. Patvirtinta Aukštųjų technologijų plėtros programa, Ilgalaikė mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategija ir Lietuvos mokslo ir technologijų baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo programa.

2003 metais pereita prie bendros priėmimo į universitetines aukštąsias mokyklas tvarkos. Toliau diegiama nuo 2002 metų pradėta įgyvendinti nauja studijų finansavimo tvarka, pagal kurią dieninės studijų formos studentai už vieną semestrą moka 500 litų studijų įmoką, iš jų geriausiems studentams studijų įmoka padengiama Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis. Pagal šią tvarką 5283 studentai papildomai priimti į valstybės finansuojamas vietas. Į valstybinių ir nevalstybinių universitetų pagrindinių studijų pirmąjį kursą priimama 78 procentai vidurinių išsilavinimą tais metais įgijusių asmenų, – šis rodiklis, palyginti su Europos šalimis, yra labai geras. Daugiau kaip 47,5 tūkstančio studentų gavo stipendijas, 7795 studentai – valstybės paskolas studijų įmokai sumokėti, gyvenimo išlaidoms (taip pat ir nevalstybinių aukštųjų mokyklų studentai), studijoms užsienyje.

Nuo 2003 metų II pusmečio 20 procentų padidintas visų kategorijų universitetų dėstytojų ir tyrėjų vidutinis darbo užmokestis. Tam papildomai skirta 16 mln. litų. Institucijoms suteikta galimybė padidinti atlyginimus geriausiai dirbantiems dėstytojams ir tyrėjams.

Įvertintos aukštesniosios mokyklos, pretendavusios vykdyti neuniversitetines studijas. Patikslintas Aukštojo mokslo įstatymas, reglamentuojantis nevalstybinių aukštųjų mokyklų steigimo sąlygas ir studijų pagal kitų šalių aukštojo mokslo studijų programas vykdymą Lietuvoje, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtinta naujos redakcijos Aukštųjų mokyklų steigimo tvarka. Išduotas vienas leidimas vykdyti studijas pagal užsienio šalies aukštosios mokyklos studijų programas, įsteigta viena valstybinė kolegija, du nevalstybiniai universitetai.

Reformuojant mokslo įstaigų valdymą, patvirtintas pavyzdinis valstybės mokslo instituto statutas.

Atliktas tęstinis tyrimas „Universitetų absolventų konkurencingumas darbo rinkoje darbo jėgos pasiūlos ir paklausos kontekste“. Remiantis šio ir ankstesnių tyrimų rezultatais, rengiamas ir tvirtinamas aukštos kvalifikacijos specialistų parengimo užsakymas aukštosioms mokykloms. Parengta duomenų bazė „Valstybės finansuojamų studijų vietų skaičius aukštosiose mokyklose“. Kartu su Lietuvos parodų centru „Litexpo“ surengta paroda „Studijos–2003“. Lietuvos mokslo ir studijų institucijos iš mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos 2003 metais uždirbo 17 mln. litų.

Daug dėmesio skirta aukštųjų mokyklų kompiuterizavimui. Iki 622 megabitų per sekundę padidintas kompiuterinio tinklo LITNET tarptautinio ryšio kanalo laidumas, 57 mokslo ir studijų institucijų bibliotekos sujungtos į bendrą informacinę sistemą, įkurtos 23 kompiuterių klasės nuotolinio mokymo centruose. Pagal patvirtintus planus vykdomas nacionalinis ir tarptautinis studijų programų vertinimas ir akreditavimas. Iki 2003 metų pabaigos įvertinta apie 400 įregistruotų studijų programų. Parengta 20 studijų kryptių reglamentų, nustatančių atitinkamos studijų krypties programų sandarą ir vykdymo reikalavimus, patikslintas Bendrasis studijų sričių ir kryptių, pagal kurias vyksta nuosekliosios universitetinės ir neuniversitetinės studijos Lietuvos

aukštosiose mokyklose, klasifikatorius ir pagal šias studijų kryptis suteikiamų kvalifikacijų sąrašas.

Iš naujo reglamentuota rezidentūros studijų organizavimo tvarka, studijų kitose aukštosiose mokyklose rezultatų įskaitymo tvarka. Įregistruoti visų aukštųjų mokyklų diplomai. Įvertintas universitetų pasirengimas vykdyti doktorantūrą (meno aspirantūrą) ir remiantis rezultatais suteikta atitinkamos mokslo krypties doktorantūros (meno aspirantūros) teisė.

Aktyviai tęsiamas bendradarbiavimas su Baltijos regiono ir Europos Sąjungos valstybėmis, pasirašomos ir įgyvendinamos dvišalės ir daugiašalės sutartys dėl tarptautinio bendradarbiavimo studijų ir mokslo srityse. Šios sutartys sudaro palankias sąlygas keistis studentais ir dėstytojais, suteikia Baltijos valstybių studentams teisę studijuoti kitų Baltijos valstybių aukštosiose mokyklose tokiomis pačiomis sąlygomis, kokios sudaromos tų valstybių studentams. 2003 metais pasirašytos ir pradėtos įgyvendinti sutartys dėl bendradarbiavimo su Prancūzija, Vokietija ir Ukraina. Įgyvendinant tarptautines sutartis ir susitarimus aukštojo mokslo srityse, vykdomi akademiniai mainai su 19 valstybių.

Pagal tarptautinius susitarimus ir programas atvykstančių į Lietuvą ir išvykstančių iš Lietuvos studentų skaičiaus santykis – 1:10. Lietuvos aukštosios mokyklos dalyvauja bendrose Europos Sąjungos mokymo ir švietimo programose – Leonardo da Vinci II, Socrates II; ypač aktyviai aukštosios mokyklos dalyvauja Socrates/Erasmus programos veikloje. 2003 metais Socrates studentų ir dėstytojų mainų programoje dalyvavo 1100 studentų ir dėstytojų.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Ir toliau laikytis Lietuvos ir Europos Sąjungos prioritetų švietimo ir mokslo srityje: prieinamumas, kokybė, atvirumas mobilumui orientuojantis į žinių visuomenės iššūkį. Artimiausius dvejus metus siekti išlaikyti tuos pačius kompiuterizavimo tempus, vykdant Mokyklų tobulinimo programą, daug investuoti į pagrindinių mokyklų veiklos kokybę, pagerinti priešmokyklinio ugdymo ir specialiųjų poreikių asmenų mokymosi sąlygas, pasirengti mokytojų darbo apmokėjimo sistemos reformai, toliau rūpintis mokinių sveikata ir žalingų įpročių prevencija, modernizuoti profesinio rengimo standartus ir programas, pradėti įgyvendinti Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo ir Profesinio orientavimo strategijas, plėtoti švietimo ir studijų būklės stebėsenos sistemą, reformuoti pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemą, plėtoti žinių ekonomikai aktualius mokslinius tyrimus ir technologijų kūrimą. Šiai veiklai palankias sąlygas turėtų sudaryti naujos redakcijos Švietimo įstatymas, ilgalaikė Švietimo plėtotės strategija ir pradedama teikti Europos Sąjungos parama.

Tęsti studijų aukštosiose mokyklose finansavimo reformą, gerinti specialistų rengimą, vykdyti su tuo susijusius darbo rinkos tyrimus, skubiai įvertinti visų vykdomų studijų programų kokybę, siekti, kad aukštosiose mokyklose veiktų vidiniai studijų kokybės užtikrinimo mechanizmai, pasirengti mokyklų valdymo (savivaldos) ir aukštųjų mokyklų tinklo pertvarkai.

III. INFORMACINĖS IR ŽINIŲ VISUOMENĖS PLĖTRA

Per 2003 metus valstybės institucijos tęsė informacinės ir žinių visuomenės plėtros darbus, susijusius su šalies gyventojų kompetencija, elektronine valdžia, elektroniniu verslu, inovacijomis.

Siekdama, kad kiekvienas mokinys, baigęs pagrindinę bendrojo lavinimo mokyklą, būtų įgijęs kompiuterinio raštingumo pagrindus, Švietimo ir mokslo ministerija 2003 metais toliau plėtojo vidurinių mokyklų kompiuterinę techninę bazę: nupirka daugiau kaip 370 kompiuterių klasių, per 160 įstaigų aprūpinta interneto prisijungimo įranga, įsigytos 9 kompiuterinės mokymo priemonės, padaugintas atvirojo kodo programų rinkinys mokykloms, sukurtos 6 interneto svetainės įvairiems dalykams mokyti ir kita (2002 metų pabaigoje mokyklose 100 moksleivių teko 3,2 kompiuterio, 2003 metais – 5,1 kompiuterio). Buvo keliamas pedagogų kvalifikacija: daugiau kaip 5 tūkstančiai mokytojų mokyti pagal technologinę, daugiau kaip 3 tūkstančiai – pagal edukologinę pedagogo kompiuterinio raštingumo dalis. Per 2003 metus 14 aukštųjų mokyklų atnaujino savo kompiuterių, laboratorinę ir kitokią įrangą, į informatikos ir informatikos inžinerijos studijų kryptis priimti 1895 studentai (palyginti su 2000 metais, beveik dvigubai daugiau).

Rengiant ilgalaikes šalies mokslo ir technologijų plėtros strategijas, parengtos ir patvirtintos ilgalaikė mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategija, Lietuvos mokslo ir technologijų baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo programa, Lietuvos mokslo ir technologijų baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo programos įgyvendinimo priemonės.

Skatindamos diegti žiniomis paremtos ekonomikos principus, dalyvauti integracijos ir globalizacijos procesuose, Vyriausybė kartu su Tarptautine informacijos apdorojimo federacija (IFIP) ir Tarptautine telekomunikacijų sąjunga (ITU) organizavo Vilniuje pirmąjį pasaulinį informacinių technologijų forumą WITFOR, kuriame dalyvavo 72 pasaulio valstybių atstovai. Lietuvos laimėjimai informacinės visuomenės plėtros srityje buvo pristatyti įvykusiame 2003 metų gruodį Ženevoje Pasaulio viršūnių susitikime informacinės visuomenės klausimais (WSIS).

Tobulinant inovacinių procesų valdymą ir remiant jų spartinimą, Ūkio ministerijos parengta ir Vyriausybės patvirtinta Inovacijų versle programa (kurios tikslas – didinti Lietuvos pramonės ir verslo konkurencingumą) ir jos įgyvendinimo 2003–2006 metų priemonės. Be to, 2003 metais Ūkio ministerija suteikė subsidijas 16 Lietuvos įmonių, įgyvendinančių inovacinius projektus aplinkosaugos, lazerių, informacinių technologijų ir kitose srityse. Įsteigtas regioninis inovacijų paramos tinklas.

Kurdamas „elektroninius vartus“, įgalinančius teikti valdžios paslaugas Lietuvos gyventojams ir verslo subjektams, Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau vadinama – Informacinės visuomenės plėtros komitetas) 2003 metais įgyvendino projekto pradinį etapą: sukurta taikomoji programinė įranga, įsigyta techninės įrangos, parengtas nuorodų į paslaugas katalogas ir jo tvarkymo priemonės, užregistruoti oficialūs interneto vardai (www.govonline.lt, www.evaldzia.lt, www.epaslaugos.lt). Skatinant elektroninės valdžios plėtrą regionuose, 2003 metais pabaigtas „skaitmeninės bendruomenės“ bandomasis projektas Jurbarko rajono savivaldybėje, o įgytos patirties pagrindu parengtos

paslaugų plėtojimo rekomendacijos ir rekomendacinis elektroninių paslaugų paketas visoms savivaldybėms.

2003 metais patvirtintas Vidaus reikalų ministerijos parengtas Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių planas, nustatantis priemones, atsakingas institucijas, lėšas Elektroninės valdžios koncepcijoje nustatytiems tikslams ir uždaviniams įgyvendinti. Pagal Informacinių technologijų saugos valstybinę strategiją 2003 metais buvo vykdomos priemonės, užtikrinančios informacinių technologijų ir jomis perduodamų duomenų saugumą: patvirtintos rekomendacijos dėl informacijos klasifikavimo pagal duomenų grupes, parengti ir patvirtinti Tipiniai duomenų saugos nuostatai ir kita.

Sprendžiant šalies informacijos rinkimo ir tvarkymo klausimus, daugiausia dėmesio skiriama informacijos apie svarbiausius šalies objektus kaupimui ir tvarkymui valstybės registruose. 2003 metais patvirtintas Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos įgyvendinimo priemonių planas, kuriame numatyti svarbiausieji teisinės bazės ir infrastruktūros plėtros 2003–2005 metais darbai.

Kuriant šiuolaikinę, galinčią plėstis elektroninio parašo infrastruktūrą, 2003 metais Informacinės visuomenės plėtros komiteto direktoriaus įsakymais patvirtinti teisės aktai, nustatantys elektroninio parašo infrastruktūrą reglamentuojančias tvarkas, įgyvendintas elektroninio parašo įdiegimo valstybės institucijose bandomojo projekto pradinis etapas: sukurtas ir 5 valstybės institucijose įdiegtas modulis skirtas tarpinstituciniams elektroninių dokumentų mainams, bandomajam projektui įsigyta elektroninio parašo įrangos.

Plėtodama verslo inkubacinius centrus, skatindama privatųjį sektorių perkelti verslą į elektroninę terpę ir siekdama sudaryti palankias sąlygas diegti informacines technologijas, 2003 metais Ūkio ministerija skyrė lėšų 13 verslo informacijos centrų įsteigti (metų pabaigoje visose Lietuvos apskrityse veikė ar buvo įsteigti 7 verslo inkubatoriai ir 32 verslo informacijos centrai), finansavo 5 mokslo ir technologijų parkų įsikūrimo ir veiklos išlaidas.

Rūpindamasis lietuvių kalbos puoselėjimu informacinėje visuomenėje, Informacinės visuomenės plėtros komitetas organizavo programinės įrangos lokalizavimo darbus: Lietuvos vartotojų poreikiams pritaikyti ir į internetą įdėti atvirojo kodo programų paketai *Mozilla* ir *OpenOffice* (elektroninio pašto ir biuro programų analogai), parengta dokumentacija vartotojams.

Skiriant itin daug dėmesio prioritetinių mokslo sričių, skatinančių aukštųjų technologijų gamybą, plėtrai, parengta ir patvirtinta Aukštųjų technologijų plėtros programa, kurios tikslas – padėti plėtoti Lietuvoje jau esamas aukštųjų technologijų gamybos šakas, perspektyvias pasaulyje: biotechnologiją, mechatroniką, lazerių technologijas, informacines technologijas, nanotechnologijas ir elektroniką.

Didinant konkurencingumą telekomunikacinių paslaugų teikimo srityje, parengta ir patvirtinta Elektroninių ryšių įstatymo koncepcija, parengtas Elektroninių ryšių įstatymo, reglamentuosiančio santykius, susijusius su elektroninių ryšių paslaugomis, tinklais, reikiama infrastruktūra, radijo dažnių naudojimu, radijo ir galiniais įrenginiais, elektromagnetiniu suderinamumu, projektas. Išduoti leidimai naudoti 3,5 GHz dažnių juostą. Akcinė bendrovė

Lietuvos radijo ir televizijos centras pradėjo realizuoti projektą „Šviesolaidinis žiedas Vilniuje“, kurio metu numatoma sujungti iki 20 įvairių institucijų duomenų perdavimo tinklus.

Siekiant aprūpinti mokslo ir studijų įstaigas greituoju internetu, buvo toliau plėtojamas Lietuvos mokslo ir studijų kompiuterių tinklas LITNET: 2003 metais pasiektas 622 Mbps ryšio kanalo pralaidumas, o tinklo vartotojų, palyginti su 2000 metais, pagausėjo 3,4 karto.

Plėtodami valstybės ir privataus verslo bendradarbiavimą viešosios interneto prieigos kūrimo srityje, Vidaus reikalų ministerija ir verslo aljansas „Langas į ateitį“ 2003 metais įsteigė 100 viešų interneto centrų, kuriuose šalies gyventojams sudarytos sąlygos nemokamai naudotis internetu. Be to, Informacinės visuomenės plėtros komitetas kartu su Vidaus reikalų ministerija 2003 metais pradėjo įgyvendinti projektą „Kaimo vietovių interneto prieigos taškų steigimas“, finansuojamą iš 2003 metų PHARE socialinės ekonominės sanglaudos programos lėšų. Jo tikslas – įsteigti 300 interneto prieigos taškų Lietuvos kaimo vietovėse. Taip pat Informacinės visuomenės plėtros komiteto užsakymu sukurtos ir į internetą įdėtos nemokamos priemonės, padedančios šalies gyventojams mokytis naudotis informacinėmis technologijomis. 2003 metais 7 valstybės institucijų (įskaitant Seimą ir Vyriausybę) svetainės buvo pritaikytos neįgaliesiems. Patvirtinti bendrieji valstybės institucijų svetainių reikalavimai.

Valstybės investicijos į informacinės ir žinių visuomenės sektorių nuosekliai didinamos. Antai 2000 metais į informacinės visuomenės projektus investuota 21,8 mln. litų, 2001 metais – 80,5 mln. litų, 2002 metais – 90,5 mln. litų, 2003 metais – 99,2 mln. litų, 2004 metais numatoma investuoti 111 mln. litų (papildomai šiems projektams naudojamos ir Europos Sąjungos lėšos: 2002 metais jos siekė 9,8 mln. litų, 2003 metais – 47,5 mln. litų, 2004 metais numatoma 61,7 mln. litų).

Tai, kaip valstybės institucijos vykdė informacinės visuomenės plėtros priemones, rodo kintantys pagrindiniai informacinės visuomenės plėtros rodikliai. Internetu 2003 metų III ketvirtį naudojosi daugiau kaip ketvirtadalis (27 procentai) visų 15–74 metų šalies gyventojų (2003 metų I ketvirtį – 24 procentai), kompiuterį turėjo 20 procentų šalies namų ūkių (2002 metais – 12 procentų, 2001 metais – 9 procentai), interneto ryšį – 7,7 procento šalies namų ūkių (2002 metais – 4,1 procento, 2001 metais – 2,3 procento).

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Plėtoti universaliosios ir viešosios interneto prieigos galimybes – dalyvauti steigiant viešosios interneto prieigos taškus, vykdyti informacinių technologijų pritaikymo Lietuvos vartotojams priemones ir kita.

Ugdyti Lietuvos gyventojų gebėjimus naudotis informacinėmis technologijomis – aprūpinti mokymo įstaigas reikiama informacinių technologijų baze, organizuoti gyventojų mokymą, vykdyti informavimo darbus ir kita.

Skatinti viešųjų elektroninių paslaugų plėtrą – tobulinti „elektroninius vartus“, įgalinančius teikti valdžios paslaugas, perkelti į elektroninę terpę viešąsias paslaugas, įteisinti viešosios informacijos teikimą elektroninėmis priemonėmis, užtikrinti informacinių technologijų saugą ir kita.

IV. KULTŪRA

Įgyvendinant Lietuvos kultūros politiką ir skatinant visuomenės kūrybinę veiklą, 2003 metais buvo paskirtos nacionalinės kultūros ir meno premijos ir 10 Vyriausybės meno premijų išskiliams menininkams ir kultūros veikėjams. Skiriamos valstybės stipendijos, įvairios premijos, remiami meno kūrėjų organizacijų kūrybinės veiklos projektai, subsidijuojami teatrai ir koncertinės organizacijos. Finansuojami nacionaliniai ir bendros gamybos filmai, kino programos. Siekdama sudaryti teises ir ekonomines sąlygas jaunųjų menininkų kūrybinei veiklai, Vyriausybė 2003 metais patvirtino Paramos jaunesiems menininkams programą.

Kuriant ir įgyvendinant menininkų interesus ginančią įstatymų bazę, 2003 metais sudaryta Kino taryba, įsteigtas Filmų registras, parengta ir patvirtinta Filmų indeksavimo pagal žiūrovų amžių tvarka. 2003 metais priimtas naujos redakcijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. 2003 metais baigta derinti Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą reglamentuojančių įstatymų bazę (įgyvendintos 6 Europos Sąjungos direktyvos). Dabar Lietuvos teisinė bazė iš esmės atitinka Europos Sąjungos reikalavimus. Taip pat patvirtinta tvarka, pagal kurią už kūrinio atgaminimą asmeniniais tikslais autoriams bus mokamas atlyginimas. Parengta Visuomenės informavimo intelektinės nuosavybės teisių klausimais programa ir jos įgyvendinimo 2004–2005 metų priemonės. 2003 metais pirmą kartą Lietuvoje išmokėtas autorinis atlyginimas už knygų panaudą bibliotekose 210 autorių (109 knygų autoriams, 72 vertėjams, 29 iliustratoriams). Parengtas Teatrų ir koncertinių organizacijų įstaigų įstatymo projektas ir Nacionalinė Lietuvos kultūros plėtros 2004–2009 metų programa.

Siekiant sudaryti tinkamas teises ir ekonomines sąlygas bibliotekų veiklai, įgyvendinama Vyriausybės patvirtinta Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programa. Savivaldybių viešosioms bibliotekoms 2003 metais skirta daugiau lėšų nei 2002 metais: spaudiniams ir kitiems dokumentams įsigyti – 25 tūkst. litų daugiau, elektroninių duomenų bazių prenumeratai – 10 tūkst. litų daugiau, kompiuterizuota dvigubai daugiau darbo vietų bibliotekose, negu planuota. Diegiama Lietuvos bibliotekų integralioji informacijos sistema (LIBIS). Konkurso būdu finansuojami leidybos projektai. 2003 metais priimtas naujos redakcijos Muziejų įstatymas, įsteigta Muziejų taryba.

2003 metais baigta formuoti Lietuvos nacionalinio muziejaus struktūra: prie šio muziejaus prijungti Lietuvos Nepriklausomybės Signatarų namai ir viešoji įstaiga Kazio Varnelio namai-muziejus. 2003 metais Lietuvos dailės muziejus parengė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų (toliau vadinama – Valdovų rūmai) interjero atkūrimo ir pritaikymo reprezentacinėms, muziejinėms ir edukacinėms reikmėms programos metmenis (II redakcija), surengtas Nacionalinės dailės galerijos pastato rekonstravimo projekto architektūrinis konkursas. Muziejus surengė parodas „Krikščioniškoji Lietuvos valstybė nuo Mindaugo Karalystės iki Lietuvos Respublikos“ ir „Lietuvos valstybės kūrėjai“.

2003 metais įgyvendinta Lietuvos Karaliaus Mindaugo karūnavimo 750 metų jubiliejaus minėjimo programa. Pagrindiniu minėjimo renginių akcentu tapo surengta Pasaulio lietuvių dainų šventė. Šventės metu parodyta 10 meno programų, kurias stebėjo 100000 žiūrovų. Palyginti su 1992 metais, dalyvių pagausėjo 5 tūkstančiais. Valstybė, dainų šventei skyrusi

2500000 litų, suteikė kiekvienam šventės žiūrovui 25 litų dotaciją. Lietuvių dainų ir šokių švenčių tradicija 2003 metais įrašyta į UNESCO pasaulio žodinio ir nematerialaus paveldo šedevrų sąrašą.

Siekiant kultūros valdymo decentralizacijos ir savivaldos, didinant kultūros ir meno paslaugų sklaidą regionuose, 2003 metais buvo įgyvendinama Regionų kultūros plėtros programa, puoselėjama Lietuvos etninė kultūra pagal 2003 metų Vyriausybės patvirtintą Etninės kultūros plėtros valstybinę programą. Finansuojami etninės ir regionų kultūros bei nevyriausybinių organizacijų kultūros ir meno projektai.

Rūpindamasi kultūros paveldo apsaugos ir kontrolės sistemos optimizavimu, Vyriausybė 2003 metais priėmė nemažai teisės aktų kultūros paveldo srityje (pvz., Dvarų paveldo išsaugojimo programą, Lietuvos tūkstantmečio programą), nustatė Vyriausybės išipareigojimo dėl laikinai įvežamų į Lietuvos Respubliką užsienio valstybių kilnojamųjų kultūros vertybių taikymo tvarką.

Iš Kultūros vertybių apsaugos departamentui prie Kultūros ministerijos (toliau vadinama – Kultūros vertybių apsaugos departamentas) skirtų lėšų 2003 metais užbaigti 22 statiniai ir jų kompleksų avarinės būklės likvidavimo, konservavimo ir restauravimo darbai, jo rūpesčiu sutvarkyti 3 piliakalniai, 5 memorialinės vietos ir kapinės, konservuotos ir restauruotos 22 statinių puošybos, įrangos ir kilnojamosios kultūros vertybės. 2003 metais buvo baigti rengti Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos senamiesčių apsaugos reglamentai, į kultūros vertybių registrus įrašyta 970 kultūros vertybių (planuota – 900): į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą – 808, į Kilnojamųjų kultūros vertybių registrą – 162 vertybės. Į Kultūros paveldo centro registrų kompiuterizuotos informacinės sistemos duomenų bazę įtraukti visi į kultūros vertybių registrus įrašyti objektai.

Plėtojant visaverčius kultūros mainus, 2003 metais pasirašytos 3 tarptautinio bendradarbiavimo kultūros srityje sutartys, pradėti parengiamieji darbai, kad Lietuva deramai dalyvautų Tarptautinėje Geteburgo knygų mugėje 2005 metais. 2003 metais Lietuva pirmą kartą tapo prestižinio UNESCO Pasaulio paveldo komiteto nare. Toliau dalyvaujama Europos Sąjungos kultūros programose: „Kultūra–2000“, „MEDIA Plus“ ir „MEDIA Mokymai“. Siekiant sudaryti galimybes Lietuvai pasinaudoti Europos Sąjungos finansine parama audiovizualiam sektoriui, įsteigta viešoji įstaiga Europos MEDIA programų biuras. Dalyvauta Europos Tarybos programose: Europos kultūros konvencijos 50-mečio programoje, Europos Tarybos leidybos projekte „Europos šventimas prie stalo: kultūra, įvairovė“. Paminint Lietuvos narystės Europos Taryboje dešimtmetį, dalyvauta Europos kultūros kelių programoje. Įgyvendintos Lietuvos kultūros ir meno pristatymo Švedijoje, Belgijoje, Rusijoje, Lenkijoje programos. Prancūzijoje 2003 m. lapkričio 21–29 d. Lietuva garbės viešnios teisėmis dalyvavo Šiaurės šalių literatūros ir menų festivalyje „Les Boreales“.

2003 metais buvo sėkmingai įgyvendinami kultūros srities investiciniai projektai. Atliekami Panevėžio apskrities G.Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos pastatų rekonstravimo, Klaipėdos apskrities viešosios bibliotekos statybos, Kauno valstybinio muzikinio teatro pastato rekonstravimo, Klaipėdos dramos teatro pastato kapitalinio remonto, Valstybinio

Vilniaus mažojo teatro pastato rekonstravimo darbai. Užbaigta rekonstruoti M.K.Čiurlionio galerija Kaune.

Vykdomi Valdovų rūmų atkūrimo darbai: užbaigti pietinio korpuso pamatai, baigiamos įrengti rūšio konstrukcijos, pradėti pirmojo aukšto statybos darbai. Įrengtas keltuvas į Gedimino kalną.

2003 metais kultūros valstybinis finansavimas, palyginti su 2002 metais, padidėjo 17 mln. 520 tūkst. litų, Kultūros ministerijos – 15 mln. 658 tūkst. litų. Numatoma, kad 2004 metais kultūros valstybinis finansavimas didės 20 mln. 727 tūkst. litų, Kultūros ministerijos – 15 mln. 104 tūkst. litų. Vertinant 2002–2004 metų finansavimo tendencijas, galima pastebėti, kad sparčiausiai (beveik trečdaliu) didėja kapitalo investicijos, taip pat kultūros ir meno programinis finansavimas.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Siekdama užtikrinti Lietuvos kultūros politikos nuostatų įgyvendinimą ir kryptingą nacionalinės kultūros plėtrą, Kultūros ministerija parengė ir pateikė Vyriausybei tvirtinti Nacionalinę Lietuvos kultūros plėtros 2004–2009 metų programą.

2004 metais bus įgyvendinta Lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo 100-mečio minėjimo programa.

2004 metais bus priimtas (pirmą kartą Lietuvoje) Teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas, kuris reglamentuos teatrų ir koncertinių įstaigų klasifikaciją, jų steigimą, veiklą, finansavimą, valdymą ir pertvarkymą.

Bus pateikta Meno kūrėjų ir jų organizacijų įstatymo nauja redakcija.

Bus pradėtas kino filmų registravimas ir indeksavimas.

Bus rengiamasi Lietuvos dalyvavimui Tarptautinėje Geteburgo knygų mugėje 2005 metais. 2004 metais turėtų būti priimtas Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (šiuo pakeitimu siekiama suteikti pagrindą kultūros paveldosaugos sistemos reformai).

Toliau bus atstatomi Valdovų rūmai – 2004 metais bus įrengiami jų vakarinio korpuso pamatai ir vykdomi vakarinio bei pietinio korpusų antžeminės dalies darbai.

2004 metais bus rekonstruoti S.Nėries memorialinio muziejaus pastatas ir Liaudies buities muziejaus Mažosios Lietuvos kaimo sodyba, pradėti Kernavės archeologijos ir istorijos muziejaus pastato, Šiaulių „Aušros“ muziejaus Ch.Frenkelio rūmų, Kauno valstybinio akademinio dramos teatro, Kultūros ministerijos administracinio pastato rekonstravimo darbai, taip pat bus vykdomi kiti 9 tęstiniai investiciniai projektai.

V. SVEIKATOS APSAUGA

Vykdam Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programą, 2003 metais buvo siekiama aktyvią sveikatos politiką orientuoti į ligų prevenciją, visuomenės sveikos gyvensenos ugdymą, sveikatos išsaugojimą, gerą sveikatinimo veiklos kokybę ir racionalų išteklių panaudojimą.

Toliau reformuojant visuomenės sveikatos sistemą, 2003 metais buvo tobulinama visuomenės sveikatą reglamentuojanti teisinė bazė, aktyviai vykdomas visuomenės sveikatos ugdymas, stiprinama visuomenės sveikatos sauga, plečiama informacijos ir greito reagavimo į grėsmę visuomenės sveikatai sistema skatinamas specialistų profesinis tobulinimas.

Ypač daug dėmesio buvo skiriama vaikų ir jaunimo sveikatos išsaugojimui ir gerinimui. 2003 metais parengta ir 2004 metais Vyriausybės patvirtinta Sveikatos priežiūros mokyklose finansavimo tvarka. Lietuvos mokyklose dirbs visuomenės sveikatos priežiūros specialistai arba bendruomenės slaugytojai, išklausę specialią sveikatos ugdymo programą.

Vykdam aktyvią ligų prevenciją, formuojant sveikos gyvensenos ir elgsenos pasirinkimo nuostatas visuomenėje, saugant gyventojų sveikatą nuo kenksmingų aplinkos veiksnių, 2003 metais parengta ir patvirtinta daug naujų sveikatos programų ir įgyvendinamos tęstinės programos.

Parengta ir Vyriausybės patvirtinta Valstybinė ŽIV/AIDS profilaktikos ir kontrolės 2003–2008 metų programa. Vykdam ankstesnę ŽIV/AIDS profilaktikos ir kontrolės programą, buvo organizuota ŽIV infekuotų ir AIDS sergančių asmenų dispanserinė sveikatos priežiūra; 2003 metais išvengta AIDS protrūkių. Remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) rekomendacijomis, efektyviai gydomos lytiškai plintančios ligos, vykdoma ŽIV infekuotų asmenų antivirusinės terapijos stebėseną.

2003 metais Vyriausybė patvirtino Nacionalinę narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės 2004–2008 metų strategiją, kurios svarbiausias tikslas – mažinti narkomanijos plitimą nustatant ir įgyvendinant pagrindines valstybės politikos gaires ir veiklos kryptis narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės srityje, kad būtų užtikrintas valstybės ir visuomenės nacionalinis saugumas. Parengtas šios strategijos įgyvendinimo priemonių plano projektas.

Vyriausybė pritarė Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programos projektui ir pateikė jį Seimui. Programa įtraukta į ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų sąrašą. Įgyvendinant šią programą, numatoma plėtoti sveikų mokyklų veiklą, bus remiami narkomanijos prevencijos ir narkomanų reabilitacijos projektai, organizuojamas psichologinis pedagoginis darbas su rizikos grupės vaikais ir jaunimu, vykdomos narkomanijos prevencijos priemonės ugdymo įstaigose ir bendruomenėje. Bus skatinama koordinuoti narkomanijos prevencijos veiksmus bendruomenės lygmeniu; narkomanijos prevencija jau dabar vykdoma per masinio informavimo priemones.

Sveikatos apsaugos ministro įsakymais patvirtintos užkrečiamųjų ligų epidemiologinės priežiūros ir kontrolės bei gripo epidemiologinės priežiūros ir kontrolės 2003–2006 metų programos skirtos užkrečiamųjų ligų prevencijos, priežiūros ir kontrolės priemonėms įgyvendinti. Atsižvelgiant į tai, kad pasaulyje įregistruojamos naujos ar vėl suaktyvėjusios

pavojingos ir ypač pavojingos užkrečiamosios ligos, Lietuvoje sukurta veiksminga užkrečiamųjų ligų nustatymo, stebėjimo ir kontrolės sistema, užtikrinanti šalies gyventojų apsaugą nuo minėtųjų ligų įvežimo ir išplitimo. 2003 metais Lietuva išliko saugi SŪRS (sunkaus ūmaus respiracinio sindromo) epidemijos atžvilgiu šalis.

2003 metais buvo vykdoma tęstinė sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtinta Nacionalinė imunoprofilaktikos 1998–2005 metų programa: buvo skiepijami vaikai (nuo infekcijų kasmet paskiepijama 93–99 procentai vaikų). Pagal PSO rekomendacijas patikslintas profilaktinio skiepijimo planas: 11–12 metų vaikus pradėta papildomai skiepyti nuo hepatito B, 6 metų vaikus – nuo tymų, epideminio parotito, raudonukės. Išleistas ir vykdomas sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl tymų ir įgimto raudonukės sindromo epidemiologinės priežiūros ir profilaktinių skiepų plano 2003–2007 metams patvirtinimo“.

Įgyvendinama Valstybinė psichikos ligų profilaktikos programa. Siekiant išvengti krizinių situacijų ir mažinti veiksnių, skatinančių savižudybes, skaičių, pradėta įgyvendinti Savižudybių prevencijos 2003–2005 metų programa, įgalinanti teikti pagalbą krizių ištiktiems asmenims, jų šeimos, artimos aplinkos nariams ir visuomenei.

Gerinant maisto saugą ir kokybę, priimtas Maisto įstatymo pakeitimo ir papildymo bei šio įstatymo papildymo priedu įstatymas, įsigaliojo nemaža higienos normų, parengta ir patvirtinta Valstybinė maisto ir mitybos strategija ir jos įgyvendinimo priemonių 2003–2010 metų planas. Vykdomos Jodo programa ir Kūdikių ir vaikų iki 3 metų mitybos gerinimo programa, Lietuvos gyventojų mitybos stebėseną.

Pradėtos įgyvendinti Vyriausybės patvirtintos Nacionalinė aplinkos sveikatinimo veiksnių 2003–2006 metų programa ir Valstybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2003–2005 metų programa, kuriose numatyta analizuoti sergamumą, laikinąjį nedarbingumą, invalidumą ir mirtingumą, vertinti gyventojų sveikatos būklę, analizuoti jai kenkiančius veiksnius, rengti prognozes, kurios padėtų užkirsti kelią sergamumui, pagerintų sveikatos apsaugos sistemos vadybą.

Vykdamas tęsines Valstybės tabako kontrolės ir Valstybės alkoholio kontrolės programas, 2003 metais parengta ir 2004 metais Vyriausybės patvirtinta Privalomojo paskaitų kurso apie alkoholio ir narkotikų žalą žmogaus sveikatai tvarka. Parengtas Valstybės tabako kontrolės programos įgyvendinimo 2004–2006 metų priemonių plano projektas.

Vadovaujantis Vyriausybės programos nuostata – optimizuoti visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų tinklą, vykdomas investicinis projektas „Visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų tinklo optimizavimo programa“. 2003 metais įsteigtas Nacionalinis visuomenės sveikatos tyrimų centras, vienijantis Vilniuje esančias visuomenės sveikatos įstaigų laboratorijas; reorganizuotos visuomenės sveikatos centrų filialų laboratorijos (iš 10 apskričių ir 38 filialų laboratorijų dabar liko tik 9 apskričių laboratorijos). Įgyvendinant projektą, renovuojamos laboratorijų techninės bazės bei patalpos, gerėja atliekamų tyrimų kokybė ir operatyvumas, laboratorijos įgyja galimybę siekti akreditacijos ir tarptautinio pripažinimo.

Vadovaujantis 2003 metais Vyriausybės patvirtinta Sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimo strategija, restruktūrizuojamos sveikatos priežiūros įstaigos. Siekiant racionaliau ir efektyviau panaudoti turimus išteklius, realizuoti sveikatos priežiūros paslaugų

poreikį ir kokybės reikalavimus, optimizuojama asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo apimtis, struktūra ir išdėstymas. Patvirtinti 10 apskričių sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimo planai. Kad pacientai gautų geros kokybės paslaugas, o medikai turėtų tinkamas darbo sąlygas, pradėta racionali gydymo įstaigų pertvarka. Vilniaus mieste 6 ligoninės reorganizuotos į 2, Klaipėdos apskrityje 6 ligoninės reorganizuotos į 3, Kauno ir Panevėžio miestuose sujungta po 2 ligonines. Uždaryti nerentabiliai dirbę akušerijos skyriai mažose ligoninėse, akušerinės paslaugos sutelktos didesnę patirtį turinčiose gydymo įstaigose, kurias pacientės pasieks medicinos transportu. Sveikatos priežiūros įstaigų aprūpinimas modernia medicinos įranga, pastatų renovavimas, energijos taupymo projektų įgyvendinimas – ypač svarbūs veiksniai, leidžiantys gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę. Lietuvoje atliekama vis daugiau sudėtingų operacijų (2003 metais sėkmingai atliktos pirmosios dirbtinės širdies persodinimo operacijos), tyrimų ir procedūrų (hemodializė, kompiuterinė tomografija, magnetinis rezonansas ir kita), kurie neįmanomi be aukštos specialistų kvalifikacijos ir šiuolaikinės medicinos technikos. Vykdant investicines ir mokslines praktines sveikatos programas, sveikatos priežiūros įstaigos aprūpinamos modernia medicinos įranga, diegiamos naujausios medicinos technologijos, nuolat tobulinama sveikatos priežiūros specialistų kvalifikacija. Įgyvendinant 2002 m. kovo 29 d. Vyriausybės Europos integracijos komisijos nutarimą dėl savo srities atstovavimo Misijoje prie Europos Bendrijų, buvo įsteigta sveikatos apsaugos atašė pareigybė.

Restruktūrizuojant ir racionalizuojant stacionarių paslaugų apmokėjimo tvarką, sumažėjo hospitalizacijos rodiklis (nuo 22,8/100 gyventojų – 2002 metais iki 21/100 gyventojų – 2003 metais), o tai leido gydymo įstaigoms sumažinti savo išlaidas neprarandant pajamų.

Sėkmingai įgyvendinamos Valstybinė traumatizmo profilaktikos 2000–2010 metų programa ir Valstybinė tuberkuliozės profilaktikos ir kontrolės 2003–2006 metų programa. 2003 metais Lietuvoje padidėjo gimstamumas, mažėjo gimdyvių ir kūdikių mirtingumas. Parengtas naujas Valstybinės motinos ir vaiko programos projektas, sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintas Vilniaus universitetinės ligoninės Santariškių klinikų kaulų čiulpu transplantacijos plėtos 2003–2005 metais projektas. 2003 metais organų ir audinių transplantacijos donorų buvo parengta 40 procentų daugiau negu 2002 metais (2003 metais 1 mln. gyventojų – 11,2 donoro, 2002 metais – 7,7).

Patvirtinta Valstybinė vėžio profilaktikos ir kontrolės 2003–2010 metų programa. Siekiant užkirsti kelią vis labiau plintančioms onkologinėms ligoms, gerinama šių ligų diagnostika ir vykdomos įvairios profilaktinės priemonės. 2003 metais profilaktinių gimdos kaklelio citologinių tyrimų – tai ankstyvoji gimdos kaklelio vėžio diagnostika – atlikta beveik dvigubai daugiau (12 tūkstančių tyrimų 2002 metais, 23 tūkstančiai – 2003 metais). 2003 metais sutrumpėjo patologijos tyrimų trukmės vidurkis: biopsinių tyrimų – nuo 2,9 kalendorinių dienų (toliau vadinama – k.d.) 2002 metais iki 2,6 k.d. 2003 metais, citologinių tyrimų – nuo 1,6 k.d. iki 1,2 k.d. atitinkamai, iš jų ginekologinių citologinių tyrimų – nuo 2,9 k.d. iki 2,4 k.d. atitinkamai.

2003 metais daug padirbėta, kad sveikatos priežiūros paslaugos būtų prieinamesnės, ypač kaimo gyventojams. Įgyvendinant Lietuvos sveikatos programą ir plėtojant pirminę sveikatos

priežiūrą, buvo renovuojami, aprūpinami būtina medicinos įranga ir transportu bendrosios pagalbos gydytojų kabinetai. Gerėjantis aprūpinimas ir kylanti bendrosios praktikos gydytojų kvalifikacija leidžia diagnozuoti ligas ankstyvosiose stadijose.

Plėtojant vaistų prieinamumo Lietuvos gyventojams sistemą, skatinant racionaliai naudoti valstybės lėšas, skirtas vaistams kompensuoti, užtikrinti vaistų kompensavimo sistemos skaidrumą ir gerinti farmacinių paslaugų kokybę, buvo toliau tobulinami teisės aktai, reglamentuojantys vaistų įtraukimą į ligų ir kompensuojamųjų vaistų sąrašus, bazinės kainos apskaičiavimą atsižvelgiant į vaistų kainas Europos Sąjungos šalyse.

Kad Lietuvoje vaistų kainos neviršytų europinių, vedamos derybos su vaistų gamintojais. 2002–2003 metais vaistų kainoms sumažėjus maždaug 20 procentų, atsirado galimybė turint tuos pačius išteklius išrašyti gyventojams kur kas daugiau medikamentų, atsisakyti griežtų kvotų. Vidutinė recepto kaina 2003 metų IV ketvirtį, išgaliojus naujam kainynui, palyginti su 2003 metų III ketvirčiu, sumažėjo nuo 44,03 iki 37,15 lito, o receptų 2003 metų IV ketvirtį, palyginti su 2002 metų IV ketvirčiu, išrašyta 22 procentais daugiau.

Seimas 2003 metais priėmė nutarimą dėl Lietuvos nacionalinės vaistų politikos nuostatų, kuriomis apibrėžiamos pagrindinės vaistų politikos gairės ir principai.

Rūpinantis pacientais, rengiamos ir tikslinamos ligų diagnostikos ir gydymo metodikos. Plėtojamos naujos paslaugų teikimo formos: 2003 metais pradėta teikti dienos chirurgijos paslaugas. Parengti ir patvirtinti skausmo malšinimo, vaikų ir paauglių psichikos, vaiko raidos sutrikimo ankstyvosios reabilitacijos ir kitų paslaugų teikimo reikalavimai.

Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau vadinama – Valstybinė ligonių kasa) nuosekliai įgyvendina Lietuvos sveikatos programoje įtvirtintą tolygaus gyventojų finansavimo nuostatą, diegia Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų paskirstymo teritorinėms ligonių kasoms pagal gyventojų statistinius demografinius rodiklius modelį, t.y. atsižvelgiama į aptarnaujamo regiono gyventojų skaičių, lytį ir amžių. 2003 metais pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainos balo vertė padidėjo nuo 0,94 iki 0,96 lito. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu įgyvendintas sprendimas skatinti pirminės sveikatos priežiūros gydytojus už gerus darbo rezultatus: ankstyvą onkologinių ligų nustatymą ir racionalų vaistų skyrimą. Šioms reikmėms skirta 2,4 mln. litų.

Sveikatos apsaugos ministras 2003 m. įsakymu patvirtino iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų apmokamų stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų sąrašą ir bazines kainas. Nuo 2004 m. sausio 1 d. teikiamos stacionariosios paslaugos turi atitikti detalizuotus bendruosius ir specialiuosius reikalavimus. Įgyvendinant sveikatos draudimo principus, kasmet tobulinami paslaugų įkainiai.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Visuomenės, ypač vaikų ir jaunimo, sveikatos stiprinimas, ugdymas, ligų prevencija.

Sveikatos priežiūros, sveikatos sistemos restruktūrizavimas.

Farmacijos sektoriaus veiklos gerinimas, vaistų politika.

Medicinos darbuotojų darbo užmokesčio didinimo politika.

VI. FINANSŲ POLITIKA

Mokesčių ir mokesčių administravimo politika

2003 metais parengtas naujas Mokesčių administravimo įstatymo projektas, kurio tikslas – pasinaudojus geriausia užsienio valstybių patirtimi, tiksliau, nuosekliau ir išsamiau reglamentuoti mokesčių administravimo procedūras. Į įstatymo projektą perkeltos galiojančių teisės aktų, reglamentuojančių mokesčių administravimo procedūras, nuostatos, apibrėžti pagrindiniai apmokestinimo tvarkos teisinio reglamentavimo principai, taikomi visiems mokesčių teisės aktams, pakeisti mokesčių administratoriaus veiklos prioritetai.

2003 metais priimtas Lietuvos Respublikos pagalbos Europos Sąjungos valstybių narių institucijoms išieškant reikalaujamas skolas, susijusias su rinkliavomis, muitais, mokesčiais ir kitomis pinigų sumomis, teikimo ir naudojimosi kitų Europos Sąjungos valstybių narių institucijų teikiama pagalba išieškant minėtas pinigų sumas įstatymas ir jo lydimieji teisės aktai, kuriuose numatoma, kad kitos Europos Sąjungos valstybės narės kompetentingos institucijos prašymu ūkio subjektų rinkliavų, muitų, mokesčių ir kitų įstatyme numatytų sumų įsiskolinimai kitos Europos Sąjungos valstybės narės institucijoms bus išieškomi pagal Lietuvos Respublikos įstatymus tokia pat tvarka kaip ir tiesioginiai įsiskolinimai atitinkamoms Lietuvos Respublikos institucijoms.

2003 metais reformuotas gyventojų turto ir pajamų deklaravimas – priimtas Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymas, taip pat Vienkartinio gyventojų turto deklaravimo įstatymas.

Reformuotas žemės nuomos mokesčio už valstybinės žemės sklypų naudojimą ir nuomą administravimas – ši funkcija perduota savivaldybėms.

2003 metais parengti ir Seimui pateikti Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo ir naujos redakcijos Akcizų įstatymo projektai, kurie priimti 2004 metais. Jie galutinai perkelia apmokestinimą šiais mokesčiais reglamentuojančių Europos Sąjungos direktyvų nuostatas į nacionalinius teisės aktus.

Pasirašytos dvigubojo apmokestinimo išvengimo sutartys su Ispanija, Gruzija, Singapūru. Ratifikuotos dvigubojo apmokestinimo išvengimo sutartys su Ispanija, Malta. Nuo 2004 m. sausio 1 d. pradėtos taikyti dvigubojo apmokestinimo išvengimo sutartys su Ispanija, Belgija, Portugalija.

Parengta pasirašyti dvigubojo apmokestinimo išvengimo sutartis su Estija. Baigtos derybos dėl dvigubojo apmokestinimo išvengimo sutarties su Austrija. Tarptautinių sutarčių dėl dvigubojo apmokestinimo išvengimo srityje planuojamos derybos su užsienio valstybėmis, dėl kurių bus priimtas teigiamas sprendimas dėl sutarties sudarymo tikslingumo. Taip pat bus rengiamasi pasirašyti ir ratifikuoti anksčiau parafuotas sutartis (Azerbaidžano, Vengrijos, Austrijos).

Vienas iš pagrindinių mokesčių ir mokesčių administravimo politikos prioritetų 2003 metais buvo ir toliau išlieka integruota muitinės informacinė sistema ir integruota mokesčių informacinė sistema, kurios užtikrins lygiateisę Lietuvos partnerystę su Europos Sąjungos

valstybėmis. Užbaigta daugelis integruotos muitinės informacinės sistemos projektų: įdiegtas greitas ir patikimas duomenų perdavimo tinklas, techninių ir programinių priemonių visuma, jungianti Lietuvos muitinės duomenų perdavimo tinklą su Europos Sąjungos duomenų perdavimo tinklu, įdiegta kompleksinė muitų tarifų sistema (ji suderinta su Briuselyje TAXUD Generaliniame direktorate veikiančia muitų tarifų ir mokestinių taisyklių sistema), visoje Lietuvos teritorijoje įdiegta deklaracijų apdorojimo sistema visoms eksporto ir importo deklaracijoms apdoroti.

Baigiamos diegti gyventojų pajamų mokesčio ir elektroninio deklaravimo informacinės sistemos. Taip pat baigiama kurti ir artimiausiu metu bus pradėta diegti programinė techninė įranga, kuri leis keistis akcizų ir pridėtinės vertės mokesčio informacija tarp Europos Sąjungos valstybių.

Šių projektų įgyvendinimas užtikrins automatizuotą importo ir eksporto kontrolę, supaprastins verslo aplinkos sąlygas, skatins verslo plėtrą Lietuvoje.

Vyriausybės vykdytos mokesčių politikos rezultatas akivaizdus ir apčiuopiamas. 2003 metais į nacionalinį biudžetą įplaukė 11360 mln. litų pajamų, arba 788 mln. litų daugiau negu faktiškai gauta pajamų 2002 metais. 2003 metais buvo įvykdytas ir viršytas Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pajamų planas (paskutinį kartą Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pajamų planas buvo įvykdytas 1997 metais).

2004 metais daugiausia dėmesio mokesčių srityje bus skiriama darbams, skirtiems nacionalinei teisei suderinti su atitinkamomis Europos Sąjungos *acquis* nuostatomis, t.y. bus perkeliamos nuostatos, būtinos faktinei narystei Europos Sąjungoje.

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos valstybių praktiką, siekiant griežtai reglamentuoti mokesčio administratoriaus teises ir pareigas mokesčio mokėtojo atžvilgiu, taip pat atsižvelgiant į Europos Sąjungos *acquis* administravimo srityje ir Europos Komisijos darbo grupių veiklos rezultatus, numatoma parengti įstatymo lydimojusius teisės aktus Mokesčių administravimo įstatymui įgyvendinti.

Seimui priėmus Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą ir naujos redakcijos Akcizų įstatymą, numatoma patikslinti šių įstatymų nuostatas įgyvendinančius teisės aktus.

Tęsiant mokesčių reformą, numatoma įgyvendinti atitinkamas priemones, užtikrinančias, kad Pelnų mokesčio ir Gyventojų pajamų mokesčio įstatymų nuostatos, nustatančios mokesčių mokėtojams prievolę atlikti transakcijas tikrąja rinkos kaina (o jeigu ši prievolė nevykdoma – suteikiančios mokesčio administratoriui teisę tikslinti kainas), atitiktų Europos Sąjungos ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) rekomendacijas.

Biudžeto politika

2003 metais valdžios sektoriaus fiskalinis deficitas sudarė apie 1,9 procento bendrojo vidaus produkto (BVP) ir buvo mažesnis už prognozuotą (preliminariais duomenimis).

2003 metais Vyriausybės vykdyta fiskalinė politika lėmė tai, kad Lietuva sėkmingai laikėsi Maastrichto sutartyje nustatyto kriterijaus, jog valdžios sektoriaus deficitas neturi viršyti 3

procentų BVP. Tvari fiskalinė politika įtvirtino vidaus ir užsienio investuotojų pasitikėjimą Lietuvos rinka ir lėmė investicijų augimą. Vykdyta mokesčių reforma ir geresnis mokesčių administravimas įgalino surinkti daugiau mokesčių į valdžios sektoriaus biudžetą, nei buvo prognozuota.

Lietuvos ekonominę politiką ir biudžeto rodiklius koordinuodama su Europos Sąjunga, Finansų ministerija parengė ir Europos Komisijai pateikė 2003 metų Lietuvos ekonominę programą laikotarpiui iki stojimo į Europos Sąjungą (šiai programai Vyriausybė pritarė 2003 m. rugpjūčio 7 d. nutarimu Nr. 987).

Finansų ministerija 2003 m. lapkričio 6 d. pirmą kartą pateikė Europos Komisijai nacionalinę struktūrinių reformų ataskaitą. Nacionalinė ekonominių reformų ataskaita – tai pirmasis Lietuvos Respublikos dokumentas, išreiškiantis Vyriausybės ekonominės politikos išsipareigojimus tęsti ekonomines ir struktūrines reformas koordinuojant šią politiką su Europos Sąjungos narėmis ir narystės siekiančiomis valstybėmis. Šios ataskaitos rengimas – viena iš Europos Sąjungos ekonominės politikos koordinavimo proceso dalių.

2003 metais pirmą kartą Europos centriniam bankui Finansų ministerija pateikė valdžios sektoriaus fiskalinių rodiklių prognozes, parengtas vadovaujantis Europos sąskaitų sistema (ESS'95).

Pagrindinis fiskalinės politikos tikslas vidutiniu laikotarpiu – užtikrinant ekonominės politikos tikslų įgyvendinimą, siekti cikliška subalansuoto valdžios sektoriaus biudžeto. Bus siekiama, kad valdžios sektoriaus deficitas 2004–2006 metais neviršytų 3 procentų BVP. Valdžios sektoriaus biudžeto pajamų ir išlaidų politikos priemonės, užtikrinančios artėjimą prie cikliška subalansuoto biudžeto, yra skirtos tvariai ir sparčiai ekonominei plėtrai. Ūkio konkurencingumą gerinančios struktūrinės reformos leidžia užtikrinti sparčią konvergenciją su Europos Sąjungos valstybėmis.

Vienas iš svarbiausių biudžeto politikos tikslų – toliau konsoliduoti valstybės lėšų valdymą. Į Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės biudžetą pirmą kartą įtrauktos Europos Sąjungos finansinės paramos lėšos, kurios padidino Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto apimtį vidutiniškai 13 procentų. Buvo priimta nauja valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacija, suderinta su Europos sąskaitų sistema (ESS'95) ir atitinkanti Europos Sąjungos reikalavimus, parengtas ir patvirtintas naujos redakcijos Biudžeto sandaros įstatymas, kur įvertintos nuostatos, susijusios su Lietuvos Respublikos išsipareigojimais užtikrinti Europos Sąjungos finansinės paramos lėšų racionalų ir operatyvų panaudojimą, įmokų į Europos Sąjungos biudžetą mokėjimą. Numatoma parengti naujas Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisykles, patobulinti Strateginio planavimo metodiką.

2003 m. spalio 23 d. priimtas Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas užtikrina, kad nuo 2004 metų nemažėtų savivaldybių biudžetų išlaidų finansavimas savarankiškoms ir ribotai savarankiškoms funkcijoms vykdyti.

Valstybės skolinimosi politika

Nuo 2002 metų pabaigos valstybės skolos procentinė dalis sumažėjo 1,95 procento – iki 23,95 procento preliminaraus BVP 2003 metų pabaigoje.

Dėl griežtos skolinimosi politikos ir efektyvaus valstybės skolos valdymo sumažėjo Vyriausybės vertybinių popierių palūkanos. Tai leido vidaus rinkoje už nedideles palūkanas pasiskolinti lėšų biudžeto deficitui finansuoti ir užtikrinti, kad valstybės skolinimosi poreikis būtų finansuojamas laiku, kuomet mažesnėmis išlaidomis ir kuomet mažiau rizikuojant. Tiesioginės vidaus skolos dalis iš visos tiesioginės skolos per 2003 metus padidėjo 1,75 procento, t.y. iki 35,45 procento.

Siekiant mažinti netiesioginės skolos dydį, 2003 metais naujų valstybės garantijų apskritai nebuvo suteikta, išskyrus atvejus, kai valstybės garantijos buvo teikiamos suteiktoms paskoloms su valstybės garantija gražinti. 2003 metais valstybės netiesioginė skola sumažėjo 19,25 procento (t.y. nuo 1795,1 mln. litų – 2002 metais iki 1449,6 mln. litų – 2003 metais).

Valstybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos kryptyse ir atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymuose nustatyti valstybės skolos limitai niekada nebuvo viršyti, be to, leido kontroliuoti valstybės skolinimąsi. Griežta fiskalinė politika ir nedidėjanti valstybės skola paskatino visas reitingų agentūras 2003 metais ir 2004 metų pradžioje suteikti Lietuvai aukštesnius skolinimosi reitingus, o tai suteikė galimybę Vyriausybei skolintis už mažesnes palūkanas. Tikimasi, kad reitingų agentūros, atsižvelgdamos į palankias Lietuvos makroekonominių rodiklių kitimo tendencijas, ir ateityje didins Lietuvos kredito reitingus.

Investicijų politika

Siekdama sudaryti palankias sąlygas augti ekonomikai ir glaudžiau bendradarbiauti su Europos Sąjungos valstybėmis, Vyriausybė vis daugiau dėmesio skiria infrastruktūros plėtojei. Naudojantis Europos Sąjungos paramos fondais ir prioritetiniu valstybės finansavimu 2003 metais, toliau buvo įgyvendinami tokie Lietuvos konkurencingumą tarptautinėse rinkose didinantys projektai (geležinkelių transporto kelių atnaujinimo, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto vartų ir krantinių rekonstravimo, automobilių kelių, greitkelių tiesimo, viadukų statybos, aplinkos kokybės gerinimo, sveikatos apsaugos ir kiti).

2003 metais toliau sėkmingai buvo įgyvendinami šalies strateginiai tikslai, susiję su integracija į Europos Sąjungą, taip pat krašto apsaugos, kaip NATO kolektyvinės saugumo ir gynybinės sistemos dalies, plėtoje. Atitinkamai kito ir investicijų projektų finansavimo struktūra – vis daugiau valstybės lėšų skiriama minėtiesiems tikslams įgyvendinti, ypač kartu su Europos Sąjunga įgyvendinamiems projektams bendrai finansuoti. Kad po įstojimo į Europos Sąjungą būtų gaunama Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, 2003 metais parengtas ir suderintas su Europos Komisija Lietuvos 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas – pagrindas Europos Sąjungos struktūriniams fondams gauti, taip pat patikslinti kiti su Europos Sąjungos lėšų administravimu susiję teisės aktai.

Būtina sukurti hipotekinio kreditavimo sistemą, kuri skatintų kaupti ilgalaikius finansinius išteklius, naudotinus ilgalaikiams būsto ir kitos paskirties kreditams teikti, ir būtų patraukli norintiesiems skolintis. Tuo tikslu parengtas ir 2003 metais priimtas Hipotekinių obligacijų ir hipotekinio kreditavimo įstatymas.

Kapitalo ir pinigų politika

2003 metais, įgyvendinant Europos Sąjungos teisės nuostatas finansinių paslaugų srityje, buvo priimti Mokėjimų įstatymo pakeitimo įstatymas, Atsiskaitymų baigtinumo mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymas, taip pat naujos redakcijos Draudimo įstatymas.

Siekiant užtikrinti pinigų, kapitalo ir draudimo rinkų efektyvų funkcionavimą ir atitikti Europos Sąjungos teisės reikalavimams, parengti Bankų įstatymo ir Centrinės kredito unijos įstatymo pakeitimo įstatymo, Transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektai.

Parengtas ir priimtas Lietuvos banko įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, kurio tikslas – užtikrinti didesnę Lietuvos banko nepriklausomumą.

2004 metais numatoma parengti Įmonių, priklausančių finansų konglomeratui, papildomos priežiūros įstatymo projektą, teisės aktų, susijusių su finansinio užtikrinimo sistemos kūrimu, draudimo veiklos reglamentavimu, projektus, tobulinti kitus galiojančius teisės aktus, susijusius su finansinių paslaugų teikimu, finansų rinkų funkcionavimu, šių rinkų dalyvių bei jų priežiūros institucijų veikla, derinant juos su Europos Sąjungos teisės nuostatomis.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Užtikrinti makroekonominį stabilumą vykdant anticiklinę fiskalinę politiką.

Sudaryti palankias sąlygas didinti darbo našumą, gerinti ekonomikos konkurencingumą.

Toliau skatinti pradėtas energetikos, žemės ūkio, biudžeto valdymo reformas.

Vykdomą fiskalinę politiką derinti su socialinės politikos prioritetais.

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos institucijų priimamus naujus teisės aktus, tobulinti ir tikslinti šalyje galiojančius finansų įstaigų veiklą reglamentuojančius teisės aktus.

Kadangi Lietuva siekia įsijungti į euro zoną, fiskalinės politikos srityje reikia gerinti institucines ilgalaikio taupymo sąlygas, sudaryti palankias sąlygas didinti darbo našumą, užtikrinti sėkmingą struktūrinių reformų baigtį, tobulinti mokesčių administravimą, skatinti investicijas, kurti verslui palankias sąlygas.

Tobulinti valstybės finansų valdymo mechanizmą – pritaikyti Europos Sąjungos valstybėse narėse naudojamą valstybės finansų apskaitos, finansinių rodiklių vertinimo ir prognozavimo metodologiją, gerinti techninę bazę ir kelti specialistų kvalifikaciją.

VII. ŪKIO POLITIKA

2003 metai Lietuvos ekonomikai buvo ypač sėkmingi. Išankstiniu Statistikos departamento vertinimu, BVP per 2003 metus padidėjo 8,9 procento. Vartotojų kainos 2003 metais buvo palyginti stabilios – fiksuota metinė defliacija sudarė 1,3 procento. Pramonės produkcijos pardavimas per 2003 metus, palyginti su 2002 metais, padidėjo 16,1 procento, žemės ūkio produkcija – 2,1 procento, atlikti statybos darbai – 16 procentų, mažmeninės prekybos apyvarta – 14,3 procento, prekių eksportas – 8,7 procento, prekių importas – 4,9 procento. Sumažėjo nedarbo lygis nuo 12,1 procento 2003 metų pradžioje iki 9,8 procento 2003 metų pabaigoje.

Ekonominė politika ir investicijos į ūkį

Parengta Valstybės ilgalaikės raidos strategija ir jos sudedamoji dalis – Ilgalaikės Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų strategija. Valstybės ilgalaikės raidos strategija patvirtinta Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187.

Šių svarbių strateginių dokumentų įgyvendinimas ne mažiau svarbus už jų parengimą.

Vykdamas minėtojo Seimo nutarimo 2 straipsnį, nurodantį „sukurti strateginės analizės ir stebėsenos (monitoringo) sistemą, įtraukti į ją valstybės bei mokslo institucijas, tam tikrais periodais fiksuoti strategijos įgyvendinimo rezultatus ir rinkos pokyčius“, 2003 metais Vyriausybės nutarimu sudaryta Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo analizės ir stebėsenos (monitoringo) priežiūros komisija, kurios tikslas – prižiūrėti ir koordinuoti Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimą atsižvelgiant į Lisabonos strategijos, kuriai pritarta 2000 metų Lisabonos Europos Sąjungos viršūnių taryboje, nuostatas. Vykdomi strateginės analizės ir stebėsenos (monitoringo) sistemos kūrimo darbai – sudarytos 3 darbo grupės: Lisabonos strategijos įgyvendinimo klausimams spręsti; nacionalinių strategijų, programų ir kitų strateginių dokumentų bei struktūrinių parametrų, reikalingų Valstybės ilgalaikės raidos strategijai įgyvendinti, vertinimo; analitinių mokslinių (taikomųjų) tyrimų, reikalingų Valstybės ilgalaikės raidos strategijai įgyvendinti, sąrašo parengimo. Parengta techninė užduotis sukurti kompiuterizuotą informacinę sistemą, kaip priemonę Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo stebėsenai ir gautų rezultatų analizei vykdyti.

Šalies ekonomikos plėtra glaudžiai susijusi su ūkio konkurencingumo didėjimu. Kad didėtų pramonės konkurencingumas, stengiamasi įgyvendinti įvairias priemones, padedančias šalies pramonei orientuotis į kvalifikuotos darbo jėgos, modernių technologijų bei mokslo ir žinių pagrindu plėtojamus pramonės sektorius. Siekiant didesnio pramonės konkurencingumo, gerinamas Lietuvos, jos ūkio subjektų ir jų gaminamų prekių bei teikiamų paslaugų įvaizdis, vykdoma aktyvi skverbimosi į naujas rinkas ir senų rinkų išsaugojimo politika, sudaromos palankesnės sąlygos laisvam Lietuvos ūkio subjektų prekių judėjimui, gerinama produkcijos kokybė.

Viena iš priemonių pramonės konkurencingumui didinti yra investicijų skatinimas, sąlygų atsinaujinti jau veikiančioms ir steigti naujoms modernioms įmonėms, naudojančioms Lietuvos ir tarptautinį mokslo ir technologijų potencialą, sudarymas.

2003 metais Vyriausybės nutarimu patvirtinta atnaujinta Inovacijų versle programa ir jos 2003–2006 metų priemonės. Rengiant Inovacijų versle programą ir jos įgyvendinimo priemones, atsižvelgta į Europos Komisijos 2003 m. kovo 11 d. komunikatą „Inovacijų politika: atnaujinant Bendrijos požiūrį pagal Lisabonos strategiją“ ir Pasaulio banko 2003 m. kovo mėnesio ataskaitą „Lietuva kelyje į žinių ekonomiką“. Suformuluotos šios programos įgyvendinimo prioritetinės kryptys (propaguoti inovacijas, didinti visuomenės sąmoningumą inovacijų srityje, skatinti mokslo ir verslo visuomenės bendradarbiavimą, stiprinti mokslinių tyrimų ir technologijų bazę, didinti jos naudojimo efektyvumą, gerinti inovacijų finansinę aplinką ir plėtoti paramos infrastruktūrą, koordinuoti inovacijų, mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros politiką formuojančių institucijų veiklą, stiprinti jų administracinius gebėjimus).

Įgyvendinant Inovacijų versle programos priemones, toliau buvo tęsiami nacionalinės inovacijų sistemos stiprinimo darbai, remiama reikiamos infrastruktūros plėtra ir skatinama įmonių inovacinė veikla. Skatinant inovacinius procesus įmonėse, 2003 metais 16 įmonių suteiktos iki 50 procentų projekto vertės dalinės subsidijos 17 inovacinių projektų įgyvendinti. Patvirtinta Mokslo ir technologijų parkų koncepcija, kurios pagrindu priimti sprendimai sudaro sąlygas sparčiau diegti inovacijas, skatinti glaudesnę studijų, mokslo ir verslo visuomenės bendradarbiavimą. Šiuo metu veikia 6 tokie parkai, juose yra per 80 įmonių, kuriose dirba apie 400 žmonių. Vykdamas Ekonominės ir socialinės sanglaudos 2001 metų programos projektą „Inovaciniai gebėjimai“, sukurtas regioninis inovacijų paramos tinklas su koordinaciniu centru Lietuvos inovacijų centre ir padaliniais Alytuje, Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje ir Šiauliuose. Šis tinklas vykdo inovacijų propagavimo, įmonių konsultavimo, inovacinių projektų generavimo veiklą, kad būtų pasirengta efektyviai panaudoti ikistruktūrinių ir struktūrinių fondų paramos lėšas.

Kuriant naujas darbo vietas, pažymėtinas vienas iš darbų – valstybei svarbaus celiuliozės gamybos projekto įgyvendinimas. Vedamos derybos su didžiausia Europoje Švedijos ir Suomijos kompanija „Stora Enso“ dėl dalyvavimo projekte. Vykdydama projektą, Ūkio ministerija šiuo metu atlieka numatomos celiuliozės gamyklos poveikio aplinkai vertinimą preliminariai atrinktoje celiuliozės gamyklos statybos vietose Lietuvoje. Tyrimo rezultatai turi būti aptarti 2004 metų I ketvirtį.

Siekiant pasirengti Europos Sąjungos valstybių pramonės konkurenciniam spaudimui, didinti pramonės gaminių ir paslaugų konkurencinį pajėgumą, produktyvumą, gerinti kokybę, be jau minėtų programų, 2003 metais toliau buvo vykdomos priemonės, numatytos Pramonės plėtojimo vidutinės trukmės politikoje ir jos įgyvendinimo strategijoje, Nacionalinėje kokybės programoje, Atitikties įvertinimo infrastruktūros plėtros programoje, Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginėse kryptyse.

Įgyvendinamos Nacionalinės kokybės programos priemonės stiprina kokybės priežiūros infrastruktūrą, kuri užtikrina saugių ir geros kokybės produktų tiekimą į rinką. Įmonės

skatinamos diegti kokybės ir aplinkos apsaugos vadybos sistemas. Kokybės vadybos sistemas Lietuvoje jau turi per 400 įmonių, aplinkos apsaugos vadybos sistemas – apie 80 įmonių.

Didinti Lietuvos pramonės konkurencingumą padeda Atitikties įvertinimo infrastruktūros plėtros programos įgyvendinimas. 2003 metais akreditavimo sritis išplėsta 15 bandymų laboratorijų ir 3 sertifikacijos ar kontrolės įstaigoms. Įsteigta 10 naujų, akredituotų pagal standarto LST EN ISO/IEC 17025 reikalavimus, bandymų laboratorijų ir 2 sertifikavimo ar kontrolės įstaigos, akredituotos taikant tinkamus standarto LST EN 45011 reikalavimus. Pagal šią programą buvo akredituota arba pasirengė akreditacijai 36 atitikties įvertinimo įstaigos. Tai leis vertinti atitinkamų produktų, skirtų tiek vidaus rinkai, tiek eksportui, atitiktį Europos Sąjungos standartų reikalavimams, padės didinti eksporto galimybes.

Siekiant sudaryti geresnes sąlygas laisvam prekių judėjimui, suderinti šalyje galiojančius norminius dokumentus su Europos Sąjungos teisės aktais, 2003 metais buvo baigtas įgyvendinti Ūkio ministerijos koordinuojamas PHARE projektas „Administracinių ir techninių gebėjimų, skatinant laisvą prekių judėjimą, stiprinimas“. Įgyvendinant šį projektą, į Europos Sąjungos direktyvoms nagrinėti skirtus seminarus, susitikimus su ekspertais buvo kviečiami gamintojai, importuotojai, kiti suinteresuoti asmenys (32 seminaruose buvo 900 dalyvių). Taip pat buvo organizuoti du seminarai aplinkos apsaugos vadybos sistemų diegimo klausimais (juose dalyvavo 48 įmonių atstovai). Projektas finansavo 2000 puslapių darniųjų Europos Sąjungos standartų vertimą į lietuvių kalbą.

Ūkio plėtrai ir naujų darbo vietų kūrimui didelę įtaką taip pat turi palanki investicinė aplinka. Seimas 2003 metais priėmė Investicijų įstatymo 2, 12, 13 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuriuo praplėtė valstybės paramos investavimui krypčių spektrą, orientuojant investicijas į priemones, numatančias perspektyvių pramonės šakų įmonių technologijų atnaujinimą ir modernizavimą, šalies ekologinės situacijos gerinimą, smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą, neužstatytų žemės sklypų, nebaigtų statyti pastatų, probleminių teritorijų (teritorijų, turinčių specifinių socialinių ir ekonominių problemų), laisvųjų ekonominių zonų, mokslo ir technologijų parkų įsisavinimą, taip pat į inovacijas, žinių ekonomikos branduolius – klasterius (geografinės tarpusavyje sujungtas tam tikros srities įmonių ir institucijų santalkas).

2003 metais priimtame Koncesijų įstatymo pakeitimo įstatyme suformuluoti sėkmingo koncesijų projektų realizavimo kriterijai, investuotojams ir finansuotojams užtikrinamas teisinis aiškumas ir stabilumas, įtvirtinta investuotojo ir valstybės ar savivaldos institucijos teisė sutartimi reglamentuoti visą santykių kompleksą, susijusį su privačia investicija į infrastruktūros objektą, – šalių įsipareigojimus vykdant projektą, finansinius atsiskaitymus, prievolių užtikrinimą, santykius su kreditoriais.

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos užimtumo didinimo 2001–2004 metų programą, siekdama išspręsti atskirų savivaldybių socialines ekonomines problemas ir sumažinti jose aukštą nedarbo lygį, Vyriausybė Ūkio ministerijos teikimu 2003 metais patvirtino Mažeikių, Lazdijų, Akmenės, Pasvalio rajonų savivaldybių ir Druskininkų savivaldybės bendras priemones socialinėms ir ekonominėms problemoms spręsti. Įgyvendinus atitinkamuose Vyriausybės nutarimuose 2003 metams numatytas priemones, nedarbo lygis minėtose savivaldybėse sumažėjo.

2003 metais buvo galutinai parengtas pagrindinis dokumentas, būtinas Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti, – Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento (toliau vadinama – BPD) projektas. Ūkio ministerija pagal kompetenciją dalyvavo derybose su Europos Komisija dėl BDP, aktyviai ir rezultatyviai dalyvavo 2003 m. rugsėjo 11–12 d. Vilniuje ir spalio 1–3 d. Briuselyje įvykusiose techninėse konsultacijose. Po derybų ir techninių konsultacijų BPD oficialiai pritarė Europos Komisija ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Ūkio ministerija parengė keturias BPD priemones: Lietuvos įmonių konkurencingumui didinti ir palankioms verslo sąlygoms sudaryti skirtas 2 priemonės „Tiesioginė parama verslui“ ir „Verslo aplinkos gerinimas“; turizmui, ypač atvykstamajam, skatinti skirtą priemonę „Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos“; energijos tiekimo ir paskirstymo tinklams modernizuoti ir priklausomybei nuo energijos importo mažinti skirtą priemonę „Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“. Bendras kiekvienos iš šių priemonių biudžetas 2004–2006 metams (Europos regioninės plėtros fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos) yra toks: „Tiesioginė parama verslui“ – 103103 tūkst. eurų; „Verslo aplinkos gerinimas“ – 44187 tūkst. eurų; „Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos“ – 90320 tūkst. eurų; „Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“ – 82232 tūkst. eurų.

2003 m. vasario 26 d. įsteigta viešoji įstaiga Lietuvos verslo paramos agentūra (toliau vadinama – Lietuvos verslo paramos agentūra) paskirta viena iš įgyvendinančiųjų institucijų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo sistemoje. Ūkio ministerija paskirta tarpine institucija Europos Sąjungos struktūrinėms lėšoms administruoti verslo, turizmo ir energetikos srityse. Lietuvos verslo paramos agentūra atsakinga už Ūkio ministerijai priskirtų BPD priemonių administravimą ir įgyvendinimo priežiūrą.

Siekdama užtikrinti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų įsisavinimą, Ūkio ministerija aktyviai dalyvavo visuomenės ir verslo informavimo veikloje. 2003 metais Ūkio ministerija organizavo per 20 seminarų Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos tema viešojo informavimo tinklo įstaigose – verslo informaciniuose centruose ir verslo inkubatoriuose, be to, ministerijos atstovai dalyvavo daugiau kaip 30 seminarų Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos tema, kuriuos organizavo įvairios verslo organizacijos ir savivaldybės.

2003 metų lapkritį pradėtas PHARE ekonominės ir socialinės sanglaudos 2002 metų programos projekto „Parama verslo plėtrai“ pirmasis etapas – techninės pagalbos sudedamoji dalis. Tuo laikotarpiu buvo didinami Ūkio ministerijos ir Lietuvos verslo paramos agentūros gebėjimai administruoti svarbiausias šio projekto dalis, t.y. subsidijų schemas. Subsidijos verslui, verslo paramos įstaigoms ir turizmo sektoriaus subjektams pradamos teikti 2004 metais. Bendra subsidijų vertė – 8 mln. eurų. Įgyvendinant šį projektą, ne tik bus suteikta parama įmonėms ir įstaigoms: bus įgyta patirties, kaip administruoti Europos Sąjungos struktūrinius fondus.

Įgyvendinant PHARE ekonominės ir socialinės sanglaudos 2001 metų programos projektą „Inovaciniai gebėjimai“ įsteigtas regioninis inovacijų paramos tinklas 2003 metais parengė per 300 projektų koncepcijoms finansuoti iš PHARE ekonominės ir socialinės

sanglaudos 2002 metų programos projekto „Parama verslo plėtrai“ subsidijų schemos ir iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų.

Vykdamas Lietuvos įsipareigojimus narystei Europos Sąjungoje, parengtas ir Seime priimtas naujos redakcijos Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris įsigaliojo 2003 m. kovo 1 dieną. Įsigaliojus šiam įstatymui, panaikintos kliūtys kurti bendrąją rinką, viešųjų pirkimų procedūros suderintos su Europos Sąjungos direktyvų reikalavimais. Lietuvos ūkio subjektai įgijo daugiau galimybių dalyvauti pirkimuose svetur (kitose šalyse) ir plėsti savo veiklą. Šis įstatymas taip pat padeda spręsti viešųjų pirkimų problemas, susijusias su korupcija, nepakankamu viešųjų pirkimų efektyvumu, nelanksčiomis pirkimų procedūromis ir panašiai. Viešųjų pirkimų tarnybai prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės suteiktos papildomos teisės veiksmingiau ir operatyviau kontroliuoti viešuosius pirkimus. Aktyviau organizuojamas perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų mokymas, teikiama kita metodinė pagalba, todėl perkančiosios organizacijos vis atsakingiau atlieka pirkimų procedūras, daugiau pirkimų organizuojama atviro konkurso būdu. Pirkimo procedūros tampa efektyvesnės, sutaupoma laiko ir lėšų.

Naujos redakcijos Viešųjų pirkimų įstatymas sudaro sąlygas viešiesiems pirkimams taikyti naujas informacines technologijas. Visus skelbimus apie viešuosius pirkimus jau galima skelbti elektroninėmis priemonėmis. Skelbimai apie viešuosius pirkimus spausdinami ne tik „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“, bet ir interneto „Valstybės žinių“ tinklalapyje. Be to, įstatymas numato galimybę elektroninėmis priemonėmis teikti pasiūlymus ir sudaryti sutartis, tačiau prieš tai dar būtina sukurti ir išplėtoti elektroninio parašo infrastruktūrą ir įdiegti elektroniniu būdu perduodamų pasiūlymų slaptumo užtikrinimo priemones.

Ūkio ministerijos atstovai atliko nemažą darbą gindami Lietuvos portlandcemenčio gamintojo interesus: buvo apsvarstyti ir priimti nauji Baltarusijos portlandcemenčio eksportuotojų įsipareigojimai dėl minimalios šio gaminio eksporto kainos, pradėta į Lietuvą importuojamam baltarusiškos ir rusiškos kilmės portlandcemenčiui nustatyti antidempingo priemonių taikymo peržiūra, kuri bus tęsiama ir 2004 metais. Aktyviai buvo ginami Lietuvos gamintojų interesai svarstant klausimus dėl užsienio valstybių atliekamų tyrimų, kuriais siekiama įvesti prekybos apsaugos priemones lietuviškos kilmės pieno, sviesto, degtukų, kiaulienos importui.

Kad geriau būtų pasirengta narystei Europos Sąjungoje, Ūkio ministerija įvairiuose Lietuvos miestuose rengė seminarus, kurių metu informavo verslininkus apie Lietuvos užsienio prekybos režimo pokyčius, iš jų ir prekybos apsaugos priemonių taikymą Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare.

Siekiant suderinti su Europos Sąjungos teisyne strateginių prekių importo, tranzito ir eksporto kontrolės tvarką, buvo tobulinama Lietuvos eksporto kontrolės sistemos teisinė bazė. Įgyvendindama 2002 metais priimtą Strateginių prekių eksporto, importo ir tranzito kontrolės pakeitimo įstatymą, Vyriausybė 2003 metais priėmė nutarimą „Dėl Strateginių prekių eksporto, importo ir tranzito licencijavimo ir kontrolės vykdymo tvarkos patvirtinimo“.

2003 metais baigta įgyvendinti Komercijos atašė pareigybės steigimo programa. Įsteigtos aštuonios komercijos atašė pareigybės: Lenkijoje, Švedijoje, Anglijoje, Rusijoje (Maskvoje ir

Sankt Peterburge), Ukrainoje, Prancūzijoje ir Nyderlanduose. Ūkio ministerija taip pat padengia visas išlaidas, susijusias su trijų Lietuvos ekonominės plėtros agentūros atstovybių užsienyje (dviejų Vokietijoje ir vienos Italijoje) veikla.

Siekiant atgaivinti turizmą – vieną svarbiausių verslo šakų, o drauge ir valstybės bei savivaldybių biudžetų pajamų šaltinių, daugiausia dėmesio skirta naujos redakcijos Turizmo įstatymo įgyvendinimui ir valstybės turizmo plėtros kryptių, prioritetų formavimui. Siekiant gerinti teisinę turizmo verslo plėtros aplinką, 2003 metais priimta 14 įstatymų lydimųjų aktų, Vyriausybė patvirtino trečiąją Nacionalinę turizmo plėtros 2003–2006 metų programą.

Pagrindinė valstybės ir savivaldybių institucijų veikla ir finansiniai ištekliai, skirti vietiniam ir atvykstamajam turizmui, turizmo paslaugų verslo plėtrai skatinti, buvo orientuoti į Lietuvos turizmo galimybių didinimą ir turizmo įvaizdžio formavimą įgyvendinant keletą nacionalinės reikšmės turizmo infrastruktūros projektų. Pradėti įgyvendinti bandomieji viešosios turizmo infrastruktūros projektai (keturių kempingų Utenos apskrityje statyba, Vakarų Lietuvos dviračių žiedo, Nemuno turistinės trasos infrastruktūros plėtra) leis organizuoti aktyvų poilsį, o drauge plėtoti privatų paslaugų sektorių. 2004 metais baigta kurti nacionalinė turizmo informacijos sistema, kuri sudarys galimybes skleisti informaciją apie šalies turizmo objektus ir paslaugas, formuoti valstybės turizmo įvaizdį, skatinti šalies ir užsienio gyventojų keliones. Siekiant skatinti atvykstamąjį (užsienio) turizmą, Lietuvos turizmo galimybės buvo aktyviai pristatomos tarptautinėse turizmo rinkose: 2003 metais dalyvauta 18 tarptautinių turizmo parodų, išleista 14 pavadinimų turizmo leidinių bendru 260 tūkstančių tiražu, priimta 190 spaudos ir televizijos žurnalistų iš 16 valstybių, organizuoti 3 Lietuvos turizmo galimybių pristatymai užsienio verslo atstovams, įsteigti ir veikia 3 turizmo informacijos centrai užsienyje (Helsinkyje, Maskvoje ir Berlyne). 2003 metais Lietuva tapo tikrąja Pasaulio turizmo organizacijos nare, dalyvauja Europos turizmo komisijos ir Baltijos šalių turizmo komisijos veikloje.

Daug dėmesio skirta kurortų plėtrai. Organizuotas mokymas kurortų sanatorijų vadovams turizmo informacijos, rinkodaros ir pardavimo klausimais. 2003 m. lapkričio 27 d. surengtas seminaras šiais klausimais kurortų sanatorijų vadovams ir darbuotojams. Parengtos kultūrinio ir gamtinio Druskininkų ir jų apylinkių potencialo naudojimo turizmui ir Palangos kurorto sporto ir rekreacinės infrastruktūros plėtros galimybių studijos.

Druskininkų savivaldybei suteikta organizacinė ir finansinė parama tarptautinei konferencijai „Kurortinio turizmo verslo plėtra: problemos ir perspektyvos“ surengti. Konferencija įvyko Druskininkuose 2003 m. birželio 3 dieną.

Užmegzti ryšiai su Ispanijos Vyriausybės fondu FEV, su kurio pagalba rengiamas projektas „Viešbučių mokykla“ Nidoje. Šioje mokykloje būtų rengiami viešbučių ir restoranų aptarnavimo specialistai, tobulinama turizmo paslaugų sektoriaus darbuotojų kvalifikacija.

Kurortų viešosios infrastruktūros plėtros ir kurortų teisinio reglamentavimo priemonės įtrauktos į Nacionalinę turizmo plėtros 2003–2006 metų programą. Informacija apie kurortų galimybes skleista visose Valstybinio turizmo departamento vykdytose rinkodaros priemonėse (tarptautinės parodos, verslo misijos, pažintiniai, užsienio žurnalistų turai).

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Pramonės ir verslo konkurencingumo didinimo srityje – didinti pramonės ir verslo konkurencinius pranašumus, plėtoti inovacijomis ir naujomis technologijomis pagrįstą veiklą; vykdyti darniąją pramonės plėtrą, užtikrinančią racialesnį išteklių naudojimą, atliekų ir taršos, sukurto produkto poveikio aplinkai mažinimą.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų panaudojimo srityje – baigti rengtis administruoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas, pradėti jas administruoti, administruoti PHARE Ekonominės ir socialinės sanglaudos 2002 metų programos projekto „Parama verslo plėtrai“ subsidijų schemas.

Turizmo plėtros srityje – gerinti turizmo sektoriaus valdymą ir planavimą, plėtoti viešąją turizmo infrastruktūrą, efektyviau pristatyti turizmo galimybes ir formuoti įvaizdį, plėtoti privatų paslaugų sektorių ir skatinti Lietuvos turizmo paslaugų eksportą.

Valstybės turtas ir privatizavimas

Daug dėmesio skirta privatizavimą reglamentuojančių teisės aktų praktinio taikymo analizei ir tobulinimui: priimti devyni Vyriausybės nutarimai.

2003 metais papildyti Įmonių, kurios yra svarbūs infrastruktūros ar dominuojantys ūkio šakos objektai, akcijų privatizavimo nuostatai, juose nurodytos elektros energijos gamybos ir skirstymo įmonės, įsteigtos reorganizavus specialios paskirties akcinę bendrovę „Lietuvos energija“ ir privatizuotinos pagal šiuos nuostatus, taip pat atsižvelgiant į objekto privatizavimo tikslus ir proceso aplinkybes pakeista atrankinio konkurso vykdymo procedūra. Pakeistuose Privatizavimo viešo konkurso būdu ir privatizavimo tiesioginių derybų būdu nuostatuose sumažintas investicijų lyginamasis svoris bendram konkursinių pasiūlymų vertinimo rezultatui, konkursų dalyvių teikiamų finansinių pasiūlymų vertinimui, tai leis objektyviau nustatyti konkurso laimėtoją. Privatizavimo objektų parengimo privatizuoti tvarkoje nustatyti objektų, įtrauktų į privatizavimo objektų sąrašą, privatizavimo programų parengimo terminai, kurie anksčiau nebuvo reglamentuoti.

Parengtas ir Seimui pateiktas Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriame pasiūlyta į valstybei nuosavybės teise priklausančių įmonių sąrašą įtraukti dar 12 valstybės įmonių, papildyti galiojantį įstatymą nuostatomis apie strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių fizinę ir informacijos saugą.

Per 2003 metus privatizuota valstybės ir savivaldybių turto už 910 mln. litų.

Didžiausi praėjusių metų sandoriai – valstybei priklausančių akcinių bendrovių „Lietuvos dujos“ (34 procentų), „Klaipėdos transporto laivynas“ (80,89 procento), „Vakarų skirstomieji tinklai“ (77 procentų), „Stumbras“ (91,95 procento), „Vilniaus degtinė“ (82,27 procento) akcijų pardavimas. Akcinės bendrovės „Vakarų skirstomieji tinklai“ valstybei priklausančios akcijos parduotos už 540 mln. litų. Tai antrasis pagal dydį sandoris privatizavimo istorijoje.

Privatizavimo objektų sąrašė 2003 metų pabaigoje buvo 2435 objektai, iš jų – 2065 nekilnojamojo turto objektai, bendra privatizuojamų objektų vertė – 1,8 mlrd. litų.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Sudaryti sąlygas efektyviau valdyti turta, padaryti skaidresnes privatizavimo procedūras, sudaryti galimybę valstybės ir savivaldybių turta parduoti patikimiems pirkėjams.

Išsaugoti valstybės įtaką strateginių ūkio objektų valdymui.

Verslo aplinkos sąlygų gerinimas

Vyriausybė sudarė nuolatinę komisiją verslo sąlygų gerinimo klausimams spręsti. Komisijos veikloje dalyvauja ir verslo institucijų atstovai. Tam tikroms verslo sąlygų gerinimo problemoms nagrinėti prie Ūkio ministerijos sudarytos 8 laikinosios darbo grupės, kurios rengia atitinkamus pasiūlymus ir priemones verslo sąlygoms gerinti. Vyriausybės nutarimais patvirtintos 27 tokios priemonės, kurias įgyvendinus turėtų pagerėti tam tikrų sričių verslo sąlygos.

Ypač daug darbo 2003 metais įdėta į įmonių teisei priskiriamų įstatymų tobulinimą ir modernizavimą. Seimas priėmė naujos redakcijos Akcinių bendrovių įstatymą, Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą, Ūkinių bendrijų įstatymą, taip pat priimtas Individualių įmonių įstatymas. Šie įstatymai atitinka Europos Sąjungos bendrovių teisės direktyvas, suderinti su Civiliniu kodeksu, juose atsisakyta kai kurių neaktualių teisės normų, išspręstos paaiškėjusios praktinio taikymo problemos, įstatymų normos išdėstytos aiškiau ir paprasčiau. Atsižvelgiant į pasikeitusią teisinę aplinką, pripažinti netekusiais galios Įmonių įstatymas, Įmonių rejestro įstatymas ir juos keitę įstatymai.

Parengtas ir priimtas Europos ekonominių interesų grupių įstatymas, kuris užtikrina Europos Sąjungos Tarybos reglamento dėl Europos ekonominių interesų grupių taikymą. Įstojus į Europos Sąjungą, Lietuvos verslininkai galės vykdyti veiklą kartu su kitų Europos Sąjungos valstybių verslo partneriais, pasirinkę Europos ekonominių interesų grupę, kaip juridinio asmens teisinę formą, reguliuojamą pagal bendras visoms Europos Sąjungos valstybėms nustatytas taisykles.

Įgyvendinant Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijas daugiašalėms įmonėms, 2003 metais plėtotą Nacionalinio koordinacinio centro veikla. Metų pradžioje patvirtinti Nacionalinio koordinacinio centro nuostatai, nustatantys, kad Nacionalinis koordinacinis centras yra trišaliu principu sudarytas kolegialus organas, veikiantis tarpusavio sutarimu.

Siekiant užkirsti kelią galimoms užimtumo ir socialinėms problemoms Alytaus mieste dėl akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ blogėjančios ekonominės būklės, priimtas Akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ akcijų įsigijimo įstatymas. Šis įstatymas suteikė Vyriausybei teisę organizuoti ir atlikti valstybės turto investavimą akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ paprastosioms vardinėms akcijoms įsigyti iš fizinių ir (ar) privačių juridinių asmenų ir nustatė šio

investavimo sąlygas. Be to, Seimas priėmė Akcinės bendrovės „Alytaus tekstilė“ veiklos gaivinimo įstatymą, kuriame šiai bendrovei nustatyti kiti gyventojų pajamų mokesčio ir valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimo terminai.

2003 metais pagal Vyriausybės nustatytus prioritetus buvo toliau vykdomos parengtos Eksperto plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialiosios programos priemonės. Šios programos tikslas – sudaryti palankias eksperto didinimo sąlygas. Buvo kuriama eksportui palanki aplinka, mokomi eksportuotojai, didinamas prekių ir paslaugų konkurencingumas, formuojamas palankus Lietuvos, jos ūkio subjektų ir jų gaminamų prekių, teikiamų paslaugų įvaizdis, sudaromos galimybės susirasti naujų prekybos ir kooperacijos partnerių, aktyviau ir efektyviau skverbtis į naujas rinkas. 2003 metais finansuotas Lietuvos ūkio subjektų dalyvavimas 100 tarptautinių parodų, iš dalies apmokėtos 15 verslininkų misijų išlaidos, iš dalies finansuotas užsienio specialistų dalyvavimas 6 Lietuvoje organizuojuose renginiuose, taip pat finansuotas Lietuvos nacionalinio informacinio stendo sukūrimas ir eksponavimas 3 tarptautinėse parodose Sankt Peterburge, iš dalies padengtos 31 įmonės kokybės ir aplinkos apsaugos vadybos sistemų ir gaminių sertifikavimo išlaidos, iš dalies finansuota 29 informacinių ir Lietuvos įvaizdį formuojančių leidinių leidyba, surengta 15 konferencijų ir seminarų.

Prie eksperto plėtros ir užsienio investicijų skatinimo ypač prisidėjo Lietuvos ekonominės plėtros agentūra. Agentūra yra įsteigusi atstovybes Italijoje ir Vokietijoje, padeda verslininkams susirasti naujų prekybos partnerių, aktyviai dalyvauja rengiant mugės ir parodas, verslo misijas, formuojant teigiamą Lietuvos įvaizdį. Parengtos ir potencialiems užsienio investuotojams, Lietuvos įmonėms ir asocijuotoms verslo struktūroms pateiktos 28 analitinės apžvalgos, 50 Lietuvos įmonių nustatytos tikslinės užsienio rinkos, parengta ir perduota informacija apie verslo sąlygas užsienio rinkose, parengti 8 Lietuvos pramonės sektorių pristatymai užsienio interesantams.

Minėtųjų priemonių įgyvendinimas turėjo tam tikros įtakos lietuviškos kilmės prekių ir paslaugų eksperto plėtrai. Lietuvoje pagamintų prekių eksportas 2003 metais (negalutiniais duomenimis) padidėjo apie 14 procentų.

Siekiant spartinti verslo plėtrą, kurti naujas darbo vietas, didinti mažų ir vidutinių įmonių konkurencingumą, gerinti verslo aplinkos sąlygas, 2003 metais toliau plėtoti paslaugų verslo infrastruktūra, tobulinti finansinės paramos smulkiam ir vidutiniam verslui sistema, per verslo informacijos centrus ir verslo inkubatorius teikta parama įmonėms.

Paslaugų verslui įstaigos 2003 metais suteikė apie 13500 valandų trukmės konsultacinių ir mokymo paslaugų, atsakė į daugiau nei 30000 verslininkų paklausimų. 2003 metais verslo inkubatoriuose įsikūrė 76 naujos įmonės, inkubuojamos įmonės įsteigė 403 naujas darbo vietas.

Specializuotus konsultacijų ir mokymo projektus organizavo Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra. 2003 metais ši agentūra visose Lietuvos apskrityse vykdė subsidijuojamų individualių konsultacijų ir specializuoto mokymo projektą „Įmonių konsultavimas ir mokymas“, verslininkai mokėjo tiksliai iki 30 procentų profesionalios konsultacijos kainos. Šiame projekte dalyvavo per 1000 Lietuvos įmonių atstovų.

Be to, 2003 metais agentūra skleidė informaciją apie verslo sąlygas, valstybės ir užsienio paramą verslui (išleisti leidiniai „Verslo žinynas“, „Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo

būklė“), atnaujino ir tobulino interneto portalus verslininkams – <http://www.svv.lt>, <http://www.svv.lt/balticmarket> (anglų kalba), vykdė kitus verslo skatinimo projektus.

Siekdama sudaryti palankesnes smulkaus ir vidutinio verslo įmonių finansavimo sąlygas, uždaroji akcinė bendrovė „Investicijų ir verslo garantijos“ garantuoja bankui dalį smulkaus ir vidutinio verslo subjekto paskolos (iki 80 procentų) ir kompensuoja iki 50 procentų garantuotos paskolos palūkanų. 2003 metais uždaroji akcinė bendrovė „Investicijų ir verslo garantijos“ suteikė 179 garantijas už smulkaus verslo subjektų paskolas. Bendra 2003 metais garantuotų paskolų suma – 37,7 mln. litų. 2003 metais kompensuota daugiau kaip 768 tūkst. litų palūkanų. Įgyvendinus projektus, kuriems 2003 metais verslininkai ėmė paskolas su šios bendrovės garantija, numatoma sukurti apie 700 naujų darbo vietų.

Dalyvaujant 2003 metais Europos Sąjungos daugiametėje įmonių ir verslininkystės, ypač mažųjų ir vidutinių įmonių, programoje, prisidėta prie 5 su verslo plėtra susijusių projektų įgyvendinimo, Klaipėdoje įsteigtas Euro-info centras. Buvo keičiamasi informacija su Europos Sąjungos valstybėmis ir kandidatėmis apie geriausią Europos mažųjų įmonių chartijos tikslų įgyvendinimo praktiką.

Pagrindinės priemonės įmonių restruktūrizavimo ir bankroto problemoms spręsti yra teisinės ekonominės aplinkos gerinimo, taip pat organizacinės įstatymų ir įstatymų lydimųjų aktų įgyvendinimo priemonės.

Vykdytos šios teisinės ekonominės priemonės (tobulinti teisės aktai, reglamentuojantys įmonių restruktūrizavimo ir bankroto procedūras):

siekiant suderinti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo įstatymus su Darbo kodekso nuostatomis, parengti minėtųjų įstatymų pakeitimai;

parengti 8 Vyriausybės nutarimai, leidžiantys įmonėms atsiskaityti už mokesčines nepriemokas turtu;

siekiant tinkamai kontroliuoti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesus ir administratorių veiklą, patvirtintos naujos bankrutuojančių ir restruktūrizuojamų įmonių ataskaitų formos, pakeista Duomenų apie restruktūrizuojamą įmonę bei restruktūrizavimo procesą pateikimo ir skelbimo tvarka, teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo tvarka, priimta Teismo skiriamo bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių administratoriaus kandidatūros derinimo tvarka.

Vykdytos šios organizacinės priemonės:

baigta įgyvendinti 18 mėnesių trukmės tarptautinis PHARE projektas LT 0002.01 „Konkurencingumo skatinimas/Įmonių finansinės drausmės stiprinimas“, kurio viena dalis skirta bankrotui ir įmonių valdymui. Apie 50 procentų minėtojo projekto rezultatų skirta bankroto ir restruktūrizavimo procesų Lietuvoje gerinimui, techninių priemonių, palengvinančių įmonių restruktūrizavimo ir bankroto administratorių darbą, rengimui;

baigtas 1-asis informacinių analitinių bankrutuojančių, bankrutavusių, restruktūrizuojamų įmonių, įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administratorių bazių, kurių pagrindu atliekama įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų analizė, modernizavimo etapas, per kurį siekta

geriau informuoti visuomenę, verslo subjektus, valstybės ir savivaldybių institucijas apie įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesus.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Toliau didinti eksportą. 2004 metais toliau bus vykdoma Eksporto plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa – įgyvendinamos tokios pat priemonės kaip 2003 metais, taip pat naujos, skirtos administraciniams gebėjimams stiprinti rengiantis efektyviai naudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas.

Skatinti smulkų ir vidutinį verslą – užtikrinti tolesnę jo plėtrą, šiuo tikslu sudaryti palankias sąlygas šį verslą pradėti ir plėsti, kurti palankią ekonominę, teisinę ir informacinę aplinką, techninio ir finansinio rėmimo sistemą, skatinti įmonių bendradarbiavimą ir smulkaus ir vidutinio verslo integraciją į Europos Sąjungos ekonominę erdvę.

Tobulinti bankroto procedūras, šiuo tikslu keisti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo įstatymus, stiprinti įmonių bankroto administratorių veiklos kontrolę, toliau modernizuoti informacinių analitinių bankrutuojančių, bankrutavusių, restruktūrizuojamų įmonių, įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administratorių bazes (2-asis etapas).

Regioninė politika

2002 metais priėmus Regioninės plėtros įstatymo pakeitimo įstatymą, 2003 metais buvo toliau tobulinama teisinė bazė, rengiami įstatymo lydimieji aktai.

Vyriausybė 2002 metais patvirtino Lietuvos Respublikos regionų plėtros programą ir jos įgyvendinimo 2003–2005 metų priemones. Programos paskirtis – remti Lietuvos Respublikos regionus ir savivaldybes, rengiančius programavimo ir projektinius dokumentus, siekiant sudaryti sąlygas efektyviai pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama. Programai įgyvendinti 2003 metais skirta 640 tūkst. litų. Įgyvendinant programą, pagal vidaus reikalų ministro 2002 metais patvirtintą Regionų plėtros planų rengimo ir atnaujinimo metodiką parengti regionų plėtros planai visose 10 apskrityse. Suteikta daugiau kaip 20 konsultacijų apskrityse viršininkų ir savivaldybių administracijoms, ekonominiams ir socialiniams partneriams. Pagal vidaus reikalų ministro įsakymu patvirtintus kriterijus, kuriais vadovaujantis atrenkami regionų ir savivaldybių projektai (projektiniai pasiūlymai) Europos Sąjungos struktūrinių ir stojimo fondų paramai gauti, atrinktos 145 projektų (projektinių pasiūlymų) santraukos ir baigiamos parengti paraiškos. 2003 metais apmokėtos euroregionų ir regionų išlaidos nario mokesčiui Europos pasienio regionų asamblėjoje, Europos regionų asamblėjoje, Periferinių pajūrio regionų konferencijos Baltijos jūros komisijoje.

2003 m. gruodžio 31 d. oficialiai baigta įgyvendinti PHARE 2000 Ekonominės ir socialinės sanglaudos programa. Iš viso įgyvendinta 10 paslaugų projektų, 16 tiekimų projektų ir 269 subsidijų projektai. Šie projektai skirti verslui plėtoti ir verslumui skatinti, turizmo infrastruktūrai gerinti, taip pat profesiniam mokymui organizuoti ir bedarbystei mažinti. Iš viso panaudota 90,9 procento subsidijų lėšų.

Nuo 2003 metų įgyvendinamos INTERREG IIIA ir 2002–2003 metų bendradarbiavimo abipus sienos programos. Minėtomis programomis siekiama užtikrinti spartesnę pasienio regionų socialinę ekonominę plėtrą, aktyvinti bendradarbiavimą abipus sienos.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Įgyvendinant Regioninės plėtros įstatymo nuostatas, 2004 metais parengti regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo iniciatyvas (planą) ir probleminių teritorijų plėtros programas, taip pat skatinti vietos ir regioninės plėtros iniciatyvas.

Rengiantis pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama, teikti regionams ir savivaldybėms techninę finansinę pagalbą projektams (projektiniams pasiūlymams) parengti, ypač daug dėmesio skirti toms savivaldybėms, kurios atitinka probleminių teritorijų išskyrimo kriterijus.

Energetika

Lietuvos elektros energetikos sistema šiuo metu visiškai patenkina elektros energijos poreikius šalyje. Maksimali sistemos apkrova – apie 1,9 GW. Lietuvoje nuo 2000 metų bendroji elektros energijos apimtis didėja, 2003 metais pasiekta 19,4 TWh, šalyje suvartojama 10,3 TWh elektros energijos. Palyginti su 2002 metais, elektros energijos eksportas 2003 metais padidėjo 11 procentų ir siekė 7,5 TWh.

Elektros energijos rinka šalyje kuriama etapais palaipsniui suteikiant reguliuojamojo trečiosios šalies dalyvavimo teisę ir teisę sudaryti tiesioginę elektros energijos tiekimo sutartį su elektros energijos tiekimo licencijas turinčiais gamintojais šiems laisviesiems vartotojams: nuo 2002 m. sausio 1 d. – vartotojams, kurių įrenginiuose, esančiuose tuo pačiu adresu, praėjusiais metais sunaudota daugiau nei 20 mln. kWh elektros energijos; nuo 2003 m. sausio 1 d. – vartotojams, sunaudojusiems daugiau nei 9 mln. kWh elektros energijos; nuo 2004 m. sausio 1 d. – vartotojams, sunaudojusiems daugiau nei 3 mln. kWh elektros energijos. Laisvojo vartotojo statusas 2002 metais suteiktas 12 įmonių, o 2003 metais – 25 įmonėms.

Toliau kuriama bendra Baltijos elektros rinka. Parengtas projektas Baltijos tinklų kodekso, kuris reglamentuos techninę elektros tinklų veiklos pusę, kad būtų užtikrintas energijos tiekimo patikimumas.

Atlikta Lietuvos ir Lenkijos elektros energetikos sistemų sujungimo galimybių studija. Varšuvoje 2003 metais įvyko bendros Lietuvos ir Lenkijos darbo grupės posėdis, kuriame pasiūlyta įkurti projekto plėtros bendrovę. Stengiamasi gauti finansinę Europos Sąjungos paramą projektui įgyvendinti.

2003 metais privatizuota akcinė bendrovė „Vakarų skirstomieji tinklai“, tęsiamas akcinės bendrovės Mažeikių elektrinės privatizavimas.

Nuo 2003 m. liepos 1 d. įsigaliojo Šilumos ūkio įstatymas, kuris reglamentuoja šilumos ūkio plėtros politiką, siekiant plėtoti patikimą, geros kokybės, mažiausių sąnaudų šalies mastu reikalingą šilumos tiekimą, skatinti šilumos gamintojų ir namo vidaus šilumos tinklų prižiūrėtojų

konkurenciją, teisiškai reglamentuoti vartotojų ir šilumos tiekėjų santykius. Parengti ir patvirtinti įstatymo lydimieji teisės aktai, reglamentuojantys šilumos ūkio veiklą.

Įgyvendinant Akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ privatizavimo programą, toliau vykdomas antrasis (dujų tiekėjo) bendrovės privatizavimo etapas – Vyriausybės 2004 m. sausio 9 d. nutarimu Nr. 22 pritarta akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ valstybei nuosavybės teise priklausančių 34 procentų akcijų pirkimo–pardavimo sutarties, šios sutarties priedų, taip pat akcininkų sutarties projektams (nutarimo projektas parengtas 2003 metų gruodį). Sandorį numatoma baigti galutinai 2004 metų I pusmetį.

Tikimasi, kad privatizuota akcinė bendrovė „Lietuvos dujos“ veiks efektyviau, o dujų tiekimas bus patikimesnis.

Europos Sąjungos teisės aktai reikalauja, kad valstybėje narėje turi būti sukaupta naftos produktų atsargų 90 dienų. Šios atsargos gali būti naudojamos tik esant ekstremaliai energetikos padėčiai stabiliam ūkio funkcionavimui užtikrinti.

Su Europos Sąjunga išsiderėtas pereinamasis laikotarpis, taigi atsargos 90 dienų turi būti sukauptos iki 2009 m. liepos 31 dienos. Pagal Vyriausybės 2002 m. gruodžio 5 d. nutarime Nr. 1901 nustatytą naftos produktų valstybės atsargų grafiką 2003 m. gruodžio 31 d. valstybė jau buvo sukaupusi valstybės naftos produktų atsargų 64 dienoms.

Tapusi Europos Sąjungos nare, Lietuva privalės vykdyti 2003 m. gegužės 8 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyvas 2003/30/EB dėl biodegalų ir kitų atsinaujinančiųjų degalų naudojimo transporte skatinimo reikalavimus, t.y. iki 2005 m. gruodžio 31 d. biodegalai ir kiti atsinaujinantieji degalai turės sudaryti mažiausiai 2 procentus visų degalų, naudojamų transporte, o iki 2010 m. gruodžio 31 d. – 5,75 procento. Ūkio ministerija, atsižvelgdama į šią direktyvą, parengė naują Biokuro įstatymo pakeitimo įstatymo projektą. Vyriausybė įstatymo projektui pritarė ir pateikė jį Seimui.

Toliau įgyvendinamas 2002 metų II pusmetį pradėtas Danijos energetikos agentūros finansuojamas projektas „Vietinių ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo didinimas“, kurio tikslas – patikslinti esamus išteklius, nustatyti realių kiekvienos rūšies atsinaujinančiųjų (ir biokuro) energijos išteklių siektiną dydį ir pasiūlyti priemones, skatinančias naudoti šiuos išteklius.

Lietuvos elektros energetikos sektoriuje pagrindinis vaidmuo tenka branduolinei energetikai. Ignalinos AE 2003 metais gamino apie 80 procentų visos Lietuvoje gaminamos elektros energijos.

Siekiant užtikrinti tinkamo lygio branduolinę saugą, atsižvelgiant į Europos Sąjungos rekomendacijas, pradėtas valstybės įmonės Ignalinos AE reorganizavimo procesas – parengtas Valstybės įmonės Ignalinos AE pertvarkymo į uždarąją akcinę bendrovę įstatymas. Toliau vykdoma pagal Lietuvos ir užsienio ekspertų rekomendacijas parengta Ignalinos AE saugos gerinimo programa. Patvirtinti Branduolinės energijos įstatymo pakeitimai, įgyvendinantys Europos Sąjungos ir Tarptautinės atominės energijos agentūros ekspertų rekomendacijas.

Įgyvendinant Nacionalinę energetikos strategiją, buvo rengiamasi nutraukti Ignalinos AE eksploatavimą: vykdoma valstybės įmonės Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo programa, patvirtintos Valstybės įmonės Ignalinos AE pirmojo ir antrojo blokų galutinio sustabdymo

pasekmių įveikimo kryptys, numatančios tiek techninių, tiek socialinių problemų sprendimų būdus. Siekiant sušvelninti socialines-ekonomines Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo pasekmes, priimtas Valstybės įmonės Ignalinos AE darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymas, kuriame numatyta parama elektrinės personalui, atleidžiamam dėl eksploatavimo nutraukimo.

Pasiektas svarbus rezultatas užtikrinant eksploatavimo nutraukimo finansavimą: Stojimo sutarties Protokolu Nr. 4 Europos Sąjunga įsipareigojo 2004–2006 metais skirti Lietuvai 285 mln. eurų Ignalinos AE eksploatavimui nutraukti ir Lietuvos energetikos ūkiui modernizuoti.

Įgyvendinant Elektros energetikos įstatymą, kuriuo siekiama liberalizuoti elektros energetikos sektorių, reorganizuojamos elektros energijos sektoriaus įmonės, tarp jų ir Ignalinos AE – nuo jos atskiriami padaliniai, tiesiogiai nesusiję su elektros energijos gamyba. Šių padalinių pagrindu įsteigtos 5 naujos valstybės įmonės. Kad šios įmonės pasirengtų dirbti laisvos konkurencijos sąlygomis, priimti Vyriausybės nutarimai, užtikrinantys pradiniam etape įmonių darbų apimtį.

Toliau įgyvendinama Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo strategija. Siekiant nustatyti radioaktyviųjų atliekų tvarkymo perspektyvas, praeitais metais pradėta vykdyti Panaudoto branduolinio kuro ir ilgaamžių radioaktyviųjų atliekų laidojimo galimybių įvertinimo programa.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Užtikrinti patikimą energijos tiekimą.

Užtikrinti branduolinę saugą eksploatuojant Ignalinos AE, rengiantis nutraukti jos eksploatavimą ir tvarkant radioaktyvias atliekas.

VIII. TRANSPORTO SISTEMA

Lietuvos transporto ir ryšių sektoriaus sukuriama bendrojo vidaus produkto dalis 2003 metais didėjo – sudarė apie 13,8 procento (2002 metais – 13,6 procento), iš jų: transporto – 9,5 procento, ryšių – 4,3 procento. Šiame sektoriuje dirba apie 86 tūkstančius darbuotojų, arba 6 procentai visų Lietuvos ekonomikos sektoriaus darbuotojų. Taigi, mažiau darbuotojų sukuria didesnę bendrąją vidaus produktą. Visa tai byloja apie gerą transporto ir ryšių sistemos būklę.

Siekiant sukurti modernią transporto sistemą, būtina visų pirma rekonstruoti ir modernizuoti tuos transporto infrastruktūros objektus, kurie ateityje taps Europos Sąjungos transporto tinklo dalimi. I ir IX transporto koridorių, kitų papildomų TINA tinklo elementų infrastruktūra (iš viso ją sudaro 1600 kilometrų Lietuvos automobilių kelių ir 1170 kilometrų geležinkelių, Klaipėdos jūrų uostas, Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostai) Europos Komisijos vertinama kaip būsimojo TEN-Tr sudedamoji dalis.

Vienas reikšmingiausių bendradarbiavimo su Europos Sąjungos institucijomis rezultatų – „Rail Baltica“ projekto įtraukimas į svarbiausių Europos Sąjungos transporto projektų sąrašą. Tai pavyko padaryti po sudėtingų derybų Briuselyje, įrodžius šio projekto svarbą. Tikimasi

papildomo Europos Sąjungos finansavimo šiam projektui įgyvendinti, bus užtikrinta ne tik teisinė ir politinė, bet ir fizinė galimybė laisvai judėti prekėms ir žmonėms.

Siekiant įgyvendinti strateginius tikslus transporto ir ryšių srityse, sudaryti sąlygas plėtoti transporto verslą Lietuvoje ir sukurti palankią teisinę aplinką plėtoti valstybių partnerystę, toliau tobulinama ir derinama su Europos Sąjungos transporto ir ryšių *acquis* esama teisinė bazė. 2003 metais parengtos šios transporto ir ryšių plėtrai svarbios strategijos ir programos:

Klaipėdos valstybinio jūrų uosto plėtros iki 2010 metų strategija;

Klaipėdos geležinkelio mazgo plėtros programa (laikotarpiui iki 2015 metų);

Lietuvos geležinkelių transporto sektoriaus reformos 2003–2006 metų strategija;

Lietuvos pašto sektoriaus 2004–2008 metų plėtros strategija ir kiti strateginiai dokumentai.

2003 metais parengti pagrindiniai Europos Sąjungos programiniai dokumentai finansinei paramai gauti (1500 mln. litų):

Sanglaudos fondo 2004–2006 metų strategija (parama – apie 1000 mln. litų);

Lietuvos Bendrasis programavimo dokumentas 2004–2006 metams (Europos regioninio plėtros fondo parama – apie 500 mln. litų).

Parengti 173 šių sektorių reglamentuojančių teisės aktų projektai, iš jų 86 įstatymų ir Vyriausybės nutarimų ir 87 norminio pobūdžio susisiekimo ministro įsakymų. Pasirašyta 17 tarptautinių sutarčių. Galima būtų paminėti svarbesnius įstatymų projektus:

Geležinkelių eismo saugos įstatymo projektas;

Elektroninių ryšių įstatymo projektas;

Geležinkelių transporto sektoriaus reformos įstatymo projektas.

Reikia pažymėti, kad 2003 metais geležinkeliais gabenta rekordiškai daug krovinių – 43,4 mln. tonų, daugiausia nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Perkrautų Klaipėdos jūrų uoste krovinių padaugėjo iki 21,2 mln. tonų (beveik 8 procentais daugiau negu 2002 metais), perkrautų konteinerių – iki 118,4 tūkst. TEU (beveik 1,7 karto daugiau nei 2002 metais). Tai sparčiausias augimas iš visų Baltijos jūros rytinės pakrantės uostų. Būtingės naftos terminale užregistruotas didžiausias augimas – 76,4 procento. Oro uostuose aptarnauta 792,6 tūkstančio keleivių, kelių transportu vežta 54,5 mln. tonų krovinių. Šių rezultatų nebūtų buvę įmanoma pasiekti be Susisiekimo ministerijos įgyvendinamos aiškios transporto infrastruktūros plėtros politikos. Į transporto infrastruktūros modernizavimą 2003 metais investuota 780 mln. litų (2,1 karto daugiau nei 2001 metais ir 35 procentais daugiau nei 2002 metais), neskaitant lėšų, kurias savivaldybės gauna tiesiogiai iš Kelių priežiūros ir plėtros programos (170 mln. litų). Iš viso transporto ir ryšių sektoriaus asignavimai sudarė 1,42 mlrd. litų, tai yra 20 procentų daugiau nei 2002 metais.

Kelių transportas

2003 metų pabaigoje 4493 Lietuvos vežėjai turėjo licencijas vežti keleivius tolimojo ir tarptautinio susisiekimo maršrutais, taip pat vežti krovinius vidaus ir tarptautiniais maršrutais.

Šie vežėjai eksploatavo 17,2 tūkstančio kelių transporto priemonių. Vežti krovinius tarptautiniais maršrutais turėjo teisę 3681 vežėjas.

Vežėjai, vežantys krovinius tarptautiniais maršrutais, 2003 metų pabaigoje turėjo 13,1 tūkstančio licencijuotų krovinių automobilių. Palyginti su 2002 metais, krovinių transporto priemonių, vežančių krovinius tarptautiniais maršrutais, parkas kiekybiškai nepakito, tačiau gerėjo jo struktūra ekologiniu ir saugumo požiūriu. „Žalesnių ir saugių“ sunkvežimių padaugėjo 21,7 procento, o „Euro 3 saugių“ – 29,2 procento.

Lietuvos kelių transporto vežėjai 2003 metais sunaudavo 473 tūkstančius kelionės leidimų vežti krovinius tarptautiniais maršrutais (5,8 procento daugiau negu 2002 metais). Kadangi dirbo 15 kelių transporto bendrų komisijų, sudarytų tarpvalstybinių susitarimų kelių transporto srityje pagrindu, papildomai gauta 90 tūkstančių šių leidimų.

Vežti keleivius autobusais tarptautiniais maršrutais 2003 metų pabaigoje turėjo teisę 516 vežėjų, kurie eksploatavo 833 autobusus, o vežti keleivius autobusais tolimojo susisiekimo maršrutais turėjo teisę 267 vežėjai, kurie eksploatavo 1327 autobusus. Šie vežėjai veža keleivius 61 tarptautinio ir 367 tolimojo reguliaraus susisiekimo maršrutais.

Kelių priežiūros ir plėtros programai vykdyti 2003 metais panaudota per 850 mln. litų biudžeto lėšų ir 57 mln. litų Europos Sąjungos ISPA programos lėšų, iš jų 266 mln. litų – investicijoms. Už šias lėšas rekonstruota 107 kilometrai E kategorijos magistralinių kelių, 619 kilometrų valstybinės reikšmės kelių, atnaujinta ir sustiprinta danga, įgyvendintos saugaus eismo ir aplinkos apsaugos priemonės, nuolat prižiūrėta 21,3 tūkst. kilometrų valstybinių kelių.

Vykdam Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos nuostatą – išasfaltuoti valstybinės reikšmės kelius, jungiančius kaimus, gyvenvietes, miestelius su administracinių vienetų centrais, 2003 metais pagal Žvyrkelių asfaltavimo programą išasfaltuota 247 kilometrai žvyrkelių.

Daug dėmesio skirta eismo saugumo užtikrinimui. Patvirtinta Valstybinė saugaus eismo automobilių keliais 2002–2004 metų programa ir Valstybinės saugaus eismo automobilių keliais 2002–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių planas.

Nuo 2003 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojus Kelių eismo taisyklių reikalavimui – gyvenvietėse važiuoti 50 kilometrų per valandą greičiu – rugsėjo–gruodžio mėnesiais miestuose žuvusiųjų sumažėjo 12,2 procento. Tačiau nepavyko pasiekti užsibrėžto tikslo – 5 procentais sumažinti bendrą žuvusiųjų eismo įvykiuose visoje Lietuvoje skaičių.

Geležinkelių transportas

Daugiausia dėmesio 2003 metais skirta teisės aktų, reglamentuojančių geležinkelių veiklą, derinimui su Europos Sąjungos *acquis*. Vyriausybės 2003 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. 931 patvirtinta Lietuvos geležinkelio transporto sektoriaus reformos 2003–2006 metų strategija, kurioje numatyta Lietuvos geležinkelio transporto sektorių pertvarkyti vadovaujantis Europos Sąjungos direktyvomis, liberalizuoti jo veiklą, padaryti jį konkurencingą, sudaryti teises ir ekonomines efektyvios jo veiklos sąlygas, integruojantis į Europos Sąjungos geležinkelio transporto sistemą.

Parengtas Geležinkelių transporto sektoriaus reformos įstatymo projektas.

Siekiant pertvarkyti Lietuvos geležinkelių transporto sektorių pagal Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimus, parengtas naujas Geležinkelių transporto kodekso projektas. Atsižvelgiant į minėtuosius reikalavimus, kodekse įtvirtintos naujos ir patikslintos esamos sąvokos, susijusios su geležinkelių transportu, taip pat numatyta steigti valstybės įmonę, valdysiančią geležinkelio infrastruktūrą, apibrėžtas jos vaidmuo pertvarkytame Lietuvos geležinkelių transporto sektoriuje, statusas, santykiai su geležinkelio įmonėmis (vežėjais).

Akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ 2003 metų ūkinės veiklos rezultatai patys geriausi per visus dvylika Lietuvos geležinkelių savarankiškos veiklos metų. 2003 metais vežta 43,4 mln. tonų krovinių, arba 18 procentų daugiau negu 2002 metais. Bendrovės mokesčiai valstybei padidėjo 22 mln. litų ir sudarė beveik 200 mln. litų.

Nuo 2003 m. rugsėjo 1 d. akcinė bendrovė „Lietuvos geležinkeliai“ kartu su Muitinės departamentu prie Finansų ministerijos įdiegė muitinio tranzito kontrolės informacinę sistemą ir pradėjo taikyti supaprastintas procedūras gabenant prekes geležinkelių transportu su SMGS vąžtaraščiu.

Investicijos į geležinkelių ūkį 2003 metais išaugo daugiau kaip 1,5 karto ir sudarė beveik 375 mln. litų, iš jų 280 mln. litų visų investicijų lėšų skirta geležinkelių infrastruktūrai modernizuoti. Kapitališkai suremontuota 60 kilometrų geležinkelio ruožų, modernizuojamos elektros tiekimo linijos, signalizacija ir telekomunikacijos, tiltai ir viadukai, rekonstruojami privažiuojamieji geležinkeliai į Klaipėdos valstybinį jūrų uostą, Pauosčio geležinkelio stotis (Klaipėdos naftos terminalui aptarnauti), baigtas Kenos pasienio perdavimo stoties modernizavimo pirmasis etapas ir pradėtas antrasis etapas, rekonstruojama Kybartų pasienio perdavimo stotis (būsimos Europos Sąjungos išorinės sienos). Užbaigti rekonstruoti Vilniaus geležinkelio stoties keleivių rūmai. Geležinkelių infrastruktūros atkūrimo darbai IX koridoriuje leido padidinti pagrindinėse linijose keleivinių traukinių greitį nuo 100 iki 120, o prekinių traukinių – nuo 80 iki 90 kilometrų per valandą.

Už 46,5 mln. litų įsigyta kelių priežiūros ir remonto technikos, informacinėms technologijoms skirta beveik 9 mln. litų. Nauja geležinkelių technika ne tik leidžia diegti šiuolaikines technologijas ir taip modernizuoti infrastruktūrą, bet ir gerokai palengvina kasdienį geležinkelininkų darbą.

Įgyvendinant aplinkosaugos projektus, 2003 metais į Lietuvos geležinkelius investuota 2 mln. litų. Įrengta 144 metrai aplinkosauginės poliesterinės dangos, dėl to bendrovė tapo Lietuvos pramonininkų konfederacijos surengto konkurso „Lietuvos metų gaminys – 2003“ nugalėtoja aplinkos apsaugos srityje. Pastatyti nutekamųjų vandens valymo įrenginiai Jašiūnų ir Pušyno stotyse.

Vandens transportas

Klaipėdos uoste ir Būtingės terminale 2003 metais krauta 31,9 mln. tonų jūrinių krovinių. Tai geriausi uostų krovos rezultatai. Klaipėdos uoste krauta 21,2 mln. tonų krovinių, t.y. 1,5 mln.

tonų, arba 7,4 procento daugiau nei 2002 metais. Būtingės terminale 2003 metais krauta 10,7 mln. tonų naftos – 77 procentais daugiau nei 2002 metais.

Į Klaipėdos valstybinio jūrų uosto infrastruktūros modernizavimą 2003 metais investuota 81 mln. litų. Rekonstruota Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įplauka – pratęsti pietinis ir šiaurinis molai, rekonstruoti uosto vartai. Pagilintas iki 14,5 metro įplaukos kanalas leidžia į uostą įplaukti didelės grimzlės (PANAMAX tipo) laivams. Tai ypač padidino uosto konkurencingumą. Įrengta kruizinių ir karo laivų krantinė. Pastatyta mažųjų žvejybos laivų prieplauka. Iš viso atiduota naudoti 2466 metrai naujų arba rekonstruotų krantinių.

2003 metais pastatyta arba rekonstruota ir atiduota naudoti 3693 metrai, suremontuota 439 metrai privažiuojamųjų geležinkelio kelių.

Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo agentūra (JICA) pradėjo Klaipėdos uosto plėtros studiją, kurios pagrindu bus parengtas Klaipėdos uosto generalinis planas iki 2025 metų, uosto plėtros planas iki 2015 metų, pagrindinių rengiamų investicijų projektų įvertinimas.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos vidaus vandenų keliai skirstomi į valstybinės reikšmės (819,3 kilometro), vietinės reikšmės (41 kilometras) ir perspektyvinius. Per 2003 metų navigaciją eksploatuota 437,8 kilometro vandens kelių, iš jų – 290 kilometrų su garantiniais matmenimis, 418,8 kilometro su pažymėtu farvateriu, tarp jų 74 kilometrai – su šviečiančiais navigacijos ženklais. Navigacija Lietuvos Respublikos vidaus vandenų keliais nuo Kauno iki Klaipėdos 2003 metais truko 230 parų.

Oro transportas

Lietuvos tarptautiniuose oro uostuose 2003 metais iš viso krauta 13 tūkst. tonų krovinių, daugiausia – Kauno oro uoste (56 procentai). Vokietijos ir Lietuvos uždaroji akcinė bendrovė „Litcargus“ Vilniaus oro uoste 2003 m. sausio 20 d. atidarė naują krovinių tvarkymo centrą. Dabar šis oro uostas turi du krovinių tvarkymo centrus.

Į Lietuvos tarptautinius oro uostus (Vilniaus, Kauno ir Palangos) 2003 metais atvyko ir iš jų išvyko 792,6 tūkstančio keleivių – 13 procentų daugiau nei 2002 metais. Vilniaus oro uostas 2003 metais aptarnavo daugiausia keleivių iš visų Baltijos valstybių oro uostų.

Pagal Europos Sąjungos reikalavimus tarptautiniuose Palangos ir Vilniaus oro uostuose 2003 metais įdiegtos orlaivių triukšmo kontrolės sistemos. Įgyvendinamos techninės, organizacinės ir investicinės priemonės, siekiant prisijungti prie Šengeno konvencijos.

Lietuvos aviakompanijos 2003 metais vežė 3,5 tūkst. tonų krovinių ir pašto – 2,9 procento daugiau nei 2002 metais, o keleivių – 398 tūkstančius – 5,8 procento daugiau nei 2002 metais.

Valstybės įmonė „Oro navigacija“ 2003 metais aptarnavo 86,8 tūkstančio skrydžius vykdančių orlaivių, suteikdama oro navigacijos paslaugas, t.y. 10,3 procento orlaivių daugiau nei 2002 metais, iš jų 59,8 tūkstančio orlaivių (arba 68,9 procento) skrido tranzitu. Tranzitinių skrydžių padaugėjo 12,7 procento.

Ryšių sektorius

Igyvendinant Vyriausybės 2001–2004 metų programos nuostatas dėl ryšių sektoriaus, parengta ir Vyriausybės nutarimu patvirtinta Lietuvos pašto sektoriaus 2004–2008 metų plėtros strategija, kurioje nubrėžti svarbiausieji Lietuvos pašto sektoriaus strateginiai tikslai: didinti Lietuvos pašto paslaugų rinkos patrauklumą vartotojams ir investuotojams, optimaliai liberalizuoti Lietuvos pašto paslaugų rinką, užtikrinti universaliųjų pašto paslaugų prieinamumą ir konkurencingumą.

Esminis įvykis Lietuvos telekomunikacijų rinkoje – galutinis jos liberalizavimas. Nuo 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojęs naujos redakcijos Telekomunikacijų įstatymas nustatė iš esmės naują telekomunikacijų paslaugų sektoriaus reguliavimo tvarką – nebeliko telekomunikacinės veiklos licencijavimo. Telekomunikacijų rinkoje atsirado nauji paslaugų teikėjai: šiuo metu fiksuoto telefono ryšio rinkoje veikia 15 naujų paslaugų teikėjų (daugiausia – tarptautinių pokalbių paslaugų), taip pat 3 nauji paslaugų teikėjai judriojo telefono ryšio rinkoje (uždarnosios akcinės bendrovės „Eurocom“, „Laracijos telekomunikacijos“ ir „Teledema“). Rezultatas – mažėja telekomunikacijų paslaugų kainos (Ryšių reguliavimo tarnybos duomenimis, kai kurių paslaugų kainos sumažėjo apie 70 procentų).

2003 metais sparčiai daugėjo judriojo telefono ryšio vartotojų: metų pradžioje mobiliojo telefono ryšio vartotojų (1645,6 tūkstančio, arba 47,6 procento gyventojų) jau buvo daugiau nei fiksuoto telefono ryšio abonentų (935,9 tūkstančio, arba 27 procentai gyventojų). Išankstiniais duomenimis, 2003 metų pabaigoje judriojo telefono ryšio paslaugomis naudojosi apie 2,1 milijono (60,9 procento) šalies gyventojų.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Ilgalaikėje transporto ir tranzito plėtros strategijoje numatyta iki 2015 metų Lietuvoje sukurti modernią multimodalinę (įvairiarūšę) transporto sistemą, kuri techniniais parametrais ir teikiamų paslaugų kokybe prilygs esamai Europoje, bus sujungta su Europos Sąjungos transporto sistema ir efektyviai tarnaus išsiplėtusios Europos Sąjungos interesams, stiprindama Lietuvos konkurencingumą tarptautinėse rinkose. Siekiant tai įgyvendinti, artimiausiu laikotarpiu daugiausia dėmesio bus skiriama šioms prioritetinėms veiklos kryptims:

- gavus tikrųjų narių statusą, įsitraukti į Europos Sąjungos institucijų veiklą formuojant ir įgyvendinant transporto ir ryšių politiką;

- dalyvauti rengiant Europos Sąjungos teisės aktus – atstovauti Lietuvos interesams;

- toliau integruotis į Baltijos jūros regiono ir visos Europos transporto ir ryšių sistemas;

- pradėti įgyvendinti Europos Sąjungos Sanglaudos ir struktūrinių fondų finansuojamus transporto sektoriaus projektus;

- toliau modernizuoti kitus transporto infrastruktūros objektus;

- toliau vykdyti akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ reformą;

- pradėti pašto sektoriaus reformą.

IX. ŽEMĖS ŪKIS IR KAIMO PLĖTRA

Žemės ūkio produkcijos gamyba 2003 metais (skaičiuojant 2002 metų kainomis), palyginti su 2002 metais, padidėjo 2 procentais. Gyvulininkystės produkcijos gamyba padidėjo 8 procentais: mėsos – 13 procentų, pieno – 5 procentais, kiaušinių – 0,8 procento. Gyvulių ir paukščių supirkta 28 procentais daugiau nei 2002 metais. Daugiau supirkta augalininkystės produktų.

Nors žemės ūkio produkcijos supirkimo kainos 2003 metais, palyginti su 2002 metais, sumažėjo (galvijų – 32 procentais, kiaulių – 6 procentais, paukščių – 21 procentu ir pieno – 11 procentų), tačiau atsižvelgiant į tai, kad padidėjo žemės ūkio produkcijos supirkimo apimtis ir suteikta didesnė valstybės parama, ypač pieno sektoriui (56,4 mln. litų tiesioginių išmokų už karves ir 56 mln. litų parama pieno perdirbimo įmonėms žaliavos supirkimo kainoms palaikyti), realios žemdirbių pajamos už toną parduoto pieno 2003 metais, palyginti su 2002 metais, nesumažėjo.

Bendros žemės ūkio produkcijos gamintojų realizacijos pajamos kartu su tiesioginėmis ir kompensacinėmis išmokomis sudarė per 1,8 mlrd. litų, arba 5 procentais buvo didesnės nei 2002 metais. Jeigu vienam asmeniui, dirbančiam žemės ūkyje, įskaitant tiesioginę valstybės paramą, 2000 metais teko 5,2 tūkst. litų pajamų, 2001 metais – 6,8 tūkst. litų, 2002 metais – 7,2 tūkst. litų, tai 2003 metais – 7,6 tūkst. litų.

Vyriausybė kartu su žemdirbiais 2003 metais toliau rengėsi dirbti Europos Sąjungos sąlygomis. Buvo diegiami Europos Sąjungos bendrosios žemės ūkio politikos elementai – palaikomos žemės ūkio produkcijos gamintojų pajamos, mokamos tiesioginės išmokos už pasėlius ir gyvulius, kompensacijos ūkininkaujantiems mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse, gražinamas akcizas už gazolius arba jų pakaitalus, vykdomas intervencinis grūdų pirkimas, dengiamos jų saugojimo išlaidos ir kita.

Valstybės parama žemės ūkiui (įskaitant melioraciją), miškininkystei, žuvininkystei ir veterinarijai 2003 metais išaugo iki 812,1 mln. litų, o Kaimo rėmimo programai (įskaitant papildomai skirtus 67 mln. litų žemės ūkio subjektų pajamoms palaikyti ir 57 mln. litų akcizo kompensacijoms už dyzelinius degalus mokėti) – iki 375,5 mln. litų ir buvo atitinkamai 31 ir 41 procentu didesnė nei 2001 metais (618,7 mln. litų ir 266 mln. litų). Šiais metais asignavimai žemės ūkiui (įskaitant melioraciją), miškininkystei, žuvininkystei ir veterinarijai, palyginti su 2003 metais, padidės dar beveik dvigubai ir sudarys 1,418 mlrd. litų, iš jų Europos Sąjungos lėšos – beveik 512,6 mln. litų.

Žemės ūkio produkciją superkančių ir perdirbančių įmonių skolos žemdirbiams 2004 m. sausio 1 d. sumažėjo iki 139 mln. litų ir buvo 38 procentais mažesnės nei 2000 metų tuo pačiu laikotarpiu (190 mln. litų).

Žemės ūkio veiklos subjektams, imantiems paskolas iš komercinių bankų ir neturintiems pakankamai užstato, toliau buvo teikiamos Žemės ūkio paskolų garantijų fondo garantijos. Šio fondo paslaugomis jau galėjo pasinaudoti ir žemės ūkio veiklos subjektai, imantys paskolas projektams pagal SAPARD programą finansuoti. Padidėjo fondo teikiamų garantijų apimtis. Žemės ūkio paskolų garantijų fondas praeitais metais suteikė garantijų už 179 mln. litų, arba 57,3

procento daugiau nei 2000 metais (113,8 mln. litų). Garantiniam užmokesčiui ir draudimo įmokoms kompensuoti skirta 4,3 mln. litų.

Praeitais metais žemės ūkio veiklos subjektams buvo kompensuojama dalis palūkanų už jų paimtas paskolas investicijų projektams įgyvendinti ir apyvartinėms lėšoms papildyti, dengiama 30 procentų (jauniesiems ūkininkams – 40 procentų) ilgalaikio kredito palūkanų; už apyvartinėms lėšoms formuoti suteiktas paskolas – 60 procentų (jauniesiems ūkininkams – 70 procentų) palūkanų; kompensuojama 50 procentų (jauniesiems ūkininkams – 60 procentų) paskolos žemės ūkio paskirties žemei įsigyti palūkanų. Paskolų palūkanoms kompensuoti 2003 metais išleista 1,8 mln. litų. Pradėjo veikti nauja žemdirbių ir perdirbimo įmonių apyvartinių lėšų kreditavimo sistema, įkeitimui naudojant augalininkystės produkciją. Buvo teikiama parama nelaimės atveju ir kita.

Remiamas jaunųjų ūkininkų įsikūrimas, kooperacija, ekologinio ūkio plėtra ir kita. Siekiant plėtoti ekologinę žemdirbystę, tiesioginėmis išmokomis paremti 697 ūkiai, kuriems išmokėta 3,8 mln. litų. Siekiant remti jaunuosius ūkininkus, 48 ūkininkams išmokėta 1 mln. litų, dar tiek pat išmokėta 2004 metų pradžioje. Siekiant teikti paramą žemės ūkio kooperatyvams, ilgalaikiam turtui įsigyti jiems išmokėta 2,7 mln. litų ir dar 4,7 mln. litų numatoma išmokėti 2004 metais už 2003 metais patvirtintus, bet neįvykdytus projektus. Kompensacinėms išmokoms mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse skirta 8,4 mln. litų ir taip toliau.

Padidėjo žemės ir maisto ūkio investicinė parama, gaunama iš SAPARD programos. Nacionalinė mokėjimo agentūra iki 2004 m. sausio 1 d. pagal 6 paramos kryptis užregistravo 1055 paraiškas už 909 mln. litų, sudarė 508 paramos sutartis už 484 mln. litų ir jau išmokėjo 152 mln. litų.

Investicijoms į pirminę žemės ūkio gamybą iki 2004 m. sausio 1 d. įsipareigota išmokėti 142,7 mln. litų, ekonominei veiklai plėtoti ir alternatyvioms pajamoms skatinti – 35,8 mln. litų. Išmokėta atitinkamai 66,9 ir 8,8 mln. litų.

Žemdirbiams buvo teikiama ir nacionalinė investicinė parama. Pagal Ūkių modernizavimo dalinio finansavimo taisyklės buvo remiamas naujų traktorių ir kombainų įsigijimas – kompensuojama 20 procentų (jauniesiems ūkininkams – 25 procentai) įsigijimo išlaidų (431 žemės ūkio veiklos subjektui išmokėta 3,6 mln. litų, dar apie 3 mln. litų bus išmokėta 2004 metų pradžioje). Ūkininkams, kuriantiems Europos Sąjungos reikalavimus atitinkančius pieno ūkius, buvo kompensuojama 40 procentų vieno investicijų projekto einamųjų metų investicinių išlaidų (programai panaudota 6,5 mln. litų). Buvo vykdoma smulkesniųjų pieno ūkių (laikančių 5–15 karvių) investicinių išlaidų ūkio pertvarkymui kompensavimo programa (pieno higienos ir gamybos sąlygos pagerintos 632 ūkiuose, investicijų kompensacijoms panaudojus 2 mln. litų).

Siekiant pagerinti žemės ūkio produkcijos ir maisto produktų kokybę, sugriežtinti superkamo pieno kokybės reikalavimai, atnaujinti kokybės rodiklių nustatymo metodai. Diegiama Europos Sąjungos reikalavimus atitinkanti kiaulių ir galvijų skerdenų kokybės įvertinimo ir atsiskaitymo už skerdenas sistema. Įgyvendinami privalomieji šviežių vaisių ir daržovių, gėlių ir dekoratyvinių žalumynų kokybės reikalavimai, taip pat importuojamų,

eksportuojamų ir vidaus rinkai teikiamų šviežių vaisių ir daržovių atitikties kokybės reikalavimams kontrolės taisyklės. Parengti ir apmokyti 95 kokybės atitikties vertintojai ir kita.

Veterinariniai numeriai jau suteikti 19 pieno perdirbimo, 15 mėsos, 15 žuvų perdirbimo įmonių, 17 jūrų laivų, 6 kitoms įmonėms. Garantuotos produkcijos kokybės sertifikatus turi apie 70 pieno ūkių.

Siekiant kokybės, veislininkystės programai finansuoti 2003 metais skirta beveik 16 mln. litų, paramai veisliniams gyvuliams įsigyti – 4,4 mln. litų ir sertifikuotų augalų dauginamajai medžiagai įsigyti – 8 mln. litų.

Praeitais metais toliau buvo siekiama pereiti prie gamybos kvotų ir tiesioginių išmokų sistemos. Paskelbtos 2004 metų svarbiausių žemės ūkio ir maisto produktų kvotos, atsisakoma subsidijų ir pereinama prie tiesioginių išmokų sistemos. Siekiant palaikyti žemdirbių pajamas, diferencijuotos tiesioginės išmokos 2003 metais jau mokėtos už rapsų, ankštinių, aliejinių ir eterinių augalų, linų, bulvių ir daržovių, modernizuotuose žieminiuose šiltnamiuose auginamų kultūrų pasėlius, intensyviai prižiūrimus verslinius vaismedžių sodus ir uogynus, karves žindenes, bičių šeimas, paskerstus galvijus, laikomas melžiamas karves, taip pat kompensacinės išmokos ūkininkaujantiesiems mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse.

Praeitais metais išmokėta 193 mln. litų tiesioginių ir kompensacinių išmokų. Šiais metais tiesioginėms išmokoms numatyta skirti beveik 292 mln. litų, o 2000 metais šiam tikslui panaudota tik 36 mln. litų, 2001 metais – 87 mln. litų ir 2002 metais – 169 mln. litų.

Diegiant integruotą administravimo ir kontrolės sistemą (IAKS), užtikrinančią Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo lėšų administravimą pagal Europos Sąjungos reikalavimus, buvo tobulinamos šios sistemos sudėtinės dalys. Parengta integruotos administravimo ir kontrolės sistemos funkcionavimo teisinė bazė. Baigiami šios sistemos sudėtinių dalių techninio įgyvendinimo darbai.

Nemažai nuveikta sprendžiant prekių eksporto ir importo subalansavimo klausimus. Lietuviškų žemės ūkio ir maisto prekių eksportas 2003 metais, palyginti su 2002 metais, padidėjo 24 procentais (daugiau nei 400 mln. litų), ir užsienio prekybos balansas tapo teigiamas. Šių prekių eksportas viršijo grynąjį importą 77 mln. litų.

Daug dėmesio skirta kaimo gyventojų ir žemdirbių švietimui, konsultavimui, mokymui. Pasirengimo ūkininkauti kursai 2003 metais baigė 1398 ūkininkai. Vykdamas žemdirbių tęstinį mokymą SAPARD programos lėšomis, su mokymo institucijomis pasirašytos 56 sutartys, pagal kurias apmokyta per 13000 žemdirbių ir kaimo gyventojų.

Iki 2004 m. sausio 1 d. nuosavybės teisės atkurtos į 87,54 procento piliečių prašymuose nurodyto ploto (žemės, miško, vandens telkinių). Nekilnojamojo turto registre įregistruota 3,22 mln. hektarų privačios žemės, iš jų 2,58 mln. hektarų privačios žemės ūkio paskirties žemės. Nuosavybės teisių atkūrimas dalyje savivaldybių iš esmės bus užbaigtas 2004 metais, tačiau Rytų Lietuvos ir didžiųjų miestų savivaldybėse žemė bus grąžinama ir 2005 metais.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Įgyvendinant strateginius žemės ūkio ir kaimo plėtros tikslus, siekti pasirengti vykdyti Europos Sąjungos bendrąją žemės ūkio politiką, tinkamai pasinaudoti Europos Sąjungos fondų parama. Numatoma stiprinti žemės ūkio sektoriaus administracinius gebėjimus, kad būtų užtikrintas Europos Sąjungos bendrosios žemės ūkio politikos įgyvendinimas; užtikrinti konkurencingo žemės ir maisto ūkio plėtrą, skatinti ekonominės veiklos kaime įvairovę ir formuoti struktūrinę politiką; skatinti žemės ūkio produkcijos ir maisto produktų kokybės gerinimą, aplinkos apsaugą, ekologinį ūkininkavimą, puoselėjantį biologinę įvairovę ir kraštovaizdį.

Šalinti veiksnius, kurie kliudytų įgyvendinti artimiausio laikotarpio prioritetus, – didinti žemės ūkio produkcijos gamintojų iniciatyvą, kelti kvalifikaciją, skatinti laiku įgyti reikiamą patirtį.

X. APLINKOS APSAUGA IR URBANISTINĖ PLĖTRA

Vyriausybė 2003 metų rugsėjį patvirtino vieną svarbiausių ūkio plėtros, aplinkos apsaugos ir socialinės politikos darnaus vystymosi nuostatas jungiančių dokumentų – Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją. Vadovaujantis darnaus vystymosi prioritetais ir principais, siekta kuo glaudžiau susieti skirtingų sektorių ar jų šakų tikslus bei uždavinius ir numatyti, kaip juos įgyvendinti. Pagrindinis Lietuvos darnaus vystymosi tikslas – pagal ekonominio ir socialinio vystymosi, išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius iki 2020 metų pasiekti esamą Europos Sąjungos vidurkį, pagal aplinkos taršos rodiklius – neviršyti Europos Sąjungos leistinių normatyvų, laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų.

Parengta Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004–2006 metams aplinkosaugos dalis, kurioje numatytos Europos Sąjungos struktūrinių fondų naudojimo aplinkosaugai kryptys. Priemonei „Aplinkos kokybės gerinimas bei žalos aplinkai prevencija“ kasmet iš Europos Regioninės plėtros fondo bus skiriama apie 35 mln. litų. Numatomos įgyvendinti priemonės – saugomų teritorijų „Natura 2000“ tinklo plėtra, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo problemų sprendimas kaimo vietovėse, saugomų teritorijų pritaikymas gamtosaugos ir pažintiniams tikslams, kraštovaizdžio komponentų atkūrimas ir išlaikymas, pažeistų gamtinių kompleksų atkūrimas, aplinkos apsaugos valdymo sistemos stiprinimas ir tobulinimas, visuomenės aplinkosauginis švietimas ir mokymas.

Parengta aplinkos apsaugos Sanglaudos fondo strategija, nustatanti Sanglaudos fondo naudojimo aplinkos sektoriuje 2004–2006 metų kryptis. Vadovaujantis šia strategija, bus finansuojami investiciniai geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų valymo, regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo ir oro apsaugos projektai, siekiant užtikrinti tinkamos kokybės geriamojo vandens tiekimą gyventojams ir sumažinti aplinkos teršimą buitinėmis nuotekomis, atliekomis ir į atmosferą išmestais teršalais. Projektams įgyvendinti iš Europos Sąjungos Sanglaudos fondo numatyta skirti apie 1088 mln. litų.

Teigiamus pokyčius aplinkos sektoriuje skatino Europos Sąjungos ISPA programos 2000–2003 metams parama. Europos Komisija patvirtino 19 aplinkosaugos projektų, kurių vertė – 833 mln. litų (iš jų ISPA lėšos – beveik 478 mln. litų). Vandentvarkai skirta 447 mln. litų, atliekoms tvarkyti – 344 mln. litų, techninei paramai teikti ir institucijoms stiprinti – 41 mln. litų.

Vandens išteklių apsauga – daugiausia išlaidų reikalinga aplinkosaugos sritis (Europos Sąjungos direktyvų reikalavimams įgyvendinti iki 2010 metų reikės skirti daugiau kaip 1 mlrd. litų), todėl ypač svarbu sukurti efektyvią vandens išteklių apsaugos ir valdymo sistemą, kuri leistų kuo racionaliau naudoti šioms tikslams skiriamas lėšas. Šiam uždaviniui įgyvendinti 2003 metais parengta ir priimta daugiau kaip 10 įvairaus lygio teisės aktų. Vandens išteklių apsaugos sistemos pertvarkymo (reformos) pagrindai nustatyti 2003 metais priimtame Vandens įstatyme (nauja redakcija). Įgyvendinant šį įstatymą, priimti jo lydimieji teisės aktai, kuriuose vandens išteklių apsaugos tikslais Lietuva padalyta į 4 upių baseinų rajonus. Šių rajonų vandenų apsaugai administruoti paskirta atsakinga institucija (Aplinkos apsaugos agentūra), patvirtinta upių baseinų būklės ir žmogaus veiklos poveikio vertinimo, vandens telkinių kokybės tikslų nustatymo, šiems tikslams pasiekti reikalingų priemonių programų rengimo ir joms įgyvendinti skirtų valdymo planų rengimo tvarka, kiti teisės aktai. Pradėtos vandens išteklių apsaugos valstybinio reguliavimo reformos pagrindinis tikslas – iki 2015 metų pasiekti, kad visų Lietuvos vandens telkinių vandens būklė būtų gera.

Be teisinės vandenų apsaugos sistemos tobulinimo, 2003 metais, kaip ir ankstesniaisiais metais, daug dėmesio skirta vandenų taršos komunalinėmis nuotekomis mažinimui ir centralizuotų vandens tiekimo sistemų renovavimui ir plėtrai. 2003 metais baigti 6 investicijų projektai (Klaipėdos vandens tiekimo ir nuotekų tinklų išplėtimo, Panevėžio pirminio nuotekų valymo, Šiaulių, Jurbarko, Skuodo, Prienų miestų nuotekų valymo įrenginių), kurių bendra vertė – 264 mln. litų. Buvo vykdomi 9 vandenvalos projektai: 6 (Druskininkų, Jonavos, Kauno, Neringos, Vilniaus ir Radviliškio) finansuojami iš ISPA programos, jų bendra vertė – beveik 347 mln. litų, iš jų ISPA parama – 186 mln. litų; 3 (Anykščių, Kretingos, Kazlų Rūdos) – iš PHARE programos, jų bendra vertė – 37 mln. litų, iš jų PHARE parama – 28 mln. litų.

Europos Komisijai 2003 metais pateikta ir patvirtinta ISPA paraiška gauti paramą Plungės vandenvalos įrenginių rekonstravimo, nuotekų ir geriamojo vandens tinklų renovavimo ir plėtros projektui įgyvendinti. Projekto bendra vertė – 28 mln. litų, iš jų ISPA parama – 22 mln. litų. Paskelbta 18 ISPA lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo konkursų. Pasirašytos 5 darbų sutartys.

Visi Lietuvos upių baseinai yra tarpvalstybiniai, todėl Lietuva, nors ir skirdama daug dėmesio vandenų apsaugos priemonių įgyvendinimui (taršos mažinimui), negalės užtikrinti geros vandens telkinių būklės, jeigu atitinkamų priemonių nesiims ir kaimyninės valstybės. Siekiant šią problemą spręsti, 2003 metais derėtasi su trimis kaimyninėmis valstybėmis. Parengti tarpvyriausybinių tarpvalstybinių vandenų apsaugos sutarčių su Rusija, Baltarusija ir Lenkija projektai. Pasirašytas ministerijų lygio susitarimas su Latvija. Su Baltarusija pasirašytas susitarimas dėl avarinės taršos valdymo, kuris turėtų padėti spręsti periodišką Nemuno ir Neris taršos iš Baltarusijos problemą.

Vis didesnę visuomenės susirūpinimą kelia Baltijos jūros tarša. Siekiant sumažinti nelegalios jūros taršos iš laivų tikimybę, 2003 metais patvirtintos Laivuose susidarančių atliekų tvarkymo taisyklės. Siekiant apsaugoti Baltijos jūrą nuo didėjančios avarinės taršos rizikos, kurią kelia didėjantis tanklaivių srautas, Lietuva aktyviai prisidėjo prie Baltijos valstybių iniciatyvos paskelbti Baltijos jūrą ypač jautria jūrine teritorija. Siekiant sumažinti galimą naftos išgavimo Baltijos jūroje iš Rusijos Federacijos teritorijoje esančio telkinio D6 poveikį Lietuvai, Rusijai pateiktas tarpvyriausybės avarių prevencijos, padarinių likvidavimo ir galimos žalos atlyginimo sutarties projektas. Siekdama nustatyti, kokį pavojų kelia Baltijos jūroje nuskandintas cheminis ginklas, Aplinkos ministerija kartu su Krašto apsaugos ministerija 2003 metais atliko detalius Lietuvos išskirtinėje ekonominėje zonoje nuskandinto cheminio ginklo būklės ir poveikio tyrimus.

Siekiant sumažinti Lietuvos vandenių taršą vandens aplinkai pavojingomis medžiagomis, 2003 metais parengta Vandenių taršos pavojingomis medžiagomis mažinimo programa. Įgyvendinant šią programą, bus sumažinta tikimybė, kad į vandens aplinką pateks medžiagos, keliančios ypač didelę grėsmę žmonių sveikatai ir savaime nepasišalinančios iš aplinkos. 2003 metais patvirtinta ir Vandenių taršos iš žemės ūkio šaltinių mažinimo programa, kurios tikslas – ne tik sumažinti žemės ūkio veiklos poveikį vandens telkiniams, bet ir padėti žemdirbiams įgyvendinti Europos Sąjungos nustatytus aplinkosaugos reikalavimus.

Geografinės informacinės sistemos (GIS) pagrindu sukurta integruota Lietuvos upių baseinų ir pabaseinių duomenų bazė, sukoduoti vandens telkiniai, parengta ir bandoma duomenų registravimo upių, ežerų ir tvenkinių valstybės kadastrė sistema, Vyriausybės nutarimu aplinkosauginiu požiūriu svarbiausieji vandens telkiniai priskirti valstybinės reikšmės vidaus vandens telkinių kategorijai. Adaptuotas matematinis modelis, leidžiantis ne tik vertinti, bet ir prognozuoti vandens telkinių kokybę.

Sparčiai augant pramonei ir vartojimui, atliekų tvarkymas tampa vis aktualesnis.

Siekiant sukurti racionalią atliekų tvarkymo sistemą, atitinkančią visuomenės poreikius, užtikrinančią gerą aplinkos kokybę ir nepažeidžiančią rinkos ekonomikos principų, pradėtos vykdyti Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano įgyvendinimo priemonės, padėsiančios apsaugoti gamtą ir žmonių sveikatą nuo taršos atliekomis poveikio. Teigiamus šios srities pokyčius paskatino 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojęs Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymas ir kiti atliekų tvarkymą reglamentuojantys teisės aktai.

2003 metais toliau rengtos regioninių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo galimybių studijos ir kitokia dokumentacija. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo tikslas – įdiegti 10–12 regioninių sąvartynų ir atliekų surinkimo sistemų, uždaryti apie 800 šiuo metu esančių ir Europos Sąjungos reikalavimų neatitinkančių sąvartynų. Pradėti įgyvendinti 5 regioninių atliekų tvarkymo investicijų projektai (Šiaulių, Tauragės, Marijampolės, Alytaus, Vilniaus).

Kuriant su Europos Sąjungos ISPA parama regionines atliekų tvarkymo sistemas, 2003 metais parengta ir su Europos Komisija suderinta ISPA paraiška gauti paramą Telšių regiono buitinių atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektui įgyvendinti. Jo vertė – 32 mln. litų, iš jų ISPA lėšos – 21 mln. litų. Paskelbtas 21 atliekų tvarkymo projektų rengimo ir įgyvendinimo konkursas. Pasirašytas pluoštas paslaugų sutarčių, skirtų regioninėms atliekų

tvarkymo sistemoms projektuoti ir 3 regioninių atliekų tvarkymo sistemų galimybių studijoms parengti, kurios bus finansuojamos Europos Sąjungos Sanglaudos fondo lėšomis.

Siekiant užbaigti kurti regioninę pavojingų atliekų tvarkymo sistemą, toliau buvo įrengiamos Klaipėdos, Alytaus ir Vilniaus regionų pavojingų atliekų tvarkymo aikštelės. 2003 metais patvirtinus patikslintą sanitarinę apsaugos zoną, pripažinta tinkama naudoti Klaipėdos regiono pavojingų atliekų tvarkymo aikštelė. Baigta statyti ir pripažinta tinkama naudoti Vilniaus pavojingų atliekų tvarkymo aikštelė. Priimtas Vyriausybės nutarimas dėl valstybės turto investavimo ir įstatinio kapitalo didinimo uždaruosiose akcinėse bendrovėse „Švarus Vilnius“ (2,21 mln. litų), „Eisrega“ (750 tūkst. litų) ir „Klaipėdos toksika“ (827,3 tūkst. litų). Šių valstybės piniginių įnašų paskirtis – finansuoti Vilniaus, Alytaus ir Klaipėdos pavojingų atliekų tvarkymo aikštelių technologinės įrangos ir transporto priemonių įsigijimą.

Patvirtinta Antrinių žaliavų perdirbimo plėtos 2003–2004 metų programa. Vykdamas patvirtintas programos įgyvendinimo priemonės, Vilniuje ir Kaune įsteigti informaciniai centrai, kurie įgyvendina šioje programoje numatytas nuostatas, susijusias su naujausių antrinių žaliavų perdirbimo technologijų pirkimu, ir skleidžia informaciją apie atliekų perdirbimą. Atliekų perdirbimo įmonėms surengtas seminarų ciklas aplinkos apsaugos projektų finansavimo galimybių klausimu.

2003 m. sausio 1 d. įsigaliojus Mokesčių už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo įstatymui, kuriame nustatytas mokeskis už aplinkos teršimą gaminių ir pakuočių atliekomis, pradėti įgyvendinti „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principai – atliekų tvarkymo išlaidas atlygina medžiagų ir gaminių, dėl kurių naudojimo susidaro atliekos, gamintojai ir importuotojai. Pradėtos kaupti lėšos Gaminių ir pakuotės atliekų tvarkymo programai įgyvendinti. Sukauptos lėšos nuo 2004 metų bus pradėtos naudoti gaminių ir (ar) pakuotės atliekų tvarkymo išlaidoms kompensuoti, investicijų projektams rengti ir įgyvendinti, mažaatliekinėms technologijoms skatinti ir panašiai.

Įgyvendinus nustatytus reikalavimus, pagerės atliekų surinkimas, bus išspręstos aplinkosaugos problemos, susijusios su apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymu, sudarytos palankios ekonominės sąlygos šias atliekas tvarkyti.

Svarbus žingsnis žengtas reglamentuojant tarpvalstybinį pavojingų atliekų pervežimą. Seimas 2003 metais ratifikavo Bazelio konvencijos dėl pavojingų atliekų tarpvalstybinio pervežimo ir jų tvarkymo kontrolės pakeitimą, kurio tikslas – uždrausti pavojingų atliekų eksportą siekiant jas šalinti ar naudoti į valstybes, kurios nėra Europos Sąjungos ir (ar) Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtos organizacijos narės.

Baigta rengti pavojingų atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projekto galimybių studija. Minėtojo projekto ISPA paraiška kartu su galimybių studija pateikta Europos Komisijai, siekiant gauti ISPA programos finansavimą. Europos Komisija patvirtino šį projektą. Pavojingų atliekų deginimo įmonei ir jų sąvartynui statyti iš ISPA programos bus skirta 40 mln. litų.

Toliau buvo tvarkomos pesticidų atliekos. Iš Anykščių, Ignalinos, Jurbarko, Panevėžio, Raseinių, Šalčininkų, Šilalės, Švenčionių, Telšių, Trakų, Ukmergės, Utenos, Vilniaus ir Zarasų rajonuose esančių 52 sandėlių išvežta deginti į pavojingų atliekų deginimo įmonę Vokietijoje 873 tonos pesticidų atliekų.

Siekiant baigti tvarkyti pesticidų atliekas, 2003 metais parengtas 35 mln. litų vertės projektas „Praeities taršos pavojingomis atliekomis sutvarkymas Lietuvos teritorijoje“, apimantis pavojingų atliekų bankrutavusiose įmonėse ir pesticidų atliekų sandėlių, gaisraviečių sutvarkymą.

Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai, parengti ir patvirtinti aplinkos oro apsaugos teisės aktai, nustatantys kurą deginančių įrenginių išmetamų teršalų normas, kuro ir degalų aplinkosauginius rodiklius, taip pat projektas įstatymo dėl Tolimųjų tarpvalstybinių atmosferos teršalų pernašų konvencijos protokolo „Dėl rūgštėjimo, eutrofikacijos ir pažemio ozono mažinimo“ ratifikavimo, kuriuo Lietuva įsipareigojo vadovaudamasi darnaus vystymosi principais ir plėtodama šalies ūkį siekti, kad sieros ir azoto oksidų, lakiųjų organinių junginių ir amoniako išmetimas į aplinką didėtų minimaliai ir iki 2010 metų nebūtų viršyti nustatyti nacionaliniai šių teršalų limitai.

Parengta ir patvirtinta Aplinkos oro kokybės vertinimo programa, atnaujinta aplinkos oro kokybės stebėjimo įranga, užbaigti duomenų kokybės užtikrinimo darbai. Taigi pagerės institucijų, atsakingų už aplinkos oro kokybės vertinimą, bendradarbiavimas, sustiprės savivaldybių gebėjimai priimti tinkamus sprendimus dėl oro kokybės valdymo, visuomenė ir suinteresuotos nacionalinės bei tarptautinės organizacijos bus geriau informuojamos apie Lietuvos aplinkos oro kokybę.

Siekiant sumažinti aplinkos taršą iš pramonės įmonių, diegti taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų sistemą, surinkta ir susisteminta informacija apie Lietuvos Respublikos teritorijoje esančius ūkinės veiklos objektus, kurie privalo gauti nurodytuosius leidimus, jų projektinius pajėgumus. Pramonės įmonėms įgyvendinus geriausių prieinamų gamybos būdų keliamus reikalavimus, bus vykdomi Europos Sąjungos aplinkosaugos reikalavimai labiausiai taršioms pramonės įmonėms, labai sumažės tarša iš stambių pramonės įmonių.

Būtina sveikos ir nesugadintos aplinkos išsaugojimo sąlyga – išsaugoti šalies biologinę įvairovę ir kraštovaizdį. Natūralios ir pusiau natūralios ekosistemos užima apie trečdalį Lietuvos. 2003 metais vykdytos teisinės ir organizacinės jų išsaugojimo priemonės.

Siekiant pristabdyti intensyvių Lietuvos Baltijos jūros kranto degradavimą, patvirtinta Pajūrio juostos tvarkymo programa, numatanti krantotvarkos priemones svarbioms arba būdingoms krantų savybėms išsaugoti ar atkurti. Atlikti kopagūbrio tvirtinimo darbai. Rengiamas hidrotechnikos statinio – bunos labiausiai pažeistoje Palangos rekreacinėje zonoje statybos projektas. Šis statinys apsaugotų paplūdimius ir kopas nuo tolesnės erozijos.

Integruojantis į Europos Sąjungą, ypač daug dėmesio skiriama saugomoms teritorijoms: šalyje pradėtos steigti naujos saugomos teritorijos, sudarysiančios dalį Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“. 2003 metais pradėti 38 naujų teritorijų, svarbių paukščių apsaugai, steigimo darbai. Aktyviai vykdyti kito tipo saugomų teritorijų, skirtų europinės svarbos natūralioms buveinėms ir retų rūšių gyvūnijai ir augalijai išsaugoti, atrankos darbai. Per 6 ar 7 metus bus sustabdytas šalies biologinės įvairovės nykimas, tolygiai didės saugomų teritorijų plotas (nuo dabar esančių 11,9 procento iki 17 ar 18 procentų).

2003 metais atlikti svarbūs darbai siekiant užtikrinti racionalų gamtos išteklių naudojimą, tinkamą apsaugą ir atkūrimą. Teigiamų pokyčių įvyko medžiojamųjų gyvūnų išteklių naudojimo ir apsaugos reguliavimo srityje: pagal Medžioklės įstatyme įtvirtintus medžioklėtvarkos principus šalyje suformuoti 902 medžioklės plotų vienetai, turintys aiškias, medžiojamųjų gyvūnų apsaugos poreikius atitinkančias ribas, taip užtikrintas populiacijų valdymo stabilumas, mažinami vartotojiško požiūrio į medžiojamąją fauną padariniai.

Siekiant saugoti ir atkurti žuvų išteklius, uždrausta statyti užtvankas saugomų ir globojamų rūšių žuvų migracijos keliuose – 147 upėse. Sumažinti žuvų sugavimo verslinės žvejybos įrankiais limitai (Kuršių mariose – 75 tonos, Baltijos jūroje – 4400 tonų, ežeruose 0,5–4,5 tonos). Sumažinta leistina neverslinio dydžio ir draudžiamų žvejoti žuvų priegauda, naudojami selektyvūs žvejybos įrankiai, mažinamas verslinės žvejybos intensyvumas.

Iš esmės baigta formuoti genetiškai modifikuotų organizmų naudojimo reguliavimo teisinė-administracinė sistema. Atlikta šių organizmų naudojimo Lietuvoje inventorizacija, apklausta 260 įmonių, galinčių juos naudoti. Lietuvoje ribotai šiuos organizmus naudoja 11 įmonių ir mokslo organizacijų. Išduotas pirmas leidimas ribotai naudoti genetiškai modifikuotus organizmus įmonei – šitaip įteisinta jos veikla.

Siekiant išsaugoti laukinės augalijos nacionalinius genetinius išteklius, įsteigta biudžetinė įstaiga Augalų genų bankas.

2003 metų gruodžio mėnesį priimtas Lietuvos miškų ūkį reglamentuojančio Miškų įstatymo pakeitimo įstatymas. Miškų įstatyme įteisintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatos dėl leidimo užsienio subjektams įsigyti nuosavybės teisę miškus, sudarytos sąlygos užtikrinti efektyvesnę gamtos išteklių (įskaitant miškus) naudojimo kontrolę.

2003 metais įsteigtas Lietuvos Respublikos miškų valstybės kadastras, apimantis visumą duomenų apie miškus, jų priklausomybę, miško išteklių kiekį, kokybę ir ekonominę vertę.

Patvirtinta Miško genetinių išteklių išsaugojimo ir selekcijos plėtros programa, kurioje nurodytos Lietuvos miško genetinių išteklių kaupimo, išsaugojimo, selekcijos ir sėklininkystės plėtros priemonės, užtikrinančios miško genetinę įvairovę, veisiamų miškų našumą ir atsparumą aplinkos sąlygoms.

Patvirtinta Valstybinių miško medelynų modernizavimo programa, kuri leidžia modernizuoti valstybinius miško medelynus, taip pat nustatyti ir įgyvendinti priemones, užtikrinančias, kad bus išauginta pakankamai geros kokybės miško sodmenų valstybiniais bei privatiems miškams atkurti ir Lietuvos miškingumo didinimo programai įgyvendinti.

Valstybiniame miškų ūkio sektoriuje 2003 metais atkurta ir įveista 10572 hektarai miško, iš jo žemdirbystei netinkamose ir nenaudojamose žemėse – 1180,5 hektaro, visų rūšių kirtimais iškiršta 3731,6 tūkst. kub. metrų medienos, arba 99,1 procento patvirtintos kirtimų normos.

Bendra valstybinė priešgaisrinės miško apsaugos sistema, apimanti stebėjimo, profilaktikos ir priešgaisrinės saugos priemones, 2003 metais veikė patikimai ir užtikrino operatyvų miško gaisrų gesinimą.

2003 metais patvirtinta Privačių miškų savininkų švietimo, mokymo ir konsultavimo perspektyvinė programa ir šios programos įgyvendinimo veiksmų ir priemonių 2003–2005 metų

planas sudaro pagrindą kurti bendrą miško savininkų švietimo, mokymo ir konsultavimo sistemą, užtikrinančią tvaraus ir darnaus miškų ūkio principais pagrįsto privačių miškų sektoriaus plėtrą.

Sumažinta neteisėtų kirtimų privačiuose miškuose. Teritorinių miškų kontrolės padalinių pareigūnai 2003 metais nustatė, kad privačiuose miškų valdose neteisėtai iškiršta 34,3 tūkst. kub. metrų medienos, arba 5,6 tūkst. kub. metrų mažiau nei 2002 metais.

Siekiant tobulinti teritorijų planavimo sistemą, 2003 metais patvirtintas Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano įgyvendinimo priemonių planas, kurio įgyvendinimas sudarys tvarios teritorijų ir regionų plėtros, palankias investavimo sąlygas. Parengtas ir 2004 metų sausio mėnesį Seimo priimtas Teritorijų planavimo įstatymo pakeitimo įstatymas, reglamentuojantis Lietuvos Respublikos teritorijų planavimą, fizinių, juridinių asmenų, valstybės ir savivaldybių institucijų teises ir pareigas.

Sparčiai augant ekonomikai, didėjant gyventojų perkamajai galiai, dar sparčiau plėtėsi statybos sektorius. 2003 metais atlikta statybos ir montavimo darbų už 3,98 mlrd. litų, pastaruosius trejus metus šių darbų apimtis išaugo 59 procentais. Naujos statybos apimtis padidėjo 45 procentais – iki 1,49 mlrd. litų. Didėjanti statybos ir montavimo darbų apimtis skatino daugiau naudoti vietinių statybinių medžiagų.

Sukurta ir veikia statybos produktų atitikties įvertinimo sistema, pradedama laikytis suderintų Europos Sąjungos standartų.

Daug dėmesio skirta būsto sektoriui. Vyriausybė 2004 metais patvirtino Aplinkos ministerijos parengtą Lietuvos būsto strategiją laikotarpiui iki 2020 metų. Strategijoje nustatyti ilgalaikiai būsto politikos tikslai ir prioritetai. Bus tobulinami būsto sritį reguliuojantys teisės aktai, rengiamos ir įgyvendinamos būsto plėtros, atnaujinimo ir modernizavimo, finansinės ir socialinės paramos gyventojams programos, kitos priemonės. Ypač svarbūs būsto politikos uždaviniai – daugiabučių namų atnaujinimas ir modernizavimas, kad juose mažėtų energijos sąnaudos, gyvenamųjų namų statybos ir socialinio būsto, kuris būtų nuomojamas mažas pajamas turintiems asmenims ir šeimoms, plėtra. Jau 2004 metais socialinio būsto plėtrai iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto numatyta skirti 15 mln. litų. Nemaža valstybės parama, ypač jaunoms šeimoms, teikiama būstui įsigyti, subsidijuojami būsto kreditai. Šiomis subsidijomis 2003 metais pasinaudojo apie 1,5 tūkstančio šeimų.

Valstybės parama ir sustiprėję bankai labai pagyvino būsto kreditų rinką. 2003 metais suteikta apie 800 mln. litų būsto kreditų, t.y. du kartus daugiau nei 2002 metais. Pagyvėjusi būsto kreditų rinką turėtų skatinti gyvenamųjų namų statybą jau 2004 metais.

2003 metais atiduota naudoti 4670 butų, kurių naudingasis plotas – 486,7 tūkst. kv. metrų. Palyginti su 2002 metais, gyvenamųjų namų statybos prieaugis sudaro tik 2,4 procento. Tokia gyvenamųjų namų statybos apimtis per maža. Lietuvos būsto strategijoje laikotarpiui iki 2020 metų užsibrėžta iki 2010 metų gyvenamųjų namų statybos apimtį padidinti iki 6 ar 7 tūkstančių butų per metus, o iki 2020 metų – iki 12–15 tūkstančių butų per metus.

Siekiant spręsti miesto ūkio paslaugų plėtros klausimus, parengtas Kremavimo įstatymo projektas. Priėmus šį įstatymą ir įgyvendinus jo nuostatas, bus sudarytos sąlygos Lietuvoje vykdyti palaiką kremavimo veiklą.

Akreditacijos sistema pripažinta Europos ekonominės erdvės valstybėse, taip sudarytos palankesnės veiklos sąlygos Lietuvos gamintojams, eksportuojantiems savo gaminius į šias valstybes.

2003 metais akredituotų įstaigų padaugėjo iki 82, o atitinkamų veiklos sričių atitikties įvertinimo įstaigos įgyvendino priemones, leidžiančias atlikti atitikties įvertinimo procedūras pagal Naujojo požiūrio direktyvas ir suteikiančias teisę gamintojui žymėti savo gaminius CE ženklų.

2003 metais daug nuveikta žemės gelmių naudojimo ir apsaugos srityje. Padidėjo kietųjų naudingųjų iškasenų gavyba – nuo 6210 tūkst. kub. metrų (2002 metais) iki 7942 tūkst. kub. metrų (2003 metais). Žemės gelmių išteklių reikia vis daugiau, didėja technogeninė žemės gelmių apkrova, taigi siekiant įdiegti darnaus žemės gelmių naudojimo principus 2003 metais parengta 19 teisės aktų, pradėta įgyvendinti Naftos paieškos ir gavybos Lietuvoje strategija.

Įgyvendintos Požeminio vandens naudojimo ir apsaugos 2002–2010 metų strategijos priemonės – toliau vykdytas valstybinis požeminio vandens monitoringas, atlikti kiti valstybiniai tyrimai, kurie parodė, kad požeminio vandens kokybė ir jo išteklių pakankami, tačiau susirūpinimą kelia egzistuojantys taršos židiniai ir prastėjanti gruntinio vandens kokybė.

Siekdami užtikrinti tinkamą aplinkos apsaugos kontrolę, gamtos išteklių naudojimo leidimų išdavimą, 2003 metais aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai kontroliavo daugiau kaip 7,8 tūkstančio objektų, atlikta 6,64 tūkstančio patikrinimų. Nustatyti 3075 pažeidimai, už kuriuos skirtos įvairios nuobaudos. Nustatyta, kad aplinkai padaryta žala už 5,070 mln. litų.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Aplinkos kokybės prioritetai yra:

sukurti taršos integruotos prevencijos ir kontrolės sistemą;

mažinti transporto neigiamą poveikį aplinkai;

kurti pavojingų atliekų tvarkymo sistemą;

kurti ir tobulinti regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas;

organizuoti vandens išteklių valdymą pagal upių baseinus;

tobulinti vandentvarkos ūkio valstybinį reguliavimą;

vykdyti jūros taršos prevenciją;

pradėti taikyti šiltnamio dujų išmetimų reguliavimo mechanizmą;

užtikrinti aplinkos oro kokybės vertinimą ir valdymą.

Gamtos apsaugos prioritetai yra:

steigti Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijas, rengti ir įgyvendinti šiose teritorijose gamtotvarkos planus;

koordinuoti Pajūrio juostos tvarkymo programos įgyvendinimą;

stiprinti genetiškai modifikuotų organizmų kontrolės sistemą;

tobulinti subalansuoto žuvų išteklių naudojimo reguliavimo sistemą.

Miškų tvarkymo prioritetai yra:

įgyvendinti Miškingumo didinimo programą;

tobulinti miško išteklių apskaitos ir naudojimo kontrolės sistemą.

Teritorijų planavimo prioritetai yra:

parengti Teritorijų planavimo įstatyme numatytus įstatymo lydimuosius teisės aktus ir teritorijų planavimo techninius normatyvus;

užtikrinti tvarų kraštovaizdžio formavimą derinant pokyčius, kuriuos sukelia socialiniai ir ekonominiai aplinkos raidos procesai, vykdyti neigiamų pasekmių prevenciją;

gerinti urbanistinės aplinkos kokybę – sudaryti palankias sąlygas kurti gerą architektūrą;

organizuoti Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano įgyvendinimo priemonių plano stebėseną, priemonių įgyvendinimą ir priežiūrą.

Statybos ir būsto prioritetai yra:

organizuoti Būsto strategijos įgyvendinimo priemonių parengimą ir vykdymą;

teisiškai reglamentuoti statybos procesą, statinių naudojimo priežiūrą;

plėtoti statybos produktų atitikties įvertinimo sistemą.

Hidrometeorologijos prioritetai yra:

plėsti tarptautinį bendradarbiavimą – prisidėti prie EUMETSAT (Europos dirbtinius meteorologinius žemės palydovus eksploatuojanti organizacija) ir Europos vidutinio išankstumo meteorologinių prognozių centro veiklos;

modernizuoti ir automatizuoti hidrometeorologinių stebėjimų (stočių) sistemą, atsižvelgiant į Pasaulio meteorologijos organizacijos nuostatas.

XI. TEISĖSAUGA IR TEISĖTVARKA

2003 metais aktyviai dalyvauta formuojant valstybės teisinę politiką ir įgyvendinant teisinės sistemos reformą. Seimui pateiktas Teisėkūros tobulinimo metmenų projektas, kurio pagrindiniai tikslai – apibendrinus svarbiausias spręstinas problemas, pasiūlyti, kaip tobulinti teisėkūros procesą Lietuvoje, nurodyti galimas teisėkūros tobulinimo kryptis. Seimo patvirtinti Teisėkūros tobulinimo metmenys taps pagrindiniu ir principiniu teisės aktu, skirtu visiems teisėkūros subjektams.

Siekdama pagerinti valstybės institucijų ir įstaigų priimamų sprendimų kokybę, Vyriausybė 2003 metais patvirtino Sprendimų projektų poveikio vertinimo metodiką, kurios tikslas – reglamentuoti sprendimų projektų poveikio vertinimą, kad priimant sprendimus būtų atsižvelgta į galimas jų įgyvendinimo pasekmes, gerėtų valstybės institucijų ir įstaigų priimamų sprendimų kokybė.

2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojo naujieji Baudžiamasis kodeksas, Baudžiamojo proceso kodeksas ir Bausmių vykdymo kodeksas. Siekdama užtikrinti sklandų naujųjų kodeksų taikymą ir su jais suderinti galiojančius teisės aktus, Vyriausybė pateikė Seimui beveik 100 įstatymų projektų, taip pat priėmė naujus ir pakeitė galiojančius Vyriausybės nutarimus.

Rengiami Administracinių teisės pažeidimų kodekso ir Administracinio proceso kodekso projektai. 2003 metais teisės aktai intensyviai derinti su Europos Sąjungos teisynu. Be to, vadovaudamasi Jungtinių Tautų ir Europos Tarybos reikalavimais ir rekomendacijomis,

atsižvelgdama į Lietuvos gyventojų poreikius, Vyriausybė 2003 metais parengė atitinkamus ratifikacijos dokumentus, kurie sudarė sąlygas Seimui ratifikuoti Tarptautinio Baudžiamojo Teismo Romos statutą, Protokolą dėl neteisėto migrantų įvežimo sausuma, jūra ir oru, papildanti Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, Konvenciją dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos ir jos protokolus, Europos Tarybos konvenciją dėl elektroninių nusikaltimų, kitus tarptautinius dokumentus.

Vyriausybė 2003 metų pabaigoje Seimui pateikė Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programos projektą. Šioje programoje numatytos pagrindinės valstybės veiklos, susijusios su narkotikų kontrole ir narkomanijos prevencija, kryptys, apibrėžti svarbiausieji kovos su neteisėta narkotikų apyvarta ir narkomanijos plitimu uždaviniai ir principai, nustatytas programos valdymo mechanizmas. Programos pagrindu Vyriausybė kasmet tvirtins programos įgyvendinimo priemones.

Siekdama suformuoti darnią ir veiksmingą kovos su korupcija, kontrabanda ir organizuotu nusikalstamumu sistemą, Vyriausybė parengė Nacionalinę nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programą, kurios tikslas – nustatyti bendrą nusikaltimų kontrolės ir prevencijos valstybės politiką, jos prioritetus ir įgyvendinimo principus. Bus sukurtas naujas nusikaltimų prevencijos ir kontrolės sistemos modelis, kuris leis nuosekliai ir kompleksiškai šalinti esmines nusikalstamumo priežastis ir sąlygas, racionaliai naudoti finansinius ir žmogiškuosius išteklius, padidinti nusikaltimų kontrolės ir prevencijos Lietuvoje veiksmingumą.

Siekiant skatinti visuomenės iniciatyvas, padedančias didinti žmonių ir jų turto saugumą, remiamos vietos savivaldos institucijų nusikaltimų kontrolės ir prevencijos programos – įgyvendinama Policijos sistemos optimizavimo 2003–2005 metų programa, kurioje numatyta kartu su savivaldybėmis rengti ir įgyvendinti prevencines programas. Policija skatinama aktyviai bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis ir gyventojais.

Siekiant mažinti nepilnamečių ir jaunimo padaromų nusikaltimų, plėtoti ankstyvąją nepilnamečių nusikalstamumo prevenciją, parengtas Nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programos projektas. Programos paskirtis – sudaryti sąlygas kryptingai, ilgą laiką ir kompleksiškai tobulinti nepilnamečių justiciją, numatyti ir įgyvendinti atitinkamas priemones, padėsiančias šiai sistemai veikti kur kas geriau, labiau atsižvelgti į skirtingus teisę pažeidusių nepilnamečių, su jais dirbančių institucijų ir darbuotojų, visos visuomenės poreikius. Šia programa taip pat siekiama padėti įgyvendinti Lietuvos Respublikos kodeksų nuostatas, reglamentuojančias nepilnamečių teisinės padėties ir atsakomybės ypatumus.

Siekiant sukurti gerai veikiančią be žinios dingusių žmonių paieškos sistemą, įgyvendinama Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programa. Įgyvendinant šią programą, ryžtingai kovojama su specializuotomis šioje srityje veikiančiomis grupėmis, sukurta socialinės pagalbos sistema, ribojanti naujų asmenų įtraukimą į prostituciją.

Siekiant tobuliau rengti teisės aktus, kurie iš tikrųjų užtikrintų socialines teises, jų gynimą, vartotojų teisių apsaugą, kovą su korupcija, narkomanijos prevenciją, parengtos ir patvirtintos Valstybinė vartotojų teisių apsaugos strategija ir Lietuvos nacionalinė vartotojų švietimo programa.

Siekdama tobulinti veikiančią valstybės garantuojamos teisinės pagalbos mechanizmą, Vyriausybė 2003 metais patvirtino Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos tobulinimo metmenis, kurių tikslas – sukurti šiuolaikišką, veiksmingą, valstybės ir visuomenės poreikius atitinkančią valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo sistemą. Šių metmenų pagrindu rengiamas naujos redakcijos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo projektas. Daug dėmesio skiriama pirminės teisinės pagalbos veiksmingumui, asmens tinkamumo gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą nustatymui.

Siekiant skatinti teisininkų profesinį tobulėjimą, atsižvelgiant į šiuolaikinę teisės doktriną ir integraciją į Europos Sąjungą, taip pat būtinybę užtikrinti žmogaus teises ir laisves, buvo mokomi teisėjai, antstoliai, hipotekų darbuotojai, kiti teisininkai. Teisiškai šviečiama visuomenė.

Toliau plėtojama ir modernizuojama teisėsaugos institucijų sistema siekiant užtikrinti, kad už padarytą nusikaltimą bausmė taptų neišvengiama, o bylų tyrimo procedūros neduotų pagrindo vilkinti jų nagrinėjimą. Kiekvienai ikiteisminio tyrimo institucijai (policijai, Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybai ir kitoms) nustatytos aiškios funkcijos, kompetencija ir atsakomybė. Tobulinamas teisėsaugos institucijų, operatyvinės veiklos subjektų veiklos koordinavimas.

Toliau vykdoma teisėsaugos institucijų struktūrinė reforma – Policijos departamentas ir Tardymo departamentas reorganizuoti į ikiteisminio tyrimo įstaigą – Policijos departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos. Užtikrinamas teisėsaugos institucijų savarankiškumas ir atsakomybė: 2003 metais teisėsaugos ir teisėtvarkos institucijoms Lietuvos Respublikos valstybės biudžete patvirtinta 68,7 mln. litų, arba beveik 7 procentais daugiau nei 2002 metais.

Didinami teisėsaugos institucijų pareigūnų kvalifikacijos reikalavimai. Parengti ir Seimo patvirtinti Vidaus tarnybos statuto ir su juo susiję įstatymai nustato tobulesnę policijos ir kitų teisėsaugos institucijų pareigūnų atrankos į tarnybą, mokymo ir profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarką.

Siekiami tobulinti teisėsaugos institucijų darbuotojų socialines garantijas, darbo ir darbo apmokėjimo sąlygas. Didinamas teisėsaugos institucijų biudžetinis finansavimas, siekiama racionaliau naudoti lėšas, daugiau jų skirti tiesioginei veiklai, mažinti valdymo išlaidas.

Naujajame Baudžiamajame kodekse iš dalies pakeista bausmių sistema, nustatytos adekvačios bausmės už nusikalstamas veikas. Priėmus naujuosius Baudžiamąjį kodeksą, Baudžiamojo proceso kodeksą, Bausmių vykdymo kodeksą, sudarytos teisinės sąlygos rečiau taikyti laisvės atėmimą, dažniau – alternatyvias bausmes, geriau ginami nukentėjusiojo interesai. Įgyvendinamos asmenų, atlikusių bausmę, perauklėjimo ir integravimo į visuomenę programos.

Siekiami keisti laikymo įkalinimo įstaigose ir areštinėse sąlygas, kad jos atitiktų tarptautinius standartus. Parengta ir įgyvendinama Areštinių renovavimo ir asmenų laikymo sąlygų gerinimo 2003–2007 metų programa.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Plėtoti ir tobulinti nacionalinę teisinę sistemą, užtikrinančią žmogaus teises ir laisves, tobulinti teisėkūrą, atsižvelgiant į teisėkūros procesą Europos Sąjungoje.

Daug dėmesio skirti galiojančių Civilinio kodekso, Civilinio proceso kodekso, Baudžiamojo kodekso, Baudžiamojo proceso kodekso ir Bausmių vykdymo kodekso įgyvendinimui, Administracinių teisės pažeidimų kodekso ir Administracinio proceso kodekso projektų rengimui ir įgyvendinimui.

Aktyvinti visuomenės teisinį švietimą. Bus parengta ir pradėta įgyvendinti Gyventojų teisinio švietimo programa, toliau mokomi teisėjai ir kiti teisininkai, keliama jų kvalifikacija.

Padidinti bausmių vykdymo sistemos veiksmingumą, ypač daug dėmesio skiriant bausmes atlikusių asmenų integravimui į visuomenę ir tolesniam bausmes vykdančių institucijų veiklos optimizavimui.

Plėtoti ir tobulinti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, siekti, kad ji gerėtų.

Siekti užtikrinti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, veiksmingą ir profesionalų, informacinėmis technologijomis pagrįstą viešąjį administravimą, sudaryti tolygios ir darnios regionų plėtros sąlygas.

XII. VALSTYBĖS VALDYMAS

Siekiant įgyvendinti Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje nustatytą ilgalaikio valstybės raidos prioriteto „Žinių visuomenė“ vieną iš kryptių „Valstybės valdymas ir savivalda“, parengtas viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos projektas. Strategijoje nustatyti ilgalaikiai valstybės valdymo strateginiai tikslai, plėtros kryptys ir uždaviniai, numatyta sudaryti sąlygas užtikrinti viešojo administravimo plėtrą ir pasiekti tikslą – sukurti skaidrią, gerai veikiančią, į rezultatus ir tinkamą asmenų aptarnavimą orientuotą viešojo administravimo sistemą, pagrįstą informacinėmis technologijomis.

Siekiant tobulinti aukščiausiųjų vykdomosios valdžios institucijų sprendimo procedūras, patvirtintas naujos redakcijos Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamentas. Patobulinta Vyriausybės teisės aktų leidyba, reglamentuotas teisės aktų projektų aptarimas ministrų pasitarime, tokių pasitarimų darbo organizavimas.

Siekiant tobulinti ministerijų veiklos planavimą, organizavimą, sprendimo priėmimo procedūras, patvirtintas Pavyzdinis ministerijų darbo reglamentas.

Siekiant sukurti šiuolaikinį valstybės raidos etapą atitinkantį Vyriausybės ir jos institucijų valdymo ir veiklos organizavimo modelį, parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo įstatymo projektas. Įstatyme numatyta nustatyti naują valstybės institucijų ir įstaigų, dalyvaujančių Vyriausybei įgyvendinant vykdomąją valdžią, sistemą, nustatyti institucijų rūšis, požymius, steigimo ir veiklos organizavimo teisinius pagrindus, apibrėžti ministrams pavedamas valdymo sritis, aiškiai nustatyti kiekvienos ministerijos kompetenciją, kad glaudžiai susiję klausimai būtų pavesti tvarkyti vienai valstybės institucijai, patikslinti Vyriausybės patariamųjų ir konsultavimo institucijų sistemą.

Siekdama sukurti teises sąlygas kontroliuoti valstybės tarnautojų ir darbuotojų skaičiaus pokyčius valstybės institucijose ir įstaigose, Vyriausybė patvirtino didžiausią leistiną valstybės tarnautojų pareigybių ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis ir gaunančių darbo

užmokestį iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų, skaičių ministerijose, Vyriausybės įstaigose ir kitose valstybės institucijose ir įstaigose.

Siekdama sukurti optimalią teritorinio valdymo sistemą, kuo labiau atitinkančią gyventojų reikmes, atsižvelgdama į Europos regionų asamblėjos deklaracijos ir Europos vietos savivaldos chartijos reikalavimus, Vyriausybė patvirtino Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemos tobulinimo koncepciją ir jos įgyvendinimo veiksmų planą. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemos tobulinimo tikslas – baigti pradėtą šalies teritorijos administracinių vienetų reformos antrąjį etapą ir sudaryti sąlygas steigti naujas savivaldybes.

Tobulindama teisinę bazę, Vyriausybė siekia sudaryti sąlygas suformuoti profesionalių valstybės tarnautojų korpusą, kuris užtikrintų valstybės valdymo institucijų ir savivaldybių darbo tęstinumą, politinį neutralumą, veiksmingumą, viešumą, gerą teikiamų paslaugų kokybę ir atsakomybę už savo sprendimus.

Rengiantis eurointegracijos procesams valstybės tarnybos srityje ir siekiant įtvirtinti priemones, kurios galėtų paskatinti į tarptautines organizacijas ar institucijas, Europos Sąjungos institucijas ar įstaigas išvykusius dirbti valstybės tarnautojus sugrįžti į Lietuvos valstybės tarnybą, parengti Valstybės tarnybos įstatymo atitinkamų straipsnių pakeitimai.

Siekiant skatinti profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų plėtrą, trišalę ir dvišalę socialinę partnerystę, kolektyvinių sutarčių sudarymo praktiką, parengti Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimai ir papildymai, kurių tikslas – įtvirtinti galimybę valstybės tarnautojams sudaryti kolektyvines sutartis.

Siekiant sustiprinti Valstybės tarnybos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos administracinius gebėjimus ir modernizuoti žmogiškųjų išteklių valdymą ministerijose, 2003 m. spalio 27 d. pradėtas įgyvendinti PHARE projektas „Valstybės tarnybos valdymo tobulinimas“, kuris bus baigtas 2005 metais.

Siekiant aprūpinti valstybės ir savivaldybių įstaigas informacija, kurios reikia valstybės tarnybos veiklai planuoti, organizuoti, kontrolei, įvertinimui ir efektyvesniam įstaigų personalo tarnybų darbui užtikrinti, Valdininkų registras iki 2003 m. gruodžio 30 d. turėjo būti reorganizuotas į Valstybės tarnautojų registrą. Parengtas Valstybės tarnautojų registro plėtos investicinis projektas, kurio tikslas – sukurti registro informacinę sistemą, atitinkančią galiojančius Valstybės tarnautojų registro nuostatus. Tačiau Valdininkų registras reorganizuoti nebaigtas, nes dėl užsitęsusių viešųjų pirkimų procedūrų Valstybės tarnautojų registro plėtos investicinis projektas neįgyvendintas.

Siekiant užtikrinti, kad moterys ir vyrai turėtų lygias galimybes siekti išsimokslinimo, kelti kvalifikaciją, būti priimti į darbą, perkelti į aukštesnes pareigas, gauti atitinkamą darbo užmokestį, kad moterys lygiai su vyrais galėtų dalyvauti politinėje ir visuomeninėje, prestižinėje veikloje, eiti vadovaujančias pareigas valstybės valdymo institucijose, papildytas Vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnis – numatyta, kad savivaldybių institucijų ir valstybės tarnautojų priimami sprendimai neturi pažeisti vyrų ir moterų lygių galimybių principo. Seimas priėmė Vietos savivaldos įstatymo kai kurių straipsnių ir šeštojo skirsnio pakeitimo įstatymą, kurį

įgyvendinus sukurta savivaldybių vidaus ir išorės audito sistema, atitinkanti Europos Sąjungos reikalavimus.

Siekiant galiojančiuose teisės aktuose įtvirtinti valstybės pareigūnams pareigą atsiskaityti rinkėjams ar visuomenei, kad rinkėjai galėtų žinoti, kaip jų interesus gina išrinkti atstovai ir jų paskirti asmenys, parengti ir Seimo priimti: Vyriausybės įstatymo 5 straipsnio papildymo įstatymas, Seimo kontrolierių įstatymo 25 straipsnio pakeitimo įstatymas, Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymas, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, Policijos veiklos įstatymo 6 ir 12 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas, Vietos savivaldos įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo įstatymas.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Vyriausybei patvirtinus Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategiją, parengti Vyriausybės nutarimo dėl Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo projektą.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemos tobulinimo koncepcijos nuostatas, pateikti Vyriausybei Naujų savivaldybių steigimo ekonominio pagrindimo metodikos projektą.

Stiprinti valstybės tarnybos administracinius gebėjimus, įgyvendinant PHARE projektą „Valstybės tarnybos valdymo tobulinimas stiprinant valstybės tarnybos tvarkymo įstaigą“ ir Valstybės tarnautojų mokymo 2002–2006 metų strategiją.

XIII. NACIONALINIS SAUGUMAS IR KRAŠTO APSAUGA

2003 metais toliau buvo reformuojamos karinės pajėgos, siekiant sukurti profesionalią, modernią, mobilią, aprūpintą ginkluote, technika ir įranga, su NATO ginkluotosiomis pajėgomis išvien veikti gebančią kariuomenę.

Daug dėmesio skirta nacionalinio saugumo stiprinimui nekarinėje srityje, toliau įgyvendintos antikorupcinė, sienų apsaugos, kovos su narkomanija, AIDS ir kitos programos.

Teisinės bazės plėtra ir tobulinimas

2003 metais parengtas ir Seimui pateiktas Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas. Projektas parengtas siekiant stiprinti šalies vidaus saugumą per įvairias valstybės valdymo sritis (ekonomiką, socialinę ir sveikatos apsaugą ir kitas), daugiau dėmesio skirti vidaus saugumui, piliečių, jų nuosavybės saugumui.

Parengtas Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo įstatymo projektas.

Strateginiai dokumentai

Parengtas Krašto apsaugos sistemos gynybos planavimo prielaidų dokumentas, kuriame numatyta kariuomenės struktūra, ištekliai ir pagrindiniai įsigijimai iki 2008 metų, taip pat perspektyva iki 2014 metų.

Įgyvendinant Nacionalinio saugumo strategijos nuostatas karinėje srityje, parengtas Lietuvos karinės strategijos projektas. Strategijoje numatyti Lietuvos kariuomenės tikslai, uždaviniai ir jiems įgyvendinti reikalingi pajėgumai, šių pajėgumų plėtojimo gairės.

Parengtas Lietuvos integracijos į NATO reformų tvarkaraštis, kuriame išdėstyti Lietuvos – būsimosios NATO narės įsipareigojimai politikos, ekonomikos, gynybos, išteklių, saugumo ir teisės srityse.

Kaip ir kasmet atnaujinta Lietuvos pasirengimo narystei NATO programa (2003–2004 metai). Programos gynybos (karinėje) dalyje nustatytos Lietuvos kariuomenės plėtros kryptys ir konkretūs planai, pagrįsti turimais valstybės ištekliais.

2003 metais buvo rengiamos ir vykdomos nacionalinio saugumo stiprinimo programos. Sėkmingai buvo įgyvendinama Valstybės sienos apsaugos sistemos plėtotės programa, Valstybės sienos apsaugos sistemos plėtotės programos įgyvendinimo priemonių planas, Lietuvos Respublikos nacionalinė kovos su korupcija strategija ir programa, Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 1999–2003 metų programa, kitos programos. Patvirtinta Operatyvinės veiklos subjektų kovos su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta strategija.

Nacionalinės krizių valdymo sistemos plėtojimas

Krizių valdymo centras, vadovaudamasis patvirtintu rizikos veiksnių ir grėsmių sąrašu, rinko ir analizavo informaciją, teikė pasiūlymus ir rekomendacijas, susijusias su galimų krizių poveikiu Lietuvai, pradėjo rengti Krizių valdymo įstatymo projektą.

2003 metais dalyvauta NATO/ES krizių valdymo pratybose CME/CMX 03.

Karinių pajėgų plėtra (reforma) ir integracija į NATO

Rengiantis visavertei narystei NATO, Lietuvos krašto apsaugos sistema toliau plėtotą kaip sudedamoji Aljanso kolektyvinės saugumo ir gynybos sistemos dalis. Siekiant sukurti efektyvias, mobilias, išvien su NATO ir sąjungininkių kariuomenėmis veikti gebančias Lietuvos ginkluotąsias pajėgas, toliau vykdyta jų reforma, jos aprūpintos modernia NATO standartus atitinkančia ginkluote ir technika, organizuoti planiniai individualūs ir kolektyviniai karių mokymai, toliau plėtotą gynybos infrastruktūra.

2003 metais buvo pereinama nuo Parterystės taikos labai planavimo ir peržiūros proceso prie NATO pajėgų planavimo proceso. Atitinkamai didesnė dalis planavimo ir peržiūros proceso partnerystės tikslų, įgyvendinamų Lietuvos kariuomenėje, pertvarkyti į NATO pajėgų planavimo proceso pajėgų pasiūlymus. Toliau įgyvendintas Lietuvos integracijos į NATO tvarkaraštis.

Vaidoto motorizuotasis pėstininkų batalionas perkeltas iš Šiaulių rajono savivaldybės į Jonavos rajono savivaldybę (Rukla) ir reorganizuojamas į Vaidoto tiesioginės paramos logistikos batalioną.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio motorizuotasis pėstininkų batalionas reorganizuojamas į Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos batalioną.

Pradėta kurti nauja rezervo sistema, kurios pagrindą sudarys krašto apsaugos savanoriai. Išformuota Rytų karinė apygarda.

Igyvendinant Lietuvos kariuomenės reformą, pradėta kurti efektyvi ir kariuomenės plėtros poreikius atitinkanti krašto apsaugos sistemos institucijų valdymo sistema. Ji turi užtikrinti veiksmingesnį sprendimų priėmimo mechanizmą ir racionalesnį valdymo lėšų naudojimą.

Mažinama šaukiamųjų į privalomąją karo tarnybą. Pagal Principinės kariuomenės struktūros 2003 metais nustatymo įstatymą privalomosios karo tarnybos karių ribinis skaičius – iki 4500, tačiau 2004 metais planuojama iki 3900.

2003 metais toliau vykdytas planinis individualus ir kolektyvinis kovinis rengimas. Be to, krašto apsaugos sistemos kariai ir civiliai tarnautojai 2003 metais dalyvavo 151 Partnerystės taikos labui (PTL) Individualios partnerystės programos renginyje (išskyrus pratybas ir jų planavimo konferencijas), 89 renginiuose pagal PTL programą ir kitokioje NATO institucijų veikloje. 2003 metais dalyvauta dvejose NATO, devyneriose NATO/PTL, trejose PTL dvasios ir dvylikoje kitų daugiašalių bei dvišalių pratybų. Lietuvoje sėkmingai organizuotos tradicinės PTL dvasios pratybos „Gintarinė viltis – 2003“ (angl. „Amber Hope – 2003“). Pratybose dalyvavo apie 2000 karių ir civilių iš 9 valstybių.

2003 metais įsigyta taktinio ryšio, karinio transporto, apsaugos nuo atominio, biologinio ir cheminio ginklo priemonių. Toliau įgyvendinami vidutinio nuotolio prieštankinių valdomų sistemų „Javelin“, vidutinio nuotolio radarų įsigijimo projektai.

2003 metais, vadovaujantis Lietuvos parlamentinių partijų susitarimu dėl Lietuvos gynybos politikos 2001–2004 metais, krašto apsaugai, įskaitant išlaidas per kitas institucijas, panaudota 1027 mln. litų, arba 1,87 procento bendrojo vidaus produkto. Siekiant racionaliai planuoti ir naudoti krašto apsaugai skiriamas lėšas, toliau buvo plėtojama planavimo, programų ir biudžeto sudarymo sistema.

2003 metais išaugo pasitikėjimas Lietuvos naryste NATO. Spalį bendrovės „Vilmorus“ atlikto tyrimo duomenimis, 77 procentai apklaustųjų palankiai vertina tai, kad Lietuva taps NATO nare (2002 metų gruodį – 75 procentai). Bendrovės „Baltijos tyrimai“ atliktos apklausos duomenimis, 2004 metų sausį Lietuvos kariuomene pasitikėjo apie 60 procentų Lietuvos gyventojų. Tik Lietuvos banku buvo pasitikima labiau. Kariuomenė yra vienintelė jėgos institucija šalyje, kuri vertinama labiau teigiamai nei neigiamai.

Buvo įgyvendinama Mokslo ir technologijų plėtros 2001–2003 metų programa. 2003 metais šiai programai skirta 0,5 mln. litų, už kuriuos įsigyta įrangos mokslo tyrimų centrums. Siekiant geriau pasirengti ekstremalioms situacijoms, už 3 mln. litų įsigyta įvairios įrangos, skirtos Kauno medicinos universiteto klinikų Krizių medicinos centrui. Krašto apsaugos

sistema rėmė Lietuvos mokslininkų dalyvavimą NATO ir NATO valstybių organizuojamuose mokslo renginiuose. Šiai paramai 2003 metais skirta 150 tūkst. litų.

Nauja karo prievolės administravimo tvarka įvesta paskutiniame, ketvirtajame, Vilniaus regione. Rengiamame naujame Karo prievolės įstatyme alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo tvarka bus patobulinta, kad tenkintų ją atlikti skiriamus karo prievolinkus.

Tarptautinis bendradarbiavimas ir operacijos

Sėkmingai plėtotas bendradarbiavimas su Lietuvos sąjungininkais Šiaurės Amerikoje ir Europoje. Daugiau bendradarbiaujama su Pietų Kaukazo valstybėmis.

Lietuvos kariai, vykdydami tarptautinius įsipareigojimus, siekdami taikos, stabilumo ir saugumo, dalyvavo šiose tarptautinėse operacijose: NATO KFOR operacijoje Serbijos ir Juodkalnijos Kosovo provincijoje, NATO SFOR operacijoje Bosnijoje ir Hercegovinoje, KFOR ir SFOR aprūpinimo operacijoje, Europos Sąjungos operacijoje Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje, NATO vadovujamų Tarptautinių saugumo paramos pajėgų (ISAF) operacijoje Afganistane, JAV vadovujamose operacijose „Tvirta taika“ Afganistane ir „Irako laisvė“ Persijos įlankos regione. Vienas Lietuvos karininkas dalyvavo sienos stebėjimo operacijoje ESBO misijoje Gruzijoje. Lietuvos karių, dalyvaujančių tarptautinėse operacijose, 2003 metų pabaigoje padaugėjo iki 278.

2003 metais 8 Lietuvos policininkai dalyvavo Jungtinių Tautų misijoje Kosovo provincijoje.

Kitos nacionalinio saugumo stiprinimo sritys

Stiprinant valstybės sienos apsaugą ir kontrolę, siekiant užtikrinti, kad ji atitiktų Europos Sąjungos reikalavimus, Lietuvos teisės aktai, reglamentuojantys valstybės sienos apsaugą, buvo derinami su Europos Sąjungos teisyne, plėtotas tarpžinybinis bendradarbiavimas ir valstybės sienos apsaugos infrastruktūra. Įgyvendinant tarptautinį rytinės sienos su Baltarusija demarkavimo investicinį projektą, 2003 metais Lietuvos ir Baltarusijos pasienio ruože baigti pasienio infrastruktūros įrengimo darbai. Siekiant užtikrinti supaprastintą Rusijos Federacijos piliečių tranzitą iš Rusijos Federacijos teritorijos į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį ir atgal per Lietuvos Respublikos teritoriją, kuris atitiktų Šengeno *acquis* nuostatas, parengta ir patvirtinta Specialioji Kaliningrado tranzito 2003–2004 metų (iki narystės Europos Sąjungoje) programa. Pagal šią programą nuo 2003 m. liepos 1 d. pradėta taikyti supaprastinto Rusijos Federacijos piliečių tranzito dokumento išdavimo schema.

Vykdamas Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo nuostatas, 2003 metais Vidaus reikalų ministerijos Vidaus tarnybos daliniuose (Vidaus tarnybos I ir II pulkuose) visiškai atsisakyta privalomosios karo tarnybos karių.

Įgyvendinant Bendrojo pagalbos centro įsteigimo ir vieno skubaus iškvietimo telefono numerio 112 įvedimo strategiją, nuo 2003 m. rugpjūčio 1 d. įsteigtas Bendrasis pagalbos centras prie Vidaus reikalų ministerijos. Šio centro tikslas – ištikus nelaimei, užtikrinti operatyvų

pagalbos prašymo priėmimą, įvertinimą ir policijos, ugniagesių, greitosios medicinos pagalbos ar kitų galinčių suteikti pagalbą tarnybų pajėgų išsiuntimą į nelaimės vietą.

Įgyvendinant Vyriausybės programos nuostatas dėl vienos civilinės saugos ir gelbėjimo institucijos sukūrimo šalyje, parengti ir pateikti Seimui reikiami įstatymų pakeitimo projektai.

Specialiųjų tyrimų tarnyba 2003 metais atliko Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija programos įgyvendinimo kokybės ir kiekybės analizę. Analizė parodė, kad priemonių, numatytų įgyvendinti 2003 metais, vykdymo efektyvumas – apie 70 procentų.

Įgyvendinamas Korupcijos prevencijos įstatymas: atliekamas teisės aktų ar jų projektų antikorupcinis vertinimas, korupcijos rizikos analizė, vykdomas sektoriinių antikorupcinių programų rengimo ir įgyvendinimo monitoringas (stebėseną), teikiama informacija apie asmenis, siekiančius eiti atsakingas pareigas valstybės ir savivaldybių institucijose, organizuojamas antikorupcinis švietimas.

2003 metais kontrabandos atvejai buvo nustatomi efektyviau. Ypač daug atskleista prekių išvežimo iš Lietuvos atvejų (20). Tai penkis kartus daugiau nei 2002 metais. 2003 metais ypač daug sulaikyta plataus vartojimo prekių, tabako gaminių, skirtų realizuoti Lietuvoje.

Įgyvendinant Nacionalinę narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 1999–2003 metų programą, paremti 24 projektai, skirti naujoms narkomanų reabilitacijos bendruomenėms ir centrams įsteigti, veikiančių reabilitacijos bendruomenių ir centrų veiklai, kad juose būtų daugiau vietų, gerėtų paslaugų kokybė. Kasmet daug dėmesio skiriama darbuotojų, dirbančių su rizikos grupių asmenimis, kvalifikacijos kėlimui. Socialinių darbuotojų rengimo centro 2003 metais organizuojuose seminaruose ir stovykloje kvalifikaciją pakėlė 274 darbuotojai.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Siekiant sėkmingai įgyvendinti Vyriausybės programą, visų pirma būtina:

parengti perdislokuojamus ir išlaikomus karinius vienetus dalyvauti plataus spektro operacijose už Lietuvos ribų;

toliau pertvarkyti Lietuvos kariuomenės teritorines pajėgas – pereiti nuo teritorinės gynybos prie kolektyvinės gynybos principo;

stiprinti kovą su organizuotu nusikalstamumu, korupcija ir terorizmu;

vykdyti nacionalinio saugumo stiprinimo programas, siekiant veiksmingai kovoti su nusikalstamumu ir visuomenei pavojingų reiškinių plitimu.

XIV. UŽSIENIO POLITIKA

Integracija į Europos Sąjungą

2003 metų balandžio mėnesį Atėnuose pasirašyta Stojimo į Europos Sąjungą sutartis, kurią Seimas ratifikavo 2003 m. rugsėjo 16 dieną Lietuvos piliečiai referendume pritarė narystei Europos Sąjungoje (dalyvavo 63 procentai, už tai balsavo 91 procentas dalyvavusiųjų). Lietuvos ir kitų valstybių stojimo sutartį jau ratifikavo 11 iš 15 Europos Sąjungos valstybių.

Lietuvos valstybinės institucijos skatino visuomenės diskusiją apie narystės Europos Sąjungoje privalumus, aktyviai dalyvavo rengiantis referendumui dėl narystės.

Daug dėmesio skirta Europos Sąjungos plėtros poveikio analizei, diskusijoms apie Europos Sąjungos ateitį: surengtos kelios tarptautinės konferencijos, parengta išsami studija apie Lietuvos Respublikos užsienio politikos pokyčius tapus Europos Sąjungos nare, toliau leisti Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą metraščiai.

Lietuva teikė pasiūlymus dėl Platesnės Europos iniciatyvos įgyvendinimo ir Šiaurės matmens 2004–2006 metų veiksmų plano.

Lietuva aktyviai dalyvavo Tarpvyriausybinių konferencijų susitikimuose, Konvento dėl Europos Sąjungos ateities veikloje, pradėta rengtis tinkamai atstovauti Lietuvai išsiplėtusios Europos Sąjungos institucijose. Sukurtas Europos Sąjungos reikalų koordinavimo Lietuvoje mechanizmas.

Narystės NATO siekis

2003 metais baigtos Lietuvos stojimo į NATO derybos. 2003 metų kovo mėnesį NATO generaliniam sekretoriui išsiųstas Lietuvos reformų tvarkaraštis, kuriame išdėstyti Lietuvos išpareigojimai Aljansui. Parengta ir pristatyta 5-oji (paskutinė) pasirengimo narystei NATO programa. Dėl aktyvios Lietuvos pozicijos NATO plėtros protokolus 2003 metais ratifikavo 18 iš 19 NATO valstybių.

Lietuva daug dėmesio skyrė stojimo į NATO patirties sklaidai: kartu su JAV nevyriausybinių organizacijų atstovais įgyvendinti saugumo ir stabilumo stiprinimo projektai Ukrainoje, Pietų Kaukazo ir Vakarų Balkanų valstybėse, surengtas Lietuvos ir Gruzijos seminaras saugumo politikos ir integracijos į NATO klausimais. Toliau bendradarbiauta su NATO tarptautiniu sekretoriatu, Vilniaus dešimtuko valstybėmis, Euroatlantinės partnerystės tarybos partnerėmis.

Lietuvos visuomenė buvo nuolat ir aktyviai informuojama apie narystės NATO privalumus ir Lietuvos pasirengimą narystei. 2003 metų spalio mėnesį surengtos gyventojų apklausos duomenimis, narystei NATO pritarė 77 procentai Lietuvos gyventojų.

Geros kaimynystės plėtra ir regioninis bendradarbiavimas

Įgyvendindama geros kaimynystės politiką, Lietuva 2003 metais ir toliau sėkmingai plėtojo dvišalius ir daugiašalius santykius. Lietuva pirmininkavo Baltijos Ministrų Tarybai.

Lietuvos iniciatyva pradėtos reguliarios neformalios Lietuvos, Latvijos, Estijos, Danijos, Švedijos ir Suomijos premjerų ir užsienio reikalų ministrų konsultacijos prieš Europos Sąjungos Vadovų tarybos ir Bendrųjų reikalų ir išorinių santykių tarybos posėdžius. Svarbiausios bendradarbiavimo su Baltijos ir Šiaurės valstybėmis bei Lenkija sritys – NATO ir Europos Sąjungos aktualijos, regioninių infrastruktūros projektų įgyvendinimas.

Lietuva aktyviai veikė pristatydama transporto ir energetikos infrastruktūros projektus, todėl projektas „Rail Baltica“, Lietuvos ir Lenkijos elektros energijos tinklų sujungimo projektas įtraukti į Europos Sąjungos prioritetinių transporto ir energetikos infrastruktūros projektų sąrašą.

Plėtodama santykius su Rusija, Lietuva ir toliau laikėsi nuoseklios ir ryžtingos pozicijos, bendradarbiavo su Kaliningrado sritimi, sutvarkė svarbiausiuosius tarpvalstybinių santykių teisinės bazės aspektus – 2003 metais ratifikuotos ir įsigaliojo dvišalės sutartys dėl readmisijos, Lietuvos ir Rusijos valstybės sienos, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo atribojimo Baltijos jūroje. Sėkmingai realizuota Europos Sąjungos ir Rusijos Federacijos 2002 m. lapkričio 11 d. deklaracija dėl tranzito tarp Kaliningrado srities ir likusios Rusijos Federacijos dalies, pradėjo veikti supaprastinto tranzito schema.

2003 metais suaktyvėjo Lietuvos ir Ukrainos dialogas. 2003 m. birželio 5 d. įkurta Tarpvyriausybinių bendradarbiavimo taryba, suformuotos 3 jos sudėtyje veikiančios komisijos. 2003 m. spalio 1 d. surengtas Lietuvos ir Ukrainos Parlamentinės Asamblėjos pirmasis posėdis, įkurti 4 nuolatiniai komitetai. Toliau svarstomos aktyvesnio trišalio parlamentinio bendradarbiavimo (Lietuva, Ukraina ir Lenkija) galimybės ir būdai.

Siekiant stiprinti Lietuvos santykius su Pietų Kaukazo valstybėmis, organizuotos politinės konsultacijos su Armėnija, Azerbaidžanu ir Gruzija, užmegztas aukščiausio lygio pareigūnų dialogas.

Toliau konstruktyviai bendradarbiauta su Baltarusija. 2003 metų gruodžio mėnesį pasirašytas Lietuvos ir Baltarusijos susitarimas dėl bendradarbiavimo katastrofų ir stichinių nelaimių atveju.

Ekonominė ir kultūrinė diplomatija

Toliau buvo skatinamas Lietuvos produkcijos eksportas ir užsienio investicijos, efektyviai vykdoma Lietuvos prekybos politika.

2003 metais pasirašytas Lietuvos ir JAV sutarties dėl investicijų skatinimo ir abipusės apsaugos papildomas protokolai, įsigaliosiantis nuo Lietuvos narystės Europos Sąjungoje datos. JAV pripažino Lietuvą rinkos ekonomikos valstybe.

Parengti investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių su 12 valstybių projektai.

Baigtos derybos dėl Lietuvos prisijungimo prie Europos ekonominės erdvės sutarties. Parengtas ir pateiktas Seimui svarstyti įstatymo dėl laisvosios prekybos sutarčių, sudarytų su trečiosiomis valstybėmis, denonsavimo projektas, taip pat kryptingai rengtasi dalyvauti vykdant Europos Sąjungos bendrąją prekybos politiką.

Lietuva aktyviai sprendė prekybinius ginčus su Latvija, Lenkija, Estija ir Ukraina.

Užsienio reikalų ministerija pasirašė Bendradarbiavimo memorandumą su stambiausiomis Lietuvos asocijuotomis verslo struktūromis.

Toliau buvo vykdomi Lietuvos įsipareigojimai Pasaulio prekybos organizacijai ir šios organizacijos reikalavimai (notifikacijos, Lietuvos Respublikos teisės aktų atitikties Pasaulio prekybos organizacijos normoms ekspertizė). Dalyvauta dvišalėse Lietuvos ir Rusijos bei Lietuvos ir Ukrainos derybose dėl šių valstybių stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją sąlygų.

Lietuva tapo Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) Regionų ekonomikos ir užimtumo plėtros programos pilnateise nare, OECD valstybėse buvo vykdoma aktyvi lobizmo kampanija, siekiant užsitikrinti paramą Lietuvos siekiui tapti šios organizacijos nare.

Vyriausybė 2003 m. gruodžio 23 d. patvirtino Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įstatymo koncepciją.

Daug nuveikta plėtojant kultūrinę diplomatiją. Pirmininkaujančiose Europos Sąjungai ir Lietuvai prioritetinėse valstybėse pristatyta Lietuvos kultūra (surengti 68 kultūros renginiai), aktyviai bendradarbiauta su viešąja įstaiga Lietuvos institutu.

Užsienio politikos tikslų įgyvendinimas

Lietuvos diplomatų ir valstybės tarnautojų tarptautinė kompetencija lemia Lietuvos įtaką Europos Sąjungos, NATO ir kitose tarptautinėse struktūrose, todėl 2003 metais toliau buvo stiprinamas Lietuvos Respublikos diplomatinis korpusas, plėtojamos diplomatinės atstovybės, didinama įvairių valstybės institucijų darbuotojų europinė kompetencija.

Vykdam diplomatinę rotaciją, akredituoti 5 ambasadoriai ir vienas laikinasis reikalų patikėtinis. Paskirti 9 Lietuvos Respublikos garbės konsulai. Užmegzti diplomatiniai santykiai su dar 2 valstybėmis – San Marinu ir San Tomė ir Prinsipės Demokratine Respublika.

Įsteigta Lietuvos Respublikos ambasada Airijoje.

Užsienio reikalų ministerijoje ir 6 Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse įdiegta kontrolės, apsaugos signalizacijos ir vaizdo sistema, užtikrinanti įslaptintos informacijos apsaugą pagal NATO standartus.

Ministerija sėkmingai įgyvendino Kaliningrado tranzito programą, skirtą generalinio konsulato Sankt-Peterburge ir ambasados Maskvoje renovacijai ir generalinio konsulato Kaliningrade plėtrai. Pradėtas konsulinių procedūrų valdymo sistemos diegimas (PHARE projektas).

Toliau buvo sprendžiamas nekilnojamojo turto įsigijimo Europos Sąjungos ir NATO valstybėse klausimas: derėtasi dėl buvusios Lietuvos ambasados Romoje gražinimo, pradėti ambasados Paryžiuje projektavimo ir rekonstravimo darbai.

Atsižvelgiant į būsimą narystę Europos Sąjungoje ir NATO, suformuluoti nauji Užsienio reikalų ministerijos strateginiai 2004–2006 metų tikslai, sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė Lietuvos užsienio politikos koncepcijos įstojus Lietuvai į Europos Sąjungą ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizaciją (NATO) projektui parengti.

Dalyvavimas tarptautinių organizacijų veikloje

Lietuva aktyviai dalyvauja tarptautinių organizacijų veikloje, taip prisidėdama prie tarptautinės bendrijos pastangų užtikrinti demokratiją, žmogaus teises, taiką ir stabilumą regione ir pasaulyje.

Lietuva prisiėmė naujus tarptautinius plėtros politikos įsipareigojimus ir tapo ne tik finansinės paramos gavėja, bet ir donore. Vyriausybė 2003 m. gegužės 6 d. priėmė nutarimą, įtvirtinantį Lietuvos plėtros ir pagalbos politikos 2003–2005 metų nuostatas.

2003 metais Lietuva išrinkta į UNESCO Pasaulio paveldo komitetą ir UNESCO Tarpvyriausybinių komitetą dėl kultūros vertybių gražinimo arba žalos atlyginimo neteisėto pasisavinimo atveju.

Igyvendinant Europos Tarybos Ministrų Komiteto sesijoje priimtos Vilniaus deklaracijos nuostatas, surengta Europos Tarybos valstybių subregioninių organizacijų konferencija, toliau plėtotą regioninio bendradarbiavimo per tarptautines organizacijas idėja.

Lietuva aktyviai dalyvavo Jungtinių Tautų ir kitų tarptautinių organizacijų veikloje, prisidėjo prie tarptautinių organizacijų pastangų kovojant su terorizmu ir tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu.

Artimiausio laikotarpio prioritetai

Įsitvirtinti ir aktyviai veikti Europos Sąjungos institucijose, įsiliesti į Europos Sąjungos įvairių sričių bendrąją politiką, užtikrinti Lietuvai naudingus Europos Sąjungos tarpvyriausybines konferencijos rezultatus.

Stiprinti transatlantinę partnerystę, įsitvirtinti NATO ir Europos saugumo ir gynybos politikos struktūrose, aktyvinti saugumo dialogą euroatlantinėje erdvėje, didinti Lietuvos indėlį į tarptautines operacijas, užtikrinti strateginių prekių eksporto kontrolę.

Stiprinti regioninį bendradarbiavimą, siekiant palankios sutampančių interesų gynimo daugiašaliuose forumuose terpės (pvz., regiono infrastruktūros plėtrai).

Stiprinti Lietuvos ekonomiką, aktyviau ją integruoti į Europos ir pasaulio rinkas – formuoti ir įgyvendinti valstybės politiką strateginėse ūkio šakose, stiprinti diplomatinės tarnybos ekonominę veiklą, atstovauti Lietuvai tarptautiniuose ekonomikos forumuose, formuoti aktyvią Lietuvos užsienio prekybos politiką, derančią su Europos Sąjungos užsienio politika.

Formuoti teigiamą šiuolaikinės valstybės, turtingos kultūros tradicijų, įvaizdį.

Parengti Lietuvos užsienio politikos koncepcijos projektą, plėsti diplomatinio atstovavimo tinklą, ugdyti diplomatų ir valstybės tarnautojų kompetenciją, ginti Lietuvos Respublikos ir jos piliečių interesus.

Dalyvauti tarptautinių organizacijų veikloje (gražinti Lietuvos Respublikos išskolinimus tarptautinėms organizacijoms, kandidatuoti į Jungtinių Tautų Ekonominės ir socialinės plėtros komitetą), aktyviau naudoti tarptautinių organizacijų programas ir fondus Vyriausybės tikslams įgyvendinti, įsitraukti į Europos Sąjungos plėtros ir pagalbos politiką, stiprinti tarptautinių organizacijų paramą regioniniam bendradarbiavimui.